

**HONORÉ DE BALZAC’IN “LE PÈRE GORIOT” (GORİOT BABA) ADLI
ESERİ İLE TÜRKÇEYE ÇEVİRİLERİNİN EREK ODAKLI ÇEVİRİ
KURAMI VE ÇEVİRİ STRATEJİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

SERHAT PAZARLIOĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
FRANSIZCA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TEMMUZ, 2015

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 3 (üç) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Serhat

Soyadı : PAZARLIOĞLU

Bölümü : Fransızca Öğretmenliği

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Honoré de Balzac’ın “Le Père Goriot” (Goriot Baba) Adlı Eseri İle Türkçeye Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı ve Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı: An Analysis of Honoré de Balzac’s Le Père Goriot (Father Goriot) and Its Translations in Terms of Target-Oriented Translation Theory and Translation Strategies

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Serhat PAZARLIOĞLU

İmza:

Jüri onay sayfası

Serhat PAZARLIOĞLU tarafından hazırlanan “Honoré de Balzac’ın “Le Père Goriot” (Goriot Baba) Adlı Eseri İle Türkçeye Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı ve Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Fransızca Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Perihan YALÇIN

(Fransızca Öğretmenliği Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Sezai ARUSOĞLU

(Fransızca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi)

.....

Üye: Doç. Dr. Nurten ÖZÇELİK

(Fransızca Öğretmenliği Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 01/07/2015

Bu tezin Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Fransızca Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Unvan Ad Soyad

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

.....

Anneme ve Babama

TEŞEKKÜR

Yaşantımın başlangıcından itibaren bugüne kadar bana her şeyi öğreten, destekleyen, her adımında emeği olan öncelikle aileme ve ardından tüm öğretmenlerime teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmam süresince, bana alanımızla ilgili bilgisini aktarmaktan hiç çekinmeyen, araştırmanın planlanma, uygulanma ve sonuçlandırma aşamalarında rehberlik eden, çalışmanın yöntemi konusunda beni yönlendiren ve her daim destekleyen değerli danışmanım ve hocam Sayın Doç. Dr. Perihan Yalçın'a; yüksek lisans eğitimi sürecime başladığım günden itibaren bana varlığı ile her zaman destek olan, değerli bilgilerini benimle paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Suna Timur Ağıldere'ye minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

HONORÉ DE BALZAC’ IN “LE PÈRE GORIOT” ADLI ESERİ İLE TÜRKÇEYE ÇEVİRİLERİNİN EREK ODAKLI ÇEVİRİ KURAMI VE ÇEVİRİ STRATEJİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Serhat Pazarlıoğlu
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz 2015

ÖZ

Honoré de Balzac’ın “Le Père Goriot” Adlı Eseri İle Türkçeye Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı ve Çeviri Stratejileri Açısından İncelenmesi adlı tez çalışmasında Fransızca yazılmış olan bir edebiyat eserinin Türkçe çevirileri, çeviri stratejileri ve spesifik olarak Gideon Toury’nin erek odaklı yaklaşımı doğrultusunda incelenmiştir. Bu süreçte kaynak metne sadık kalınarak yapılan çeviriler “yeterli”, kaynak metinden uzaklaşarak, erek dil ve kültüre göre yapılan çeviriler ise “kabul edilebilir” olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda tez altı ana bölümden oluşmaktadır: I. bölümde; giriş, problem durumu, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, araştırma soruları, araştırmanın sınırlılıkları, varsayımlar ve tanımlar yer almaktadır. II. bölümü ilgili araştırmalar oluşturmaktadır. Bu bölümde çalışmaya temel teşkil edecek ve kendisinden önce gerçekleştirilmiş olan benzer araştırmalara değinilerek araştırmaların söz konusu çalışma ile hem ortak hem de farklı yönleri ortaya konmaktadır. III. bölümde, araştırmanın yöntemini oluşturan araştırmanın modeli, evren ve örneklem-çalışma grubu, veri toplama yöntemi ile verilerin analiz edilmesi hakkında bilgiler verilmektedir. IV. bölümde, çeviri, çevirmen, çeviri tarihi, çeviribilim, çeviri eleştirisi, çeviribilimde kuramsal çalışmalar, erek odaklı kuram ve çeviri stratejileri yer almaktadır. V. bölümde ise kaynak metin yazarı Honoré de Balzac’ın yaşamı ve Goriot Baba romanının özeti bulunmaktadır. VI. bölümü oluşturan kaynak ve erek dil metinlerinin karşılaştırmalı çözümlemesinde, süreç öncesi çeviri normları ve çeviri süreci normları açıklanmakta; karşılaştırmalı metin çözümlemesinde ise, kaynak metin ile beş farklı çeviri metinden belirlenen cümleler, çeviri stratejileri ve Gideon Toury’nin erek odaklı çeviri kuramı ışığında incelenerek çevirmenlerin kaynak metindeki sözcük ya da cümlelere bakış açıları belirlenmeye çalışılmaktadır. Çalışmanın VII. bölümünü oluşturan sonuç ve tartışmada ise çeviri eserler, kaynak metin ile dış görünüşleri ve sayfa sayıları bakımından farklı olduğu gibi çevirmenlerin çeviri sürecinde belirledikleri çeviri stratejileri ve normları göz önünde bulundurulduğunda çevirilerini büyük ölçüde erek dil ve kültüre yönelik; kabul edilebilirlik ilkesine göre gerçekleştirdikleri de anlaşılmaktadır.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler : Çeviri, Çevirmen, Kaynak Metin, Erek Metin, Çeviri Eleştirisi.
Sayfa Adedi : 151
Danışman : Doç. Dr. Perihan YALÇIN

AN ANALYSIS OF HONORÉ DE BALZAC’S “LE PÈRE GORIOT” AND ITS TRANSLATIONS IN TERMS OF TARGET-ORIENTED TRANSLATION THEORY AND TRANSLATION STRATEGIES

(Master Thesis)

Serhat Pazarlıoğlu

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

July 2015

ABSTRACT

In this master’s thesis, Honoré de Balzac’s “Le Père Goriot” written in French and its Turkish translations were analyzed specifically in terms of Gideon Toury’s target-oriented translation theory and translation strategies. In the process, the translations done by being loyal to the main source named “sufficient”; the translations done by moving away from the main source, according to goal language and culture, named as “acceptable”. The thesis consists of 6 main sections: Section I involves introduction, problem statement, the importance of the study, the purpose of the study, the study questions, the limitations of the study, hypotheses and definitions. Section II involves related studies. Section III involves the model of the study, the universe and the sample-study group, data collecting method and the information about the data analysis. Section IV involves translation, translator, translation history, translation studies, translation critic, theoretical studies in the science of translation, target-oriented translation theory and translation strategies. Section V involves Honore de Balzac’s life and the abstract of The Father Goriot. Section VI involves the explanations of preprocess translation norms and post process translation norms in the comparative analysis of the source and goal texts. In comparative text analysis, the sentences selected from the source text and its five different translation texts were analyzed in translation strategies and terms of Gideon Toury’s target-oriented translation theory. In this way, the translator’s point of views toward the texts were determined. In the result and the discussion which consists of the section VII of the study, it was determined that the translators used the translation norms and strategies mentioned although the main source, appearances and the number of pages seem to be different. It was also determined that these translations were done mostly according to goal language and in terms of the principle of acceptability.

ScienceCode :

KeyWords : Translation, Translator, Source Text, Cible Text, Translation Criticism.

PageNumber : 151

Supervisor : Asc. Prof. Perihan YALÇIN

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	VI
ABSTRACT.....	VIII
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	4
Araştırmanın Önemi.....	5
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırma Soruları.....	6
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
Varsayımlar.....	6
Tanımlar.....	7
BÖLÜM 2.....	9
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
BÖLÜM 3.....	15
YÖNTEM.....	15
Araştırmanın Modeli.....	15
Evren ve Örneklem	15
Veri Toplama Yöntemi.....	16
Verilerin Analiz Edilmesi.....	16

BÖLÜM 4.....	17
ÇEVİRİ.....	17
Çeviri Kavramı.....	17
Çevirmen.....	23
Çeviri Tarihi.....	28
Çeviribilim.....	32
Çeviri Eleştirisi.....	34
Çeviribilim Kuramları.....	38
Erek Odaklı Kuram.....	41
Çeviri Stratejileri.....	44
BÖLÜM 5.....	51
KAYNAK DİL YAZARI VE METNİ.....	51
Honoré de Balzac.....	51
Goriot Baba Roman Özeti.....	53
BÖLÜM 6.....	57
KAYNAK VE EREK DİL METİNLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ÇÖZÜMLEMESİ.....	57
Süreç Öncesi Çeviri Normları.....	57
Çeviri Süreci Normları.....	59
Karşılaştırmalı Metin Çözümlemesi.....	59
BÖLÜM 7.....	129
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	129
KAYNAKLAR.....	133
EKLER.....	141

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Ç Çeviri Metin

Ç1 Balzac, H. D. (1998). *Goriot Baba* (N. Tunç, Çev.). İstanbul: Oda.

Ç2 Balzac, H. D. (2001). *Goriot Baba* (M.E. Karaörs, Çev.). İstanbul: Morpa.

Ç3 Balzac, H. D. (2004). *Goriot Baba* (N. Yiğitler, Çev.). İstanbul: Alfa.

Ç4 Balzac, H. D. (2005). *Goriot Baba* (C. Taşkiran, Çev.). İstanbul: Pan.

Ç5 Balzac, H. D. (2006). *Goriot Baba* (S. Kaya, Çev.). İstanbul: Bordo Siyah.

KM Kaynak Metin - Balzac, H. D. (2012). *Le Père Goriot*. Paris: Le Livre de Poche.

ODTÜ Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TDK Türk Dil Kurumu

YÖK Yüksek Öğretim Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çeviri bir dilde var olanın, başka bir dile aktarılması etkinliğidir. Daha kapsamlı bir tanımlama ile çeviri, herhangi bir dilde yazılı ya da sözlü olarak oluşturulan bir duygu ya da düşüncenin, taşıdığı anlam değiştirilmeden başka bir dilde ifade edilmesidir. Bu yolla başka toplumların kültürleri, sanatları kısaca yaşama biçimleri de diğer toplumlar tarafından tanınmış ve algılanmış olur. Çeviri etkinliği, insanlığın varlığından itibaren kaçınılmaz bir faaliyet olarak kendini göstermiştir. Bunun nedeni, başka dilleri konuşan insanların, karşılıklı olarak duygu ve düşüncelerini anlayabilmeleri adına birbirleri ile iletişim kurmak zorunda olmalarıdır. Dünya, günümüzde artık düşünüldüğü kadar büyük değildir. Gelişen teknoloji ile yazılı ve görsel medya sayesinde dünya oldukça küçülmüştür. Kilometrelerce uzakta farklı bir dile ve kültüre sahip bir bireyin başına gelenler, belki de dakikalar sonra öğrenilebilmekte; dünyanın diğer bir ucundaki sosyo-ekonomik ya da politik olaylara sosyal medya aracılığıyla anında ulaşılabilir. Bu sebeptir ki çeviri etkinliği bu denli küçülen günümüz dünyasında olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

İnsanoğlunun varoluşundan, günümüze kadar olan yolculuğunda çeviri etkinliği için yirminci yüzyıl bir dönüm noktası olarak görülebilir. Bunun nedeni, bu zamana dek başka başka bilim dalları tarafından incelenerek ikinci plana atılan çevirinin ne denli kapsamlı ve önemli olduğunun anlaşılması, böylelikle bütünüyle çeviri etkinliğini mercek altına alan “çeviribilim” adıyla yeni bir bilim dalının doğmuş olmasıdır. Koller’e göre, “Translation studies (çeviribilim), çeviri sürecini ve çeviri olgularını temel alan ya da odak noktası olarak belirleyen tüm araştırma etkinliklerini kapsayacak kolektif bir ad olarak anlaşılmalıdır” (Holmes’den aktaran Rifat, 2004, s. 171).

Çeviribilimin gelişimi, beraberinde çeviri eleştirisi kavramını da bilim dünyasına kazandırmıştır. Çeviri eleştirisi sayesinde herhangi bir çeviri eser hakkında yapılan eleştiriler, hem değişik fikirlerin ortaya çıkmasına, hem de çevirmenin hatalarını görmesini sağlayarak daha sonraki çevirilerinde aynı hataları yapmaktan kaçınmasına olanak tanır (Baykan, 2005, s. 177). Ancak çeviri eleştirisi, sadece hataları ortaya çıkarmak üzere gerçekleştirilmemelidir. Çeviri eleştirisinde, değerlendirilen metinlerin aslına ne kadar uygun olduğu ya da diğer kültürdeki duygu ve düşünceleri ne derece iyi yansıttığı da ortaya konulmalıdır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen bir çeviri eleştirisi, yeni yapılacak olan çevirileri de doğru yönde etkiler ve daha başarılı çevirilerin gerçekleştirilmesine olanak sağlar.

Çeviri eleştirisinde en önemli nokta, özgün metnin ve çeviri metnin karşılaştırmalı çözümlemesinin düzenli bir şekilde ele alınmasıdır. Bu eleştiri sürecinde kaynak ve çeviri metin dışında, metinlerin ait oldukları dizgelerin de ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir. Karşılaştırmalı çözümlemede, çeviri metnin hangi unsurların etkisi altında kalıp dilsel göstergelerce hedef dile aktarıldığı ve kaynak metnin dışına çıkmasının sebepleri araştırılır (Aksoy, 2001, s. 1). Bu bağlamda çevirmenin çevirisini gerçekleştirirken kullandığı çeviri kuram (yaklaşımı) ve stratejilerinin de önem taşıdığını belirtmek gerekir. Çeviri stratejisi, kısaca “çevirmenlerin çeviriye yaklaşımlarına bağlı olarak benimsedikleri tutarlı bir eylem planı” olarak tanımlanabilir (Berk, 2005, s. 105).

Çağdaş çeviri yaklaşımlarında çeviri etkinliği, erek kültürdeki yansıması esas alınarak gerçekleştirilmektedir. Bu eylemin amacı, çevirinin erek kültür için yapıyor olmasıdır. Bu bağlamda kaynak metnin dokunulmazlığı ortadan kalkar ve çeviri de erek metin ağırlıklı olarak ele alınır. Bu doğrultuda erek odaklı çeviri kuramını geliştiren ve çağdaş çeviri kuramcıları arasında olan Gideon Toury çeviri eleştirisinde bulunurken şu yolu izler:

“Toury (1985), incelemeye çeviri metinden başlar. Çeviri metni bütün birimleriyle ele alır. Bu ilk aşamada yapılacak karşılaştırmalar çeviri metinle,

- a) aynı kaynak metinden yapılmış diğer çeviriler arasında,
- b) farklı çevirmenlerin aynı yıllarda veya farklı dönemlerde aynı amaç dille yaptıkları çeviriler arasında,
- c) aynı çevirinin (eğer saptanabilirse) çeşitli aşamaları arasında,
- d) aynı çevirinin, eğer varsa çeşitli baskıları arasında,
- e) aynı metnin farklı dillere yapılmış çevirileri arasında olacaktır.

Bundan sonraki aşamayı, Toury, kaynak metinde çeviri açısından sorun oluşturan konulara çevirmenin bulduğu çözümlerin incelenmesi olarak tanımlar. Bu da bize çeviri süreci hakkında

bilgi verir. Toury ayrıca iki kavram ortaya atar: yeterlilik ve kabul edilebilirlik” (Toury’dan aktaran Yalçın, 2003b, s. 36).

Toury ‘yeterlilik’ kavramı ile kaynak metne olan bağlılıktan, ‘kabul edilebilirlik’ kavramı ile de erek dil ve kültüre yönelik yapılacak olan bir çeviriden bahsetmektedir. Şüphesiz ki hiçbir çeviri metin ne tamamen kaynak metne mutlak bir sadakatle sıkı sıkıya bağlı, ne de tamamen kaynak metinden kopuk ve erek dil ile kültürüne bütünüyle uyumlu olamaz. Çeviri eleştirisinde eleştirmenin yapması gereken, çevirmenin kaynak metinden hedef metne doğru ilerlerken bu iki kavramdan hangisini ön plana çıkardığını belirleyebilmektir (Yalçın, 2003b, s. 36-37).

Bu bağlamda araştırma, öncelikle çeviri, çevirmen, çeviri tarihi, çeviribilim, çeviri eleştirisi, çeviri kuramları ve çeviri stratejileri hakkında bilgiler sunmaktadır. Ayrıca Fransızca ve Türkçe birbirinden farklı iki dil olmakla beraber, iki farklı kültür olan Fransız ve Türk toplumlarını da temsil etmektedir. İşte bu sebeptendir ki çevirmenin çok dikkatli bir şekilde davranıp, her iki dildeki kültürel farklılıkları da gözetenek aktarımlar gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle, çevirmen, sadece sözcüğü sözcüğüne bir aktarımda bulunduğu takdirde sağlıklı bir çevirinin ortaya konulması mümkün olmayacaktır. Burada çevirmene düşen görev, diğer topluma ait kültürel birikime de sahip olma zorunluluğudur. Böylesi bir gereklilikle araştırmada; Fransız dilinde yazılmış olan bir eserin, Türk dilindeki beş farklı çevirisi incelenerek, çeviri stratejileri ve Gideon Toury’nin erek odaklı yaklaşımı doğrultusunda çevirmenlerin farklı bir dil ve kültürdeki sözcüklere ya da cümlelere karşı tutumları irdelenmiştir. Kaynak metne daha sadık kalınarak yapılan çeviriler “yeterli”, kaynak metinden uzaklaşarak, erek dil ve kültür kurallarına uygun olarak gerçekleştirilen çeviri eserler ise “”kabul edilebilir” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, araştırmada kullanılan kaynak metin ve çeviri eserler sırası ile şu şekildedir:

KM: Balzac, H. D. (2012). *Le Père Goriot*. Paris: Le Livre de Poche.

Ç1: Balzac, H. D. (1998). *Goriot Baba* (N. Tunç, Çev.). İstanbul: Oda.

Ç2: Balzac, H. D. (2001). *Goriot Baba* (M.E. Karaörs, Çev.). İstanbul: Morpa.

Ç3: Balzac, H. D. (2004). *Goriot Baba* (N. Yiğitler, Çev.). İstanbul: Alfa.

Ç4: Balzac, H. D. (2005). *Goriot Baba* (C. Taşkiran, Çev.). İstanbul: Pan.

Ç5: Balzac, H. D. (2006). *Goriot Baba* (S. Kaya, Çev.). İstanbul: Bordo Siyah.

Problem Durumu

Farklı bir kültürden beslenerek ortaya çıkan ve yine farklı bir dilin dilbilgisi kuralları ve sözcük dağarcığını kullanarak ortaya konulan bir yapıtın, kendisinden farklı yönleri bulunan ya da tamamen farklı olan başka bir dil ve kültüre aktarımı söz konusu olduğundan çeviri edimi zor bir süreçtir. Çevirmen, hem kaynak metnin söylemek istediklerini söyleyebilmeli, hem de eserini hedef dil ve kültüre uyumlu hale getirebilmelidir. Bu sebeptir ki çevirmenin işi oldukça güçtür. Bu doğrultuda çevirmenler, bir metni çevirirlerken, çeviri sürecinde gerek dilsel gerek kültürel bağlamda karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilmek amacıyla ya da içinde yaşadıkları toplumun yani çeviriyi gerçekleştirecekleri erek dil ve kültürün özelliklerini göz önünde bulundurarak erek kitle tarafından daha anlaşılır bir çeviri gerçekleştirmek amacıyla bir takım çeviri stratejileri geliştirirler. Araştırmada, çevirmenlerin çeviri sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve hangi çeviri stratejilerini kullanarak bu sorunların üstesinden gelmeye çalıştıkları gösterilmeye çalışılmaktadır.

Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramına göre hiçbir çeviri için kaynak metne sıkı sıkıya bağlı yani “yeterli” bir çeviri ya da kaynak metinden tamamen kopuk ve erek dil ile kültürüne bütünüyle uyumlu yani “kabul edilebilir” bir çeviri demek mümkün değildir. Ancak çevirmenin, yaptığı seçimler ve uyguladığı çeviri stratejileri ışığında çevirisinde bu iki kavramdan birisine daha yakın durduğu anlaşılabilir. Bu doğrultuda, kaynak metne daha yakın olduğu düşünülen çeviriler için “yeterli”, kaynak metne oranla, erek dil ve kültüre daha yakın olduğu düşünülen çeviriler için ise “kabul edilebilir” çeviri değerlendirilmesi yapılmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında, Honoré de Balzac'ın “Goriot Baba” adlı romanının Fransız dilinden, Türk diline olan çevirileri Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı açısından kabul edilebilir birer çeviri mi yoksa yeterli birer çeviri midir? sorusuna cevap aranmıştır.

Bu problem doğrultusunda araştırmada, öncelikle çeviri, çevirmen, çeviri tarihi, çeviribilim, çeviri eleştirisi, çeviri stratejileri ve çeviri kuramları hakkında kavramsal bilgiler sunulurken, özellikle Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı hakkında detaylı bir bilgiye yer verilmiştir. Ardından, Honoré de Balzac'ın “Goriot Baba” adlı Fransız dilinde yazılmış özgün eserinin, çevirmenler tarafından ne tür çeviri stratejileri kullanılarak Türkçeye çevrildiği incelenerek, Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı ışığında farklı bir kültüre ait olan bir romanın Türkçedeki konumlandırılması değerlendirilmiş ve çevirmenlerin o dildeki sözcük ya da cümlelere karşı bakış açıları ya da algıları ortaya

konulmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda ise araştırma sürecinde incelenen çevirilerin, Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilir ya da yeterli birer çeviri olup olmadığı değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Önemi

Araştırma çeviri, çeviri stratejileri ve çeviri kuramlarını teorik anlamda detaylı bir biçimde ortaya koyması, Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri yaklaşımı ile bir çeviri metnin nasıl ve nelere dikkat edilerek incelenebileceğini göstermesi, farklı çevirmenlerin gerçekleştirdiği çevirilerin niteliklerinin ortaya konulması açısından önemli görülmektedir.

Bu araştırma ile elde edilen veriler:

Çevirmenin, çeviri sürecinde dilsel ve kültürel farklılıklar nedeniyle karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilmek için ne gibi teknikler kullanması, hangi stratejileri uygulaması gerektiği konusunda bilgi sağladığı için önem taşımaktadır.

Çeviri kuramlarından Toury'nin erek odaklı çeviri kuramını açıkladığı ve konu ile ilgili alanyazın taraması gerçekleştirildiği için önem taşımaktadır.

Çeviri eserlerin, Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramına göre kabul edilebilir çeviri ya da yeterli çeviri olup olmadığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Konu ile ilgili bundan sonra yapılacak araştırmalara kaynaklık etmesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öncelikle çeviri, çevirmen, çeviri tarihi, çeviribilim, çeviri eleştirisi, çeviri kuram ve stratejileri gibi kavramları tanımlamaktır. Ardından çevirmenlerin, kaynak dilde yazılan bir metni, erek dil ve kültüre aktarımlarında karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkabilmek adına kullandıkları çeviri stratejileri belirlenerek, bu stratejiler ışığında kaynak metin ile çeviri metinler arasındaki dilsel ve kültürel farklılıkları gösterebilmektir. Ek olarak Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramını tanıyarak bu kurama göre Honoré de Balzac'ın "Goriot Baba" adlı yapıtının Fransızca'dan Türkçe'ye çevirilerinin kabul edilebilir mi yoksa yeterli mi olduğunu belirleyebilmektir. Ayrıca herhangi bir çeviri eserin, yabancı dil eğitimi bölümlerindeki

çeviri derslerinde nasıl incelenebileceğini ortaya koyma amacı da taşımaktadır. Bu sayede araştırmanın, kendisinden sonraki çalışmalara da örnek teşkil edeceği umulmaktadır.

Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaktadır:

- Çeviri nedir?
- Çeviride çevirmenlerin rolü nedir?
- Çeviribilim nedir?
- Çeviri eleştirisi nedir?
- Çeviri kuramları ve stratejileri nelerdir?
- Gideon Toury kimdir ve onun erek odaklı çeviri kuramının özellikleri nelerdir?
- Honoré de Balzac'ın Goriot Baba adlı romanı çeviri eleştirisi kapsamında nasıl ele alınmıştır?
- Honoré de Balzac'ın Goriot Baba adlı romanının çevirilerinde çevirmenler ne tür stratejiler uygulamışlardır ve Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı açısından kabul edilebilir mi yoksa yeterli çeviriler midir?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, çeviribilimde farklı ve özgün bir kuram olan Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı ile ilgili yerli ve yabancı alanyazın taraması ile sınırlıdır. Araştırma; çeviri, çeviride çevirmenlerin rolü, çeviri tarihi, çeviribilim, çeviri eleştirisi, çeviri kuramları ve stratejilerinin tanımları, kabul edilebilir çeviri ya da yeterli çeviri için rehber ilkeler, Honoré de Balzac'ın “Goriot Baba” adlı romanı ve Türkçe çevirileri ile sınırlıdır.

Varsayımlar

- Kaynak ve erek kültürler arasındaki farklar ve benzerlikler dikkate alınarak çeviri etkinlikleri gerçekleştirilmelidir.

- Çevirmen, bir takım çeviri stratejileri geliştirerek çeviri sürecinde karşılaştığı dilsel ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan güçlüklerle baş edebilir.
- Çeviri eleştirisi yabancı dil eğitiminde eserleri doğru algılayabilmek adına önemli bir çalışmadır.
- Farklı çeviri kuramları ve stratejilerine göre çeviri eleştirileri gerçekleştirilebilir.
- Çalışmada kullanılan Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı, Honoré de Balzac'ın "Goriot Baba" adlı romanının çevirilerinin kabul edilebilir mi yoksa yeterli birer çeviri mi olduklarını belirlemek için uygundur.

Tanımlar

Çeviri: "Bir dilde yazılmış olan iletinin başka bir dile aktarılma eylemidir" (Yalçın, 2002, s. 67). Kuran'a göre ise çeviri, "dar anlamıyla, bir eseri şekil ve anlam olarak yazıldığı dilden şekil, anlam ve biçim düzeyinde bir başka dile aktarma; geniş anlamıyla da, bir kültür ürününü, başka bir kültürün nazarlarına sunma, hatta bu ürünün tercümesi yapılan kültür içerisinde bir yer edinmesine, o kültür içerisindeki diğer eserlerle hesaplaşmasına zemin sağlamadır" (Kuran'dan aktaran Kayaoğlu, 1998, s. 20).

Çevirmen: "1. Konuşmayı bir dilden başka bir dile çeviren kimse, çevirici, dilmaç, tercüman, dragoman, 2. Herhangi bir metni bir dilden başka bir dile çeviren kimse, çevirici, dilmaç, tercüman, mütercim" (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 526). "Bir metni bir dilden başka bir dile (genellikle egemen diline) çeviren kültürlerarası iletişim uzmanı" olarak tanımlanabilir" (Berk, 2005, s. 106).

Çeviribilim: "Çeviribilim, en genel tanımıyla bir metni kaynak dilden hedef dile aktarma eylemini, bu eylemin gerçekleştiği çeviri sürecini ve bunun sonucunda oluşan metni her yönüyle inceleyen bilimsel etkinliğe verilen addır" (Tanrıku, 2010: 29).

Çeviri Eleştirisi: P.Newmark tarafından çeviri kuramı ile uygulaması arasında temel bir bağ olarak tanımlanır (Newmark'tan aktaran Yalçın, 2002, s. 67).

Çeviri Stratejisi: "Çevirmenlerin bir metni seçerken ve çevirirken o metne yaklaşımları ve aktarım sırasında benimsedikleri birtakım yöntemler çeviri stratejilerini oluşturur. Diğer bir deyişle, çevirmenle ortaya çıkardığı çeviri metnin arasındaki ilişkinin niteliği strateji kavramıyla açıklanabilir" (Gürçağlar, 2011, s. 38).

Erek Odaklı Çeviri Kuramı: “Gideon Toury (1980, 1985) tarafından yazın çevirisi araştırmaları için önerilen bir yaklaşımdır” (Berk, 2005, s. 120-121).

Kaynak Dil: Çevirisi yapılacak olan metnin dili.

Kaynak Metin: Çevirisi yapılacak olan metin.

Erek Dil: Kaynak metnin çevrileceği dil.

Erek Metin: Kaynak metnin çevirisi.

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Honoré de Balzac’ın “Goriot Baba” adlı özgün eseri ile Türkçeye olan beş farklı çevirisi arasında karşılaştırmalı çeviri eleştirisi niteliğindeki incelemeye örnek oluşturacak birçok çalışma bulunmaktadır. Birer çeviri incelemesi ve eleştirisi olarak gerçekleştirilen çalışmalardan birkaçı şunlardır:

Oğuz (2012)’un, “Yazınsal Metinlerin Farklı Dil ve Kültürlere Aktarılması Üzerine Bir İnceleme-Çocuk Yazını Çevirisi” adlı doktora tezinde Almanca çocuk yazını ürünlerinden biri olan Cornelia Funke’nin “Tintenherz” isimli eseriyle, eserin İngilizce ve Türkçe çevirileri, diller arası farklılıklar göz önünde tutulup karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çeviri kavram ve kuramları, yazınsal metinler, eşdeğerlik, çeviri eleştirisi, çocuk yazını ürünleri, bu ürünlerin genel ilkeleri ve bunların değişik kültürlere aktarımı sürecinde dikkat edilmesi gereken esaslar hakkında bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise kaynak metnin özeti, kaynak metin yazarı ve erek dil çevirmenleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Oğuz’un çalışmasının son bölümünde, kaynak ve hedef dil yapıtları öncelikle tipografik açıdan karşılaştırılarak incelenmiş ve Türkçede anlaşılması güç olan metinbirimler tespit edilerek her üç dilde seçilen dilbirimleri sekiz düzlemde değerlendirilip, ortaya çıkan problemler için kullanılabilir çözüm önerileri ortaya konmuştur. Çevirmenin işini zorlaştıran kısmın dil oyunları, deyimler ve örtük iletiler gibi yazarın biçemi olduğu, diğer anlam bulanıklıklarına ise söz dizimi, kültüremler, eşdizim ve sözcükte anlam düzeylerinin neden olduğu ortaya konularak sayısal verilerle ispatlanmıştır. Yapısal ve kültürel bakımdan Alman dilinin, İngiliz diline olan yakınlığı, bu dillerin birbirlerine çevirisinde sorunları azaltmaktayken; Alman dilinin yapı ve kültürüyle farklı bir dizgede olan Türk

diline aktarımında ise söz konusu farklılığın önemli bir rol üstlendiği tez çalışmasında vurgulanmıştır.

Çiftçi (1999), “Hermann Hesse'nin "Siddhartha" Adlı Romanının Kamuran Şipal ve Yurdanur Salman Tarafından Yapılan Çevirilerinde Karşılaştırmalı Bir Çeviri Eleştirisi” adlı yüksek lisans tezinde hangi çevirmenin daha başarılı bir çeviri gerçekleştirdiğini ortaya koymayı ve daha başarılı bir çeviri yapabilmeleri adına çözüm önerileri sunmayı amaçlamıştır. 5 bölüm içeren çalışmanın, ilk bölümünde çeviri alanı ve Hermann Hesse'nin "Siddhartha" adlı eseri hakkında bilgiler sunulmaktadır. İkinci bölümde Doç. Dr. Rezzan Algün tarafından geliştirilen modele göre Hermann Hesse'nin "Siddhartha" adlı eserinden rastgele seçilen bölümler üslup, sözcük oyunları ve cümle çevirileri üzerine analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde de her iki çeviri eser, yine Doç. Dr. Rezzan Algün tarafından geliştirilen modele göre sayılarla değerlendirilerek hangi çevirmenin daha başarılı bir çeviri gerçekleştirdiği belirlenmiştir. Dördüncü bölümde ise çalışmanın genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Beşinci bölüm kaynakçadan oluşmaktadır. Sonuç olarak Kamuran Şipal’ın, Yurdanur Salman’a göre daha iyi bir çeviri gerçekleştirdiği belirlenmiş olsa da her iki çevirmenin de daha başarılı birer çeviri ortaya koyabileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda çözüm önerileri sunularak daha doğru ve yetkin bir çevirinin mümkün olabildiği kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Önder (2005)’in, “Oyun Metni Çevirisi ve Harold Pinter’ın Gitgel Dolap Adlı Oyununun Çevirilerinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezi, çeviri faaliyetinin bir bakıma göstergebilimsel bir çözümleme süreci olduğu fikrini ortaya atarak, çevirmenin metni anlama ve aktarma sürecinde, göstergebilimsel-yapısal çözümleme yöntemini kullanmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, çeviri faaliyetinin tarihi gelişimi anlatılmış, ikinci bölümde yapısalcılık ve göstergebilim kavramları açıklanarak çeviri alanındaki kullanımları ile ilgili bilgi verilip yapısalcı ve göstergebilimsel metin çözümlemesinin nasıl gerçekleştirileceği ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise ikinci bölümde sunulan kuramsal bilgilerin ışığında yani yapısalcılık-göstergebilim bağlamında Harold Pinter’ın Gitgel Dolap adlı oyun metninin çözümlemesi yapılmıştır. Son bölümde de yapısal ve göstergebilimsel metin çözümlemesi esas alınarak özgün metin ile çevirilerinin karşılaştırmalı çeviri incelemesi yapıp çevirilerde çözümleme sonucu ulaşılan derin anlama zıt düşen noktalar açıklanmıştır.

Uluğtekin (2004), “Ahmet Vefik Paşa’nın Çevirilerinde Osmanlılaşan Molière” isimli yüksek lisans tezinde Ahmet Vefik Paşa’nın Molière’in eserlerinden yaptığı beş çeviri yapıtı çoğuldizge kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmada Molière’in 1659-1666 yılları arasında yazmış olduğu, *Le Mariage Forcé*, *Dom Juan ou Le Festin de Pierre*, *Les Précieuses Ridicules*, *Le Tartuffe ou L’Imposteur* ve *Le Misanthrope* adlı özgün yapıtlarla 1879-1882 yılları arasında Ahmet Vefik Paşa’nın çevirileri olan *Zor Nikâh*, *DonCivani*, *Dudu Kuşları*, *Tartüf* ve *Adamcıl* adlı eserler karşılaştırılmıştır.

Söz konusu araştırmada, Ahmet Vefik Paşa’nın çevirilerinde, kaynak metinde yer alan politik, dinî ve ahlakî uzantıları olan bazı kısımları hedef metne aktarmadığı ya da anlamlarını değiştirerek aktardığı ortaya konulmuştur. Ek olarak Ahmet Vefik’in, dolaylı politik uzantısı olan ve görece “tehlikesiz” durumlarda, çeşitli yerel kaydırmalar yoluyla hedef kültürün kabul edilebilirlik çeviri normlarına yakın durduğu belirtilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Türkçülük akımının öncülerinden kabul edilen Ahmet Vefik’in, Tanzimat döneminde, tiyatro gibi erek kültür için yeni türlerin, erek kültür repertuvarına kazandırılması amacını güden bir kültür planlayıcısı olarak tiyatronun hedef kültür tarafından kabul edilebilmesi adına eserler ortaya koyduğu görülmüştür.

Ataş (2010), “Waldemar Bonsels’in “Die Biene Maja und Ihre Abenteuer” Arı Maya Adlı Romanının Çeviri Eleştirisi” isimli yüksek lisans tezinde Waldemer Bonsels'in söz konusu eseri ile Fatma Muhterem tarafından yapılan Türkçe çevirisi karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışmadaki amaç, çevirilerde kültürel farklılıklar dolayısı ile yaşanan sorunları ortaya koymak ve çözüm önerileri getirmektir. Araştırma betimleme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma teorik ve uygulamalı olarak iki bölümden oluşur. İlk aşamada yani teorik kısımda çeviri alanı üzerine bilgilendirme yapılmıştır.

Uygulama aşamasında ise kaynak metinden örnekler seçilerek, çeviri metinlerdeki karşılıkları ele alınıp dil-üslup bakımından, biçimsel ve estetik açıdan incelenmiş ve eşdeğerliliği yorumlanmıştır. Sonuç olarak çevirmenin kaynak metne yakın yani mümkün olduğunca sadık kalarak bir çeviri gerçekleştirmeye çalıştığı gözlemlense de, kültürel farklılıklar nedeniyle bazı yerlerde çeviriye kendi yorumunu da katmak durumunda kaldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle kaynak metin dil ve kültüründen kopmalar olduğu ve böylelikle bazı değerlerin anlamlarını yitirdiği belirtilmiştir.

Sevinç (2007), “Erich Kästner’in “Das Fliegende Klassenzimmer” adlı Eserinin Türkçe Çevirisine Eleştirel Yaklaşım” ismindeki yüksek lisans tezinde “Das Fliegende

Klassenzimmer” adlı özgün çocuk romanı ile erek dildeki çevirilerinin karşılaştırmalı çözümlemesini gerçekleştirmiştir. Çalışmada amaç, çevirmenin çeviri sürecinde kaynak ya da erek odaklı çeviri yöntemlerinden hangisini benimsediği ve bu doğrultuda uyguladığı yöntem ve tekniklerin belirlenmesidir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çeviri bilimine genel bakış, yazın çevirisi, yazın çevirisinde çeviri sorunları, eşdeğerlik ve çeviri eleştirisi başlıkları altında bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde ise kaynak metin yazarı Erich Kästner ile eseri “Das Fliegende Klassenzimmer” ve öncülerinden kabul edildiği “Gerçekçi Çocuk Yazını” hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde de “Das Fliegende Klassenzimmer” adlı özgün eser ile erek dil çevirilerinin karşılaştırmalı olarak analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuç kısmını içeren dördüncü bölümde analiz edilen metnin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Tanrıkulu (2010), “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın "Huzur" Romanın Almanca Çevirisi ("Seelenfrieden") Örneğinde Edebi Çeviri Eleştirisi” adlı doktora tezinde, Türk dilinde yazılan eserin, Alman diline nasıl aktarıldığı gözlemlenerek, yorumlama ve çevirmenin bu süreçteki başarısını değerlendirme amacı ile özgün eser ve çevirilerinin karşılaştırmalı ve betimlemeli bir yöntemle incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, çeviri kuramcılarının görüşlerinin yer aldığı ve özellikle çeviri eleştirisi üzerine bir takım bilgilerin aktarıldığı çevir alanına dair oluşturulan teorik verileri kapsamaktadır. İkinci bölümde ise söz konusu özgün yapının Almanca çevirisi bilimsel alanyazın ışığında incelenmiştir. Sonuç olarak 291 sayfadan oluşan özgün yapının, çevirmen tarafından erek dil ve kültür odaklı bir anlayışla biçimsel özellikleri göz ardı edilerek ve çok sayıda eklemelerde bulunularak Alman diline 551 sayfa şeklinde aktarıldığı ortaya konmuştur. Ardından, yazınsal metinlerin çevirisinde, içerik ve biçimin bir bütün oluşturduğu belirtilerek, bu durumun göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Günay (2007), “George Orwell’in “Hayvan Çiftliği” Adlı Eserinin Türkçe’ye Çevirilerinin Eleştirisi” adındaki yüksek lisans tezinde George Orwell’in Hayvan Çiftliği adlı yapıtı ile Halide edip Adivar ve Rasim Özdenören tarafından yapılan çevirilerinin, Katharina Reis’in geliştirdiği çeviri eleştirisi modeline göre eleştirisine yer verilmiştir. Çalışmanın girişinde, kaynak metin yazarı ve erek dil çevirmenlerinin hayatları hakkında bir takım bilgilerle beraber yine metin türleri, yazın çevirisi, diliçi ve dildışı öğelerle ilgili kuramsal bağlamda

bazı bilgiler aktarılmıştır. Ardından diliçi ve dildışı öğeler çerçevesinde çeviri eleştirisi gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak metinler şekil açısından bütünüyle korunamazken, metinlerin türleri doğru belirlenmiştir. Kaynak metindeki bölümlerin, Halide Edip'in çevirisinde yer almadığı ve her iki çeviride de çoğu paragrafın yer değiştirdiği görülmektedir. Çoğu cümle bölünmüş ya da birleştirilmiş, benzerlik gösteren öğeler üzerinde çevirilerin farklı bölümlerinde farklı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu da çelişki yaratmaktadır. Yazarın kaynak dil ve kültürde yaratmak istediği etkiyi, çevirmenlerin hedef dil ve kültürde de yaratma amacı taşıdıkları düşünüldüğünde çeviri metinler Katharina Reiss'ın belirlediği çeviri kurallarına uymakta ama tam olarak bu normları karşılamamaktadır.

Söz konusu çalışmalar üzerine genel bir değerlendirme yapıldığında, çalışmalarda öncelikle çeviri üzerine kuramsal bir takım bilgilerin aktarıldığı, ardından kaynak metin ile çevirilerinin karşılaştırılarak çözümlenmesi ile sonuca varıldığı görülmektedir. Çalışmalar bu yönleri ile “Honoré de Balzac'ın Goriot Baba adlı eseri ile Türkçeye çevirilerinin erek odaklı çeviri kuramı ve çeviri stratejileri açısından incelenmesi” isimli tez çalışmasına temel oluşturmaktadır. Ancak tez çalışması hem Fransız dilinde yazılmış bir özgün eser ile Türkçeye olan beş farklı çevirisinin karşılaştırmalı bir analizi olması bakımından hem de çağdaş çeviribilim kuramlarından biri olan erek odaklı kuram ve çeviri stratejileri çerçevesinde gerçekleştirildiğinden benzerlerinden farklı yönleri olan özgün bir çalışmadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, öncelikle çeviri alanı ile ilgili kuramsal anlamda bilgilendirme sağlanmaktadır. Ayrıca kaynak metin yazarı Honoré de Balzac ve eseri “Goriot Baba” adlı yapıt hakkında da bilgi verilmektedir. Sonrasında Fransız dilindeki kaynak metin ile Türkçe çevirileri (erek metinler) hem görünüşleri hem de sayfa sayıları açısından irdelenmektedir. Özgün eser ile çevirilerinden karşılıklı olarak seçilen metinbirimler karşılaştırılıp, Gideon Toury’nin erek dil kuramı ve çeviri stratejileri açısından yorumlanarak sonuca varılmaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen araştırma tarama modeline göre yapılmıştır.

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır” (Karasar, 2007, s. 77).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, çeviri kuramları ve Honoré de Balzac’ın romanları ile romanlarının çevirileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise çeviri kuramlarından Gideon Toury’nin erek odaklı çeviri kuramı ve Honoré de Balzac’ın Le Père Goriot (Goriot Baba) adlı özgün yapıtı ile söz konusu eserin Nurten Tunç (1998), M. Emre Karaörs (2001), Nuriye Yiğitler (2004), Cem Taşkiran (2005) ve Sonat Kaya (2006) tarafından yapılan Türkçe çevirileri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları: Çeviri kuramlarından Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı bağlamında incelenen eserlerdeki bölümler, betimlemeli ve karşılaştırmalı bir yöntemle analiz edilmiştir. Bu doğrultuda Ankara ilindeki çeşitli üniversitelerin kütüphanelerinden (Gazi, Hacettepe, Ankara, Bilkent ve ODTU), Milli Kütüphane, Fransız Kültür Merkezi ve YÖK Tez Tarama Merkezi'nden yararlanılmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Araştırmada, çeviri kuramlarından Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı doğrultusunda incelenen eserlerdeki bölümler için betimsel bir analiz yapılmıştır.

BÖLÜM IV

ÇEVİRİ

Çeviri Kavramı

Dilin doğuşu ile ilgili hem dinsel anlatılar, hem de bilimsel alanda ortaya konmuş çeşitli teoriler bulunmaktadır. Dünya üzerinde inanılan hemen hemen her dinin dillerin doğuşu üzerine öne sürdüğü bu anlatılardan, çeviri alanında çalışan bilim insanlarınca en ilgi çekici bulunanlarından biri de Babil üzerine olandır. Kitabı Mukaddes'in Eski Ahit (Tevrat) - Tekvin (Bap 11) bölümünde (1972, s. 9), bu durumdan şu şekilde bahsedilir:

“Ve bütün dünyanın dili bir, ve sözü birdi. Ve vaki oldu ki, şarkta göçtükleri zaman, Şinar diyarında bir ova buldular; ve orada oturdular. Ve birbirlerine dediler: Gelin, kerpiç yapalım, ve onları iyice pişirelim. Ve onların taş yerine kerpiçleri, ve harç yerine ziftleri vardı. Ve dediler: Bütün yeryüzü üzerine dağılmayalım diye, gelin, kendimize bir şehir ve başı göklere erişecek bir kule bina edelim, ve kendimize bir nam yapalım. Ve âdem oğullarının yapmakta oldukları şehri ve kuleyi görmek için RAB indi, ve RAB dedi: İşte bir kavmdırlar, ve onların hepsinin bir dili var; ve yapmağa başladıkları şey budur; ve şimdi yapmağa niyet ettiklerinden hiç bir şey onlara men edilmeyecektir. Gelin, inelim ve birbirinin dilini anlamasınlar diye, onların dilini orada karıştıralım. Ve RAB onları bütün yeryüzü üzerine oradan dağıttı; ve şehri bina etmeği bıraktılar. Bundan dolayı onun adına Babil denildi; çünkü RAB bütün dünyanın dilini orada karıştırdı; ve RAB onları bütün yeryüzü üzerine oradan dağıttı.”

Anlatıya göre insanlar, Tanrı tarafından farklı millet ve dillere ayrılmışlardır. Farklı millet ve dillere ayrılan insanoğlunun birbirini anlayabilmesinin tek yolu çeviridir. Bu nedenle anlatının sadece dillerin doğuşuna değil, çeviriye olan gereksinime ve hatta çevirinin doğuşuna da referans niteliği taşıdığını söylemek yanlış olmaz.

Bilimsel alanda ise, ortaya konulan teorilerden, yine bilim dünyasınca en çok destek bulanlar sentezlendiği takdirde dilin doğuşu ve çeviriye olan gereksinim şu şekilde açıklanabilir. İnsanlık tarihinde birçok keşif ve icat, bir ihtiyacı karşılamaya yönelik yapılan girişimler sonucu ortaya çıkmıştır. Avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan ilk insanlar da aralarında anlaşabilmek için jest ve mimikler kullanmaya, çeşitli nedenlerle (taklit, ünlem bildirme vs.) bir takım sesler çıkarmaya başlamışlardır, ancak ilk insanların da modern insanlar gibi duygu, düşünce ve isteklerinin olduğunu unutmamak gerekir. Bu nedenle

daha iyi bir iletişim kurma isteği ve ihtiyacı doğrultusu ile zaman içerisinde birbirlerinin anlayabileceği bir dil geliştirmişlerdir. Böylelikle ister aynı kaynaktan zaman içerisinde evrilerek, ister tamamen farklı coğrafyalarda bulunan farklı toplumlar tarafından geliştirilmiş olsun dilin kullanımı ile bir arada yaşayan insanlar birbirleriyle iletişim kurmaya başlamış ve bir toplum, bir ulus olma yolunda en önemli şartı sağlamışlardır.

Ancak diğer ulusların varlığını öğrenmeleri ile beraber, onlarla da iletişim kurma gerekliliği doğrultusunda çeviri gereksinimi ortaya çıkmıştır. Diğer uluslarla işbirliği, ticaret yapma ihtiyacı, savaşlar ve barış adımları (antlaşmalar vs.), turizm, kültürel faaliyetler ve hatta gönül ilişkileri dahi ulusların birbirleriyle iletişimini gerekli kılan unsurlar olmuşlardır. Bu doğrultuda kendi dillerinde anlattıklarını, başka dilleri konuşan insanlara da anlatabilme konusunda çeviri ediminden yararlanmışlardır. Görüldüğü gibi insanlık tarihi ile eş zamanlı yol kat eden çeviri etkinliği, bu süreç boyunca gelişmeye devam ederek, günümüzde de her alanda kullanımına ihtiyaç duyulan bir etkinlik olarak misyonunu devam ettirmektedir.

Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan, farklı çağlarda ve farklı toplumlar tarafından kullanılan çeviri etkinliği, bu süreçte çeşitli bilim dalları (özellikle de dilbilim ile göstergebilim) ve adamlarının da araştırma konusu olmuş; içinde bulunduğu dönemin özelliği ve kullanım alanına göre hakkında çeşitli tanımlamalar yapılmaya çalışılmıştır. Örneğin, dilbilim açısından çeviri “bir kaynak dildeki göstergelerle bunların oluşturduğu anlamsal-biçimsel bütünlüğü, bir erek dildeki göstergesel ve anlamsal-biçimsel bütünlüğe dönüştürme işlemi” (Vardar’dan aktaran Yalçın, 2002, s. 68) olarak tanımlanmaktadır. De Beaugrande da “çeviri, iki metnin bir karşılaştırması olarak değil, yazar, çevirmen ve çeviri okuru arasında bir etkileşim süreci olarak değerlendirilmelidir” (De Beaugrande’den aktaran Aksoy, 2002, s. 54) şeklinde dilbilimsel açıdan bir tanımlama yapmaya çalışmıştır.

Önder (2005, s. 27) ise çeviriyi göstergebilim açısından değerlendirerek, kaynak dildeki bir metni okuma-anlama, arkasından söz konusu bu metni erek dilde yeniden yazma-somutlama işlemi olarak tanımlar. Yani özgün eserin iletmek istediği duygu, düşünce ya da mesajın ne olduğunun tam olarak anlaşılması, bir nevi kaynak dilde kodlanan yapıtın çözümlenerek amaç dilde yeniden oluşturulması ifade edilmektedir. Ona göre “göstergebilimsel bir çözümleme, anlama aşamasında çevirmeni metin dışına yönelmek yerine metni, metinden hareketle incelemeye ve metnin işleyiş şeklini dikkate almaya yönelterek metindeki doğru anlamın yakalanmasını; somutlama sürecinde ise kaynak

metnin mantıksal, anlamsal, söylemsel düzeninin eşdeğerli olarak erek metne taşınabilmesini sağlar” (Önder, 2005, s. 27).

Berman ise söz konusu bilim dallarının çeviriye olan bakışını şu şekilde açıklar: Dilbilim, temel konusu olarak tanımladığı çevirinin olanaklılığını ya da olanaksızlığını göstermek amacı taşımaktadır. Dilbilime göre, öncelikle iki dil arasındaki bir etkileşim söz konusudur. Ardından farklılıkta eşdeğerlik arayışı şeklinde çözüm yollarına giderek çeviri edimini oldukça geniş ve soyut bir şekilde tanımlar. Ancak bu arada çeviri ediminin yazılı, metinsel, tarihsel ve kültürel boyutlarını da göz ardı eder. Sonuç olarak inceleme konusu olduğunu savunduğu çeviriye karşı ilgisiz kaldığı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yazınbilim (göstergebilim) ise çeviriyi ilerimetin (hypertexte) ya da üstmetin (metatexte) şeklinde tanımlar. Dilbilimden farklı olarak, o da çeviri ediminin dilsel boyutunu göz ardı eder. Böylelikle yazınbilimin de çeviriye karşı belli bir oranda ilgisiz kaldığı söylenebilir (Berman’dan aktaran Rifat, 2004, s. 17-18).

Belki de bu nedenlerle yirminci yüzyılın son yarısında çeviri başlı başına incelenmesi gereken bir alan olarak kabul görmüş ve böylece Çeviribilim adında yeni bir bilim dalı ortaya çıkmıştır. İşte kimi zaman bilim dallarının çalışma alanı içerisinde yer almış, kimi zaman da bu bilim dalları ile işbirliği içinde bulunmuş çeviri kavramını Mounin “birçok bilimin arasında yer alan bir iki dillilik olgusu, diller arasında bir temas noktası” (Mounin’den aktaran Eroğlu, 2007) şeklinde tanımlar.

Sözcük anlamı olarak çeviri, Türk Dil Kurumu’nun Türkçe sözlüğünde (2011, s. 525), “1. bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme, tercüme” ve “2. bir dilden başka bir dile çevrilmiş yazı veya kitap, tercüme” şeklinde tanımlanmaktadır. Bundan hareketle, Türk dilinde çeviri sözcüğünün yapılan ilk tanımla hem bir sürecin yani çeviri etkinliğinin hem de ikinci tanımla beraber bu süreç sonunda ortaya konan yapının karşılığı olduğu görülmektedir.

Çevirinin diller arası bir aktarım işlemi olduğunu savunan Başkan, çeviriyi “bir dildeki belli bir parçada, yani dilcede bulunan anlamın, başka bir dilcede yeniden kurulmasını sağlayacak biçimde girilen dilsel aktarım işlemi” (Başkan’dan aktaran Başaran, 2013, s. 92) şeklinde tanımlar. Bir başka bilim adamı Ricœur (2008, s. 19) de, “çeviri terimini bir dilde üretilmiş sözel bir iletinin bir başka dile aktarılması olarak dar anlamında ele alırsanız ya da aynı dil topluluğunun içerisinde her türlü anlamlı bütünün yorumlanmasına eşanlamlı olarak geniş anlamda değerlendirebiliriz” şeklinde hem dar hem de geniş bağlamda iki

yaklaşım öne sürerek çeviri etkinliğinin dilsel bir aktarım işlemi olduğunu vurgulamaktadır.

Yalçın (2008, s. 384) ise, çeviriyi “ana dildeki bir metnin amaç dilde yeniden oluşturulması” şeklinde tanımlamaktadır. Çeviriye erek odaklı bir yaklaşım getiren Gideon Toury için ise “çeviri, bir çeviri ediminin ürünüdür, yani doğal bir dilde (kaynak dil) bir metnin yerini başka bir dilde (amaç dil) kodlanan bir metnin almasıdır” (Toury’dan aktaran Sevinç, 2007, s. 3). Söz konusu tanımlamalara bakıldığında çevirinin metinler arası bir aktarım işlemi olduğu belirtilerek sadece sözlü olarak değil, yazılı olarak da gerçekleştirildiği ortaya konmuştur.

Yazılı ve sözlü çeviri kavramı, birçok dilde farklı sözcükler kullanılarak ifade edilmektedir. Örneğin, İngilizce’de translation—interpreting, Fransızca’da traduction—interprétation, Almanca’da Übersetzung—Dolmetschen sözcükleri yazılı ve sözlü çeviri kavramlarının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Ancak Türkçe’de kullanılan çeviri sözcüğü her iki kavramı da kapsayıp karşılamaktadır ki bu da söz konusu sözcüğün çok yönlü ve çok anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır (Gürçağlar, 2011, s. 11).

Ataç ise çeviri hakkında “yabancı dilde söylenen şeyi anadilinde söyleyebilme sanatıdır” (Ataç’tan aktaran Rifat, 2008, s. 228) şeklinde bir tanımlama yapar. Çeviride önemli olanın yabancı dilde kullanılan bir ifadenin, taşıdığı anlam korunarak anadile aktarılabilmesi olduğunu belirtir. Üstelik bunu dile getirirken çeviri edimini sanat olarak nitelemektedir. Çünkü, çevirmenin hem kaynak dilde var olanın anlamını muhafaza etmesi, hem de erek dil normlarına uygun olarak bunu ifade edebilmesi gerçek anlamda bir sanattır.

Tıpkı Ataç gibi Savory (1961, s. 15-25) de, “Tercüme Sanatı” adlı kitabında çevirinin bir sanat olduğu konusundaki görüşlerini bir takım örneklerle ortaya koymaktadır. Çeviri ile uğraşanların, çevirinin sanat olduğu düşüncesini tereddütsüz kabul edeceğini savunmaktadır ve bunu kabul etmeyenler için çeviri ile bir sanat dalı olarak kabul gören resmi kıyaslamaktadır. Bir sanat öğrencisi ile bir dil öğrencisinin çalışmalarına bakıldığında, resimdeki renk, çizgi, desen, perspektif hatalarının karşılığında çevirideki sözcükler ve taşıdıkları anlamlar üzerinde yapılan hatalar ona göre aynıdır. Nesrin nesre çevirisini, Sir Grand Kelly’nin bir portresine; şiirin şiire çevirisini, Turner’ın bir peyzajına ve Spencerlaye ile Picasso’nun sanat anlayışlarındaki zıtlığı sadık ve serbest çevirideki karşıtlığa benzetir. Fikrini başka örnekler sunarak desteklemeye devam eder ve bir şiirin, nesir olarak tercüme edildiğinde belki aynı anlamı taşıyacağını ama nazmın musikisini

veremeyeceğini belirtir. Yine hava alanlarında yer alan tabelalar üzerindeki tercümeleri, araba satın alanlara verilen broşürlerdeki mekanik resimlere benzeterek her ikisinin de ortak olan tek amaçlarının net bir şekilde bilgi vermek olduğunu belirtir. Fenni eserlerin çevirisini de fotoğrafçılık ile mukayese ederek ikisi için de önemli olanın işi gerçekleştiren kişinin teknik bilgisi olduğunu vurgular. Son olarak da çevirmenin hem kaynak dil hem de erek dil hakkında iyi derecede bilgiye ve belli bir edebi kabiliyete sahip olmasının gerekliliğine değinir. Ayrıca çevireceği eserin konusuna da hem hâkim olması hem de sevgi ve sempati duyması gerekmektedir. Böylece sanatsal açıdan güzel bir çeviri mümkündür. Çevirinin sanatsal boyutunu Kaynardağ ise şu şekilde açıklar:

“Çeviri çok taraflı bir sanattır ve onun hiçbir tam veya nisbi tetkiki bu gerçeği görmezlikten gelemeyiz. Çeviri de bir sanat olduğuna göre, aynı şekilde zamansız olmalı, birbirini takibeden nesillerin duyduğu ihtiyaca uygun olarak sürekli bir surette yeniden yapılmalıdır. Bir yağlı boya veya sulu boya ressamı, “Mapledurham değirmeninin birçok defalar resmi yapılmıştır” diye onun yeni resimlerini yapmaktan çekinmez; bu olayı kendisinin yapması için bir fazla daha sebep sayar. Aynı şekilde yazarlar da başka dillerde yazılmış epigramlardan ve beyitlerden tutunuz da, destanlara ve uzun kitaplara kadar her türlü eserleri kendi dillerine aktarmağa daima heves duymuşlardır” (Kaynardağ’dan aktaran Baykan, 2005, s. 181).

Bu tanımlama ile Kaynardağ, bir eserin çevirisinin farklı zamanlarda, farklı çevirmenler tarafından birçok kez çevrilmesi gerekliliğini vurgular; bu sayede çeviri eser hem zamana yenik düşmemiş hem de tek bir bakış açısı ve üsluba bağlı kalmadan estetik açıdan farklı versiyonları olacaktır.

Yapılan tanımlamalara bakıldığında çevirinin sözlü ya da yazılı olarak gerçekleştirilebilen dilsel ve metinsel bir aktarım işlemi olarak görüldüğü, ancak toplumsal ve kültürel boyutlarının göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. Çeviri, sadece diller ve metinler arası değil toplumlar ve kültürlerarası da gerçekleştirilen bir aktarım işlemidir. Ateşman, “Dil, o dili konuşan insanların dünyaya bakışı ve aynı zamanda o dünyayı kavrayış biçimidir. Yani dil dediğimiz şey, bir grup insan ya da toplumun diğerlerinden ayırt edici özelliklerinin toplamı anlamına gelen kültürün bir parçasıdır. Çeviride bu iki kültür karşı karşıya gelmektedir” (Ateşman’dan aktaran Yıldız, 2004, s. 376) şeklinde bir tanımlama yaparak bu durumu açıklamaya çalışır.

Vardar da çevirinin bu boyutuna dikkat çekebilmek adına, çeviri hakkında “bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her türlü ekin sel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar, ekinler arası bir iletişim, bildirişim aracı” (Vardar’dan aktaran Boztaş, 1993, s. 55) olarak bir tanımlama yapmaktadır. Yapılan bu tanımlama ile sadece dilsel ve metinsel

değil, kültürlerarası bir işlem olan çevirinin, uygarlıkların birbirleri ile etkileşime girerek birbirlerinden yarar sağlamasına yani gelişmesine neden olduğu vurgulanmaktadır. Günümüzde gerçekleştirilen tarihi incelemelere bakıldığında da, bu tanımlama da bir haklılık payı görülmektedir. Toplumların tarih sahnesinde ticaret, siyaset (savaşlar, antlaşmalar, politik faaliyetler), turizm, sanatsal ve kültürel etkinlikler kapsamında birçok kez bir araya geldiği düşünüldüğünde birbirlerinden etkilenmemelerini düşünmek olanaksızdır.

Uygarlıkların bir çağdan diğerine geçişlerinde, kültürel birikimlerinde ve hatta dinlerin yayılışında çevirinin önemli bir payı olduğu yadsınamaz. Örneğin, Rönesans ve Reform hareketleri döneminde çevirinin öncü rol oynadığı; bu hareketler sayesinde Orta Çağ'ın karanlığına ışık tutularak çağın kapanmasına zemin hazırlandığı görülmektedir. Yine dinlerin yayılışı noktasında çevirinin önemine değinirsek, İncil'in bugüne kadar çevirisi en çok yapılan kitap olduğunu belirtmek gerekir. Kültürel birikimlere katkı noktasında ise uzun yıllar iç içe yaşamış Türk ve Yunan toplumlarının ortak kültürel özelliklerine dikkat çekilebilir. Günümüzde ise Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında Batı medeniyetlerinin sosyal, kültürel, sanatsal ve siyasal özelliklerinin daha çağdaş bir uygarlık seviyesine erişebilmek adına Türk toplumuna kazandırıldığı gözlemlenmektedir. Zaten Kayaoğlu (1998, s. 20) da çeviriyi, "Milletlerin ihya hareketlerinde en büyük âmillerden biri, güzeli ve faydalıyı bünyeye uydurma faaliyeti, nesilleri ve milletleri birbirine bağlayan bir köprü ..." olarak tanımlar. Şüphesiz ki tüm bu örnekler çoğaltılabilir, önemli olan toplumların birbirlerinin dilini bilip, anlamadan sayılan bütün bu gelişmelerin yaşanmasının mümkün olmadığı gerçeğini ve çevirinin, toplumların kültürel açıdan birbirlerini etkileme noktasındaki gücünü kavrayabilmektir.

Bütün bu bilgiler ışığında Göktürk (2011, s. 16), Çeviri: Dillerin Dili adlı kitabında, çeviri hakkında en genel ve güzel tanımlamayı" tek tek diller ötesinde bir ortak dildir çeviri, dillerin dilidir" diyerek yapmaktadır. Çünkü, geçmişten günümüze ve hatta sonsuza değin çeviri, farklı farklı dilleri konuşan insanları ticaret, siyaset, kültür, sanat, spor vb. her bağlamda birleştiren yegane unsur olmuştur.

Şu ana kadar yapılan tanımlamalar çevirinin insanların ilk aklına gelen ve en çok kullanıldığı bağlamda yani ister dilsel, metinsel ya da kültürel olsun, ister sözlü ya da yazılı olarak gerçekleştirilsin "diller arası çeviri" hakkında ortaya konulmuş olan tanımlamalardır. Düşünür Nermin Uygur ise çeviri hakkında "her dil, dile getirdiği şeylerin çevirisidir: dile getirilenler dile çevrilenlerdir. Dil, çevirdiklerinin toplamıdır. Bu anlamda

çeviri, dil-olmayan bir şeyin dil ortamına aktarılmasıdır” (Uygur’dan aktaran Ece, 2010, s. 10) şeklinde farklı bir tanımlama yapar. Göktürk gibi Uygur da çeviriyi dil olarak nitelemektedir. Ancak iki dil tanımı arasında büyük fark vardır. Göktürk, çeviriyi farklı dilleri konuşan insanların iletişimini sağladığı için dillerin dili olarak niteler, bir çeşit üst dil konumuna getirir. Uygur ise çeviriyi, insanın içinde yaşadığı dünyaya ait ögeler ile kendi iç dünyasını (duygu, düşünce, istek ve ihtiyaçlarını) dil yoluyla ifade edebilmesi olarak görür ve onun için dilin varlığı başlı başına bir çeviri işlemidir.

Uygur’dan farklı olarak Roman Jakobson, çeviriyi diliçi, dillerarası ve göstergelerarası olmak üzere üçe ayırır:

“Diliçi çeviri ya da “yeniden sözcükleme” (İng. rewording, Alm. Umformulierung), dilsel göstergelerin yine aynı dildeki başka göstergelerle yorumlanmasıdır.

Dillerarası çeviri ya da “asıl çeviri” (İng. translation proper), dilsel göstergelerin başka bir dildeki dilsel göstergelerle yorumlanmasıdır

Göstergelerarası çeviri ya da “dönüştürme” (İng. transmutation, Alm. Transmutation), dilsel göstergelerin dildışı dizgelerin göstergeleriyle yorumlanmasıdır” (Berk, 2005, s. 34).

Diliçi çeviri, bir dilde sözlü ya da yazılı olarak ifade edilenin, yine aynı dil içerisinde farklı bir biçimde ifade edilmesidir. Bu tür bir çeviriye, bir annenin ufak yaşlardaki çocuklarına zaman kavramını anlatabilmesi için “yarın” ya da “ertesi gün” gibi sözcükler kullanmak yerine “yatıp kalkınca”, “hava aydınlanıp, güneş çıkınca” gibi onların anlayacağı şekilde sözcükler seçip, ifadeyi basitleştirerek zaman kavramını anlatmaya çalışması örnek olarak verilebilir.

Dillerarası çeviri, çeviri denince akla ilk gelen çeviri türüdür. Kısaca hem yazılı hem de sözlü olarak yapılabilen kaynak dilden, erek dile aktarım işlemi olarak tanımlanabilir.

Göstergelerarası çeviri ise dil vasıtası ile ifade edilen bir iletinin, dil dışında farklı gösterge sistemleri ile yeniden aktarımıdır. Bu tür çeviriye, işaret dili örnek verilebilir. İşaret dili, genellikle taraflardan en az birinin işitme ya da konuşma engelli birey olduğu kişiler tarafından kullanılmaktadır. İşaret dilinin tanımı ise dil aracılığıyla oluşturulan bir iletinin, jest ve mimiklerle yeniden ifade edilmesidir.

Çevirmen

Çevirmen kime denir sorusuna cevap alabilmek için çevirinin tanımından yola çıkılabilir. Berk (2005, s. 18), çeviriye ait üç tanımlama sunmaktadır:

“1- Özünde var olan iletişim parametrelerini ve çevirmene getirilen kısıtlamaları göz önüne alarak, iki metin arasında bir eşdeğerlik ilişkisi kurma amacıyla kaynak metnin anlamının yorumlanmasını ve hedef metnin oluşturulmasını kapsayan bir dillerarası aktarım işlemi.

2- Bu işlemin herhangi bir ürünü.

3- İki ya da daha fazla sayıda dil arasında iletişim sağlamak amacıyla yazılı olarak ifade edilmiş düşünceleri bir dilden diğerine aktaran bir meslek.”

Berk, ilk tanımlama ile çeviriyi dillerarası bir aktarım işlemi, bir etkinlik, bir süreç olarak belirlemektedir. İşte çevirmen, bu aktarım sürecini gerçekleştiren kişidir. İkinci tanımlama ise aslında bu süreç sonunda ortaya çeviri ürünü koyan kişiye yani çevirmene referans olmaktadır. Son tanımlama ile Berk, çeviriyi bir iş, bir meslek olarak tanımlar. Bu mesleği icra eden yani meslek sahibi olan kişi ise yine çevirmendir. Özetle, çevirmen kaynak dildeki bir metni, erek dile aktararak erek metni oluşturma işini gerçekleştiren kişidir.

Ece (2010, s. 15), çeviri edimi ve çevirmeni farklı bir bakış açısı ile yorumlayarak yazarları, insanın iç dünyası ile içinde yaşadığı dünyayı sözcüklere dökerek ifade eden bir tercüman olarak niteler ve bu durumda yazar tarafından yazılan edebi metin de kendi dilinden farklı bir dile çevrilmese de bir çeviri metindir. Bu nedenle Ece, bu işlemi gerçekleştiren kişileri yani yazarları, yazar-çevirmen olarak tanımlarken edebi metni yazıldığı dilden farklı bir dilde tekrar oluşturan kişileri ise çevirmen-yazar olarak tanımlamaktadır. Ancak ona göre her iki kişi de öncelikle birer okurdur. Çünkü yazar insanı ve içinde yaşadığı dünyayı okuyarak algılayıp yazarken çevirmen bu süreç sonunda ortaya konan edebi ürünleri okur ve başka bir dilde tekrar inşa eder.

Gregory Rabassa, bu görüşü destekler nitelikte “İdeal bir çevirmen, ideal bir okuyucu olmalıdır; çünkü çeviri, özgün eserin en iyi şekilde okunmuş olduğunu yansıtmak zorundadır. ... Çevirmen iyi bir yazar da olmalıdır. En azından bir yazarın sahip olduğu teknik becerilere sahip olmalıdır” (Aktaran: Aksoy, 2002, s. 59) şeklinde bir yorumlamada bulunur.

“Çevirmen” sözcüğü yerine “mütercim” ya da “tercüman” terimleri de kullanılmaktadır. Yazılı çeviri yapan kişiye “mütercim” adı verilmekteyken sözlü çeviri işlemini gerçekleştiren kişiye de “tercüman” denilmektedir. Günümüzde bu kullanımların yerine her iki terimin de anlamını karşılayan yani hem sözlü hem de yazılı çeviri yapan kişi anlamını taşıyan “çevirmen” teriminin kullanımı tercih edilmektedir. Bu nedenle çevirinin hem sözlü, hem de yazılı olarak yapılan iki yönlü bir aktivite olduğu düşünüldüğünde, çevirmen için daha genel bir tanımlama yapmak gerekmektedir. Çevirmen bir dildeki yazılı ya da sözlü iletiyi, başka bir dile aktaran yani dillerarası aktarım işini gerçekleştiren kişidir.

Ancak Roman Jacobson'ın çeviri sınıflandırması düşünüldüğü takdirde sadece dillerarası değil, aynı dil içerisinde ya da göstergeler arasında çeviri işlemini gerçekleştiren kişiye de çevirmen denmektedir.

Günümüzde ise çevirmen denince akla ilk gelen dillerarası çeviri işlemini gerçekleştiren kişi olduğudur. Dillerarası çeviri sözcük, sözdizimi, biçim gibi hem dilsel hem de içinde geliştiği toplum açısından kültürel farklılıklara sahip olan iki farklı dil arasında bir aktarım işidir. Çevirmen ise bu iki farklı dil arasında bir eşdeğerlik sağlayarak çevirisini gerçekleştirmeye çabalamaktadır. İki dil arasında sıkışıp kalan çevirmenin bu durumunu anlatabilmek için “Fransız bilim adamı Rosenzweig, çeviriye değişik bir bakış açısıyla yaklaşarak çeviriyi “iki efendiye hizmet etmek” olarak değerlendirmektedir. Ona göre, biri kendi içindeki yabancısıdır bu efendilerin, diğeri ise yapıtı kendisine mal etme arzusu içinde olan okurdur. Bu durum bir çelişkidir” (Rosenzweig'den aktaran Tanrıku, 2010, s. 29). Yüzyıllar boyunca çeviri ediminin kaynak metin odaklı mı yoksa erek metin odaklı mı yapılması sorusuna cevap aranmıştır. Çevirmen, kaynak dil ve kültüre bağlı yani özgün metne sadık kalmakla; erek dil ve kültür normlarına uygun, serbest bir çeviri gerçekleştirme arasında bocalayıp durmuştur. Ancak tanımdan da anlaşılabilceği gibi çeviride esas olan iki efendiye de hizmet edebilmek yani hem kaynak metinden uzaklaşmadan, anlamı koruyarak hem de anlatılanı erek dilde en güzel biçimde ifade ederek çeviriyi gerçekleştirebilmektir. Ioanna Kuçuradi, çevirmenin içinde bulunduğu bu durum ve yaşadığı zorluğu şu şekilde bir tanımlama yaparak anlatmaktadır:

"Bir tek dünya fikrinin gitgide yaygınlaştığı bugünkü dünyada, onsuz olunamayacak bir aracıdır çeviri işi, bir bakıma, müzikte virtüöz'un işine benziyor, onsuz ulaşamıyor bu yapıta. Ama bir bakımdan, işi onunkinden zor. Çünkü bir dille üretileni başka bir dille yeniden üretmek zorunda olan çevirmen, iki farklı sınırlamayla boğuşmak zorundadır, hem çevirdiği metne bağlı kalmak zorunda -aslını vermek zorunda- hem de bir metni çevirdiği dilin ona çizdiği olanak sınırlarının içinde hareket etmek zorunda" (Kuçuradi'den aktaran Baykan, 2005, s. 183) .

Çeviri faaliyetinin bir sanat olduğu görüşünü savunan Savory (1961, s. 15-25)'e göre de, çevirmenin işi, yazarınkine oranla daha zordur. Bunun nedeni yazarın fikrini, ana dilinden kendine uygun olarak belirlediği sözcükleri seçerek anlatabilmesidir. Ancak çevirmen, yazarın seçtiği sözcüğe en yakın olanı bulmak durumundadır. Bunu yaparken de sadece kaynak dil ve metni değil, erek okuru dolayısı ile erek dil ve kültürü de göz önünde bulundurmak zorundadır. İşte bu aşamada çevirmenin zekâsı, yeteneği ve estetik duyguları önem kazanmaktadır. Güzel bir tercüme için çevirmenin hem kaynak dil hem de kendi ana dili yani erek dil hakkında iyi derecede bilgi sahibi olması gerekmektedir. Çevirmen her iki dile hâkim olduğu gibi çalışkan, ahlaklı, belli bir edebi kabiliyete ve derin görüşe de sahip

olmalıdır. Yine çevireceği eserin konusuna da hem hâkim olması hem de sevgi ve sempati duyması gerekmektedir.

Ancak çevirmenin sahip olması gereken nitelikler ve görevleri bunlarla sınırlı kalmaz. Bir çevirmenin çeviri süreci başından, çeviri ürününü ortaya koyana dek dikkat etmesi ve uygulaması gereken birçok unsur daha bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı'nda görevli Başbakanlık uzman yardımcıları Nazmi Küçükyavaş ve Burcu Avcı (2011, s. 5) tarafından hazırlanan araştırma raporuna göre çevirmenin görevleri şu şekilde belirlenmiştir:

- “- Çeviri yapacağı dilde yazılı edebi eserleri, metinleri, bilimsel makaleleri, gazete ve dergileri, siyasi, hukuki, ekonomik, teknik ve diğer türdeki eserleri önce dikkatle okuyup, metni anlam bütünlüğünü ve ifade doğruluğunu bozmadan diğer bir dile cümle cümle çevirmek,
- Yabancı dildeki yapılan konuşmada, konuşmacının söylemek istediklerini dinledikten sonra konuşmacının söylediklerinin anlam ve bütünlüğünü bozmadan dinleyicilere aktarmak,
- Yapılan çevirilerin doğruluğunu kontrol etmek,
- Kendi öz dili ve bildiği yabancı dile ait gelişmeleri yakından izlemek”

Yalçın (2003b s. 34-35)'a göre ise çevirmenin başlıca görevi, kaynak metindeki tüm anlamsal yapıyı erek metne bütün dilsel özellikleri ile aktarmaktır. Çevirmen salt terimleri çözümleyip bir çevriyi tamamlayamaz. Terimler ile birlikte metnin anlamsal ve dilsel özelliklerini bir bütün oluşturacak biçimde ele alarak çevirmelidir. Çevirmenin çeviri eylemi sürecinde dikkat etmesi gereken en önemli hususlardan biri de çevirinin gerçekleşeceği türü göz önünde bulundurmadır. Çünkü bir roman, bir şiir gibi çevrilemeyeceği gibi herhangi türdeki bir düz yazı da diğer türler gibi çevrilemez. Her türün kendine ait belli kuralları bulunmaktadır. Çeviri etkinliğinde dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise kaynak metnin hangi kültüre ya da uygarlığa ait olduğunun belirlenmesidir. Her toplumun kendine ait kültürel özellikleri bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki kültürler dillere de yansır ve dilsel özellikleri değiştirir. Bu bağlamda çeviri süreci değerlendirildiğinde çevirmenin kaynak ve erek metnin kültürlerini anlayıp özümseyebilmesi olmazsa olmaz bir gerekliliktir.

Çevirmen, kültürel farklılıkları gözeterek gerçekleştirdiği çevirisinde, hedef metne ulaşırken kendi yorumunu katarak çıkarma ya da eklemeler yapmamalı, metinde geçmeyen anlamları barındırmamalıdır. Bu durum sözcüğü sözcüğüne bir çevriyi akla getirse de bu yöntem ancak teknik metin çevirilerinde kullanılabilir. Bilindiği üzere dillerde her sözcüğün birden çok anlamı bulunabilir. Bu nedenle bir metni doğru bir şekilde çözümleyebilmek için öncelikle her sözcüğün cümle ya da metin içindeki gerçek anlamı

ortaya çıkarılmaya çalışılmalıdır. Yine de her çeviri işlemi beraberinde bilgi kaybını da getirmektedir. Çevirmen, bilgi kaybını en aza indirmek adına kaynak metinden terimi olduğu gibi aktarma, uyarlama ya da dipnotla açıklama gibi yöntemlere başvurabilir. Unutulmamalıdır ki bir çeviriyi gerçekleştirirken, çevirmenin hem yazara hem de erek okura karşı sorumluluğu bulunmaktadır (Yalçın, 2003b, s. 34-36).

Yalçın'ın da başta belirttiği gibi çevirmen sadece diller arası bir aktarım işlemi gerçekleştirmez, söz konusu dillerin bağlı olduğu kültürler arasında da aktarıcı işlevi vardır. Kaynak dil dizgesinden çıkarak erek dil dizgesine yerleşen her çeviri metin beraberinde bir takım dilsel ve kültürel öğeleri de taşır. Bu özellikler erek dil ve kültürü de etkileyerek değiştirebilir ya da geliştirir. Kısaca çeviri, içinde bulunduğu kültürü şekillendirir. Örneğin; Avrupa, Orta Çağ karanlığında Antik Yunan felsefesine ait eserlerin Arapçaya çevrilmesi ve yine çeşitli dillerden çevrilen eserlerin Arap dili ve kültürüne etkisi Arap dünyasının Altın Çağı'nın yaşanmasında etkili olmuştur. Yine Avrupa'nın Orta Çağ karanlığından kurtuluşu ve Rönesans dönemine geçişte Arapça ve Antik Yunancadan Arap diline çevrilen eserlerin Avrupa coğrafyasında bulunan ulusların dillerine çevrimi önemli bir etkidir. Reform hareketlerinin başlangıcı da (Martin Luther tarafından gerçekleştirilen İncil çevirisi başta olmak üzere) İncil'in çeşitli dillere çevrilerek insanların inanışlarını şekillendirmesi ile oluşmuştur.

Türk coğrafyasından örnek verilirse Osmanlı devletinde (Tanzimat, ıslahat hareketleri ile I. ve II. Meşrutiyet dönemleri içerisinde) Batılılaşma faaliyetleri kapsamında batılı eserlerin (özellikle Fransız dilinde yazılı olan eserlerin) Osmanlıca'ya çevrimi hukuk, siyaset, sanat gibi birçok alanda etkisini göstermiştir. Çevirinin insanlığın gelişimine katkısı bunlarla sınırlı kalmaz, daha birçok örnek verilebilir. Örneğin, Aksoy (2002:14)'a göre, alfabenin bulunuşu, dillerin şekillenmesi gibi yazının gelişimine ve insanlık tarihine en büyük katkı yine çevirmenler tarafından sağlanmıştır. Öyle ki Jean Delisle ve Judith Woodsworth, tarihte alfabelerin bulunuşu ile ilgili dört çevirmenin adını zikrederler. Bunlar Gothic alfabetesini bulan Ulfilo; Ermeni, Arnavut, Gürcü alfabelerini bulan Mesrop Mashtots; Glogolitic alfabetesini bulan Cyril ve Kanada'da yerliler için heceli yazma sistemini bulan James Evans'tır (Delisle ve Woodsworth'dan aktaran Aksoy, 2002, s. 14).

Schleiermacher ise diller ve kültürler arası bir aktarıcı konumunda olan çevirmenin tanımı ve nasıl çeviri yapması gerektiği hususunda farklı bir bakış açısı ile yaklaşarak mekanik ya da gündelik çeviriler yapan, ticari metinlerin çevirisini gerçekleştiren kişiyi “dilmaç”; bilimsel ve sanatsal metinleri çeviren kişiyi de “çevirmen” olarak nitelendirmektedir.

Yaptığı bu tanımlama ile beraber ticari metinler ile bilimsel ve sanatsal metinleri birbirinden ayırarak ilk kez metin türü kavramına dikkat çekmesi Çeviribilim açısından önem taşımaktadır. Schleiermacher, mekanik ya da gündelik çevirilerin gerçekleştirilmesinde kaynak metin odaklı bir anlayışı savunurken, sanatsal metinlerin çevirisinde çevirmenin yaratıcılığının önem taşıdığını savunarak erek odaklı bir yaklaşımın mümkün olduğunu öne sürmektedir. Ancak günümüzde, yaratıcılık unsurunun her türlü metin için geçerli olduğunu savunan Çeviribilim, Schleiermacher'ın bu görüşlerine katılmamaktadır. Ayrıca Schleiermacher'ın söz konusu metin türü sınıflandırması da günümüz çeviribilim açısından yetersiz kalmaktadır (Yazıcı, 2010, s. 74). Bundan hareketle günümüzde gerçekleştirilen bir çeviri işleminde çevirmenin çevirisini daha serbest bir bakış açısıyla gerçekleştirmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Günümüz çeviribilimine uygun bir anlayışla Ataç, “çeviriyi bir kadına benzetmektedir ve “sadığı güzel, güzeli sadık olmaz” demektedir. Ataç yapmış olduğu bu benzetmeyle, geleneksel yaklaşımın öngördüğü sadık çeviriyle, işlevselci yaklaşımların öngördüğü çeviri çalışmalarının da değerlendirmesini yapmış olup, çeviri de muhakkak bir şeylerden taviz vermenin gerekliliğinin altını çizmiştir” (Boztaş ve Coşkun'dan aktaran Yılık, 2006, s. 7). Bu nedenle çevirmenin kaynak dilde sözlü ya da yazılı olan iletiyi, anlamını ve dilsel unsurlarını erek dilin imkânları ölçüsünde korumaya çalışmakla beraber erek okur tarafından daha anlaşılır, estetik ve iyi bir çeviri gerçekleştirebilmek amacı ile günümüz çeviribilim anlayışına uygun bir şekilde erek dil ve kültür unsurlarından da faydalanarak çevirmesi beklenmektedir.

Çeviri Tarihi

Çeviri tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Öyle ki kimilerine göre çeviri, insanoğlunun dili kullanması ile başlar. Çünkü, insanın duygu, düşünce ve isteklerini dile getirmesi; kısaca kendi kendini dil vasıtası ile ifade edişi de bir tür çeviridir. Bu düşünceye göre kişi, kendi duygu, düşünce ve isteklerini dilsel göstergelere dönüştürmekte yani bir tür çeviri işlemi gerçekleştirmektedir. Tarihte birbirlerinden farklı dilleri konuşan insanların karşılaşması ile birlikte insanların, kendisinden farklı bir dil konuşan diğer insanlara kendini ifade etme ve ticaret, savaş, göç gibi çeşitli nedenlerle bu insanlarla iletişim kurma ihtiyacı nedeni ile sözlü çeviri faaliyetleri de başlamış olur. Ardından yazının icadı ile beraber yazılı çeviri faaliyetleri başlar. “Arkeologlar 4500 yıl önce kil tabletlere yazılmış Sümerce-Eblaite'ce

sözcükleri keşfederek tarihin en eski devirlerinde bile çevirinin varlığını kanıtlamışlardır” (Aksoy, 2002, s. 14).

Antik çağda yazının icadı sayesinde toplumsal yaşamın gereği olarak belirlenen kuralların toplumda yaygınlaşabilmesi sağlanmış ve bunun bir sonucu olarak yazı devlet erkine has bir sembol haline gelmiştir. Zaman içerisinde yazı devletlerarası ilişkilerde de belirleyici rol oynamaya başlamış ve yazılı olarak gerçekleştirilen ikili antlaşmalarda her iki dilin de kullanımı gereksinimi ile çeviri ve çevirmen kavramları resmi bir statü kazanmıştır. Çağın ilk evrelerinde yani Antik Roma dönemine değin çeviri de morfolojik bir yaklaşım benimsenmiş, çevirmenler kaynak metne son derece sadık kalarak, öyle ki sözcüğü sözcüğüne çevirinin de ötesinde kaynak yapıttaki sözcükleri en küçük birimlerine ayırarak bir çeviri işlemi gerçekleştirmeye çaba göstermişlerdir. Antik Roma dönemi ile bu yaklaşım terk edilerek serbest bir çeviri yaklaşımı benimsenmiştir. Dönem itibari ile çeviri doğası üzerine fikri olmayan toplum, kaynak metni bir esin kaynağı olarak görmüş ve bu bağlamda özgür bir çeviri anlayışı ile gerçekleştirilen çeviri metinleri de özgün birer yapıt olarak nitelemişlerdir (Yücel, 2007, s. 21-26).

Ayrıca Roma döneminde, Klasik Yunan ve Helenistik döneme ait eserlerin tercümelerinin de yapıldığının altını çizmek gerekir. Bilindiği üzere felsefi anlamda gelişkin bir toplum olan Yunan medeniyetine ait olan bu eserlerin çevrimi, hem Roma medeniyetinin hem de sonrasında gelen ulusların gelişimi açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çevirinin önemi yadsınamaz bir gerçektir.

Antik çağda devletlerarası ikili antlaşmalar dışında, çeviri faaliyetlerini tetikleyen diğer bir unsur da dinsel metinlerin tercüme gereksinimi olmuştur. Konuya örnek olarak, milattan önce 247 yılı tarihli, tam 72 çevirmen tarafından, 72 günde bitirildiğinden söz edilen ve Eski Ahit’in İbrani dilinden, Eski Yunan diline çevirisi olan “Septuaginta” ile yine tarihte çok önemli bir yeri olduğu kabul edilen “Rosetta Taşı” verilebilir. 1799 yılında keşfedilen ama Hz. İsa’dan iki yüz yıl kadar önceye yani milattan önce 196 yılına ait olan taşın tarihteki önemi, üzerinde aynı metnin Yunanca, hiyeroglif ve eski Mısır dillerinde yazılı versiyonları bulunması ve Mısır hiyerogliflerinin çözülmesinde kullanılmasıdır (Koç, 2010, s. 15).

Rosetta Taşı’nın (Rosetta Stone) dünya tarihi için ne denli önemli olduğu, yakın geçmişte yani 2 Mart 2004 yılında dünyadan, uzaya 67P/Churyumov-Gerasimenko adlı kuyruklu yıldıza fırlatılan uzay aracına aynı adın yani Rosetta adının verilmesinden de

anlaşılmaktadır. Söz konusu uzay aracı 10 yıldan fazla bir süre ve 7 milyar kilometreden daha uzun bir yol kat ettikten sonra 6 Ağustos 2014 yılında kuyruklu yıldıza ulaşarak, Philae adlı modülü kuyruklu yıldızın üzerinde çalışma yapabilmesi adına yıldıza yüzeyine bırakmıştır. Bilim adamları tarafından daha önce dünyadan bu kadar uzak bir alanda çalışma yapılamamış olması ve yine kuyruklu yıldızlar hakkında detaylı bilgiye sahip olunamadığından, görev insanlık tarihi için çok önemli ve uzayı keşfetmek adına bir dönüm noktası olarak nitelendirilmektedir. Tahmini olarak 5 Aralık 2015’de görevini sonlandırması beklenen uzay aracının, insanlık adına sahip olduğu önem düşünüldüğünde, Rosetta Taşı ile sadece isminin değil, misyonlarının da eş değeri olduğu görülmektedir.

Antik dönem çeviri tarihine geri dönüldüğünde, bir takım ilklerden söz etmek yerinde olacaktır. “Avrupa’da ismi edebiyata geçen ilk mütercim, âzad edilmiş bir köle olan Yunan’lı Livius Andronicus’dur. İsa’dan 240 yıl önce Odysseia’yı manzum olarak Latince’ye çevirmişti. Kendisinin tercüme yapan ilk yazar olmaması çok mümkündür, fakat eserinin uzun zaman yaşaması bakımından çalışmaları ilgi çeker” (Savory, 1961, s. 26). Diğer bir ilk de, hem sadık çeviri anlayışını yıkarak anlama dayalı bir anlayışla çeviri fikrini savunmaları, hem de çeviriye has özel terimler öne sürmeleri ile tarihte ilk çeviri kuramcıları olarak isimleri geçen Cicero, Horatius ve Hieronimus’tur.

Cicero, milattan önce 55 yılında “De Oratore” (Hatip üzerine) adlı eseri ile çeviri sorunlarını ele almıştır. Söz konusu yapıtında öne sürdüğü “ut interpres” (çevirmen gibi) kavramı ile kaynak metne sadakati; “ut orator” (hatip gibi) kavramı ile de daha özgür bir çeviri anlayışını tarihte ilk kez dile getirdiği için yine tarihteki ilk çeviri kuramcısı ünvanını da elde etmiştir. Cicero’nun izinden giden Horatius, bu terimlere ek olarak “Ars Poetica” adlı eserinde, “fidus interpres” yani sadık çevirmen kavramını çeviri tarihine kazandırmıştır. Diğer bir kuramcı olan Hieronimus’un da Kutsal Kitap’ın özgün metni ile çevirisini karşılaştırarak tercümesinde bulunduğu “Vulgata” ile anlama dayalı bir çeviri anlayışı güderek diğer kuramcılarla benzer fikirleri paylaştığı görülmektedir (Yazıcı, 2010, s. 34-36). Böylelikle asırlar boyu sürecek olan ve günümüzde dahi devam eden sadık bir çeviri mi yoksa özgür bir çeviri mi ikilemi arasında sürecek olan bir tartışmanın da tohumları serpilmiştir.

Orta çağ ile çeviri faaliyetlerinin, daha çok dini metin çevirilerinin hakim olduğu dönemin Avrupa’sından, Doğu uygarlığına doğru kaydığı görülmektedir. Hindistan, Çin ve özellikle İslam coğrafyasında çeviri faaliyetleri etkinlik kazanmıştır. Bir kesim tarafından İslam’ın altın çağı olarak da adlandırılan bu dönemde sadece çeviri alanında değil, hukuk, felsefe,

edebiyat, sanat, tıp gibi birçok alanda gelişim yaşanmıştır. Çeviri alanındaki gelişim, M.S.700'lü yıllarda İslam Krallığı hakimiyeti altında bulunan İspanya'nın, Toledo kentinde en üst noktaya ulaşarak deyim yerinde ise Toledo Dilbilim Okulu ile taçlanmıştır. Özellikle Antik Yunan ve Roma'ya ait olan eserler Arapça, İspanyolca gibi dillere bu dönemde çevrilmişlerdir. Söz konusu çeviri eserler sonraları Batı dünyasının da, Orta Çağ karanlığını aşarak yeni bir döneme doğru yol almasında etkin bir rol üstlenmiştir.

Orta Çağ Avrupa'sında, kilisenin baskıcı tutumu o denli büyüktür ki kendisi ile bağdaşmayan her şey ve herkes adına bir ceza uygulamaktadır. Bu kişilerden biri olduğuna inandığı Luther'in eserlerinin de yasaklanması ve hatta toplatılarak yakılmasını sağlamıştır. Bu durum karşısında kilisenin din ve halk üzerindeki otoritesine son vermeye karar veren Luther, İncil'i halkın anlayabileceği bir üslup ile Alman diline çevirerek hem Alman dilinin gelişimi hem de din tarihi adına çığır açmıştır (Yücel, 2011, s. 52). Kilisenin, özellikle çeviri faaliyetleri üzerine olan baskıcı tutumunu en iyi anlatan örnek, tarihteki ilk çeviri şehidi olarak kabul gören Etienne Dolet adlı çevirmendir. 1546 tarihinde, yapmış olduğu bir çeviride sonsuz hayat kavramına dair inanç taşımadığını belirten bir deyişe yer verdiği için idam edilerek öldürülmüştür (Gürçağlar, 2011, s. 108).

Rönesans dönemi itibari ile yaşanan tüm uluslara ait dilsel gelişimin yanı sıra matbaanın etkisi sayesinde söz konusu dillere, Kutsal Kitap'ın çevrimlerinin gerçekleştirilmesi, bu dönemde de çeviriye olan ihtiyacı gözler önüne sermektedir (Kızıltan, 2000, s. 73). Orta çağın olumsuz atmosferinden kurtulmak zaman almış, 17. ve 20. yüzyıl aralığında sırası ile Aydınlanma dönemi ve Romantik dönem olarak adlandırılan zaman diliminde çeviri adına önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Aydınlanma dönemi ile beraber insan aklı ve bilgiye verilen önemin artmasıyla Orta çağ kilisesinin etkin olduğu çeviri faaliyetleri de yön değiştirerek yazarlar ile çevirmenlerin özgür düşünceleri ile yön verdikleri etkinlikler haline gelmiştir. Aynı dönemde yayıncılık ve çevirmenlik birer iş kolu olarak şekillenmeye başlayıp, okurun gereksinimi ve isteklerini de önemseyen daha kapsamlı ve daha geniş kitlelere ulaşan çeviri faaliyetleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ayrıca yine bu dönemde tarihte ilk kez olarak çeviri sorunları üzerine bilimsel çalışmalarda bulunulmuştur. Aydınlanma dönemi sonrası, Orta çağdaki kilise hegemonyası ardından, aklın değer gördüğü bir toplumun da benzer olarak bilimin hegemonyası altında olduğunu düşünen insanlar, insan ruhunun yani duyguların ön planda tutulması gerektiğine inanarak yeni bir akım başlatmışlardır. Onlara göre insanlar ancak bu şekilde özgürlüklerine kavuşabilir. Romantik dönem olarak adlandırılan bu

dönemde sanatsal faaliyetlere ağırlık verilmiş, çeviri değer kazanmıştır. Çeviri daha çok yabancılaştırıcı bir anlayışla yani kaynak kültürün korunarak, erek dile aktarımı şeklinde gerçekleştirilmiştir. Böylelikle toplumlar birbirlerini tanıyıp, anlamayı ve saygı duymayı öğrenebilirler (Yücel, 2007, s. 50-58). Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise çeviri yayınlarındaki artış ve çevirinin salt mekanik bir aktarım işlemi değil de yaratıcı bir eylem olduğu anlayışı ile “çeviribilim” adında başlı başına yeni bir bilim dalı doğmuştur” (Yazıcı, 2010, s. 15).

Çeviribilim

Çeviribilim, özerk bir bilim dalı olarak doğmadan önce çeviriye ait olgular dilbilim başta olmak üzere, toplumbilim, göstergebilim, yorumbilim, ruhbilim, dinbilim, karşılaştırmalı alan, edebiyat ve tarih gibi birçok bilim dalı tarafından inceleme konusu edilmişti. Ancak söz konusu bilim dallarının çeviri ile ilgili karşılaşılan sorunların çözümünde yetersiz kalmaları nedeni ile “Çeviribilim” adı ile yeni bir bilim dalı doğdu. Bu süreçte söz konusu bilim dalının gelişimine özellikle yaklaşımlar (kuramlar) bağlamında dilbilimin katkısı büyük olmakla birlikte Çeviribilim, halen diğer bilim dalları ile iletişimini sürdürerek disiplinlerarası bir bilim dalı haline gelmiştir. Ayrıca çok eski çağlardan günümüze değin dilsel, toplumsal, kültürel, sanatsal, ticari, turistik, politik, vb. amaçlarla kullanılan çeviri etkinliğinin kullanım alanları düşünüldüğünde ne denli kapsamlı olduğunun ve dünya üzerindeki öneminin anlaşılmasının da Çeviribilim’in doğuşuna katkısı büyüktür. Çeviribilim adının diğer dillerdeki kullanımları ise İngiliz dilinde “Science of Translation” ya da yaygın kullanımı ile “Translation Studies”, Fransız dilinde “Traductologie” ve Alman dilinde de “Übersetzungswissenschaft” şeklindedir.

Rifat (2004, s. 23), çeviri deneyiminin üç boyutundan söz eder. İlk boyutta, çevirmen dillerin farklılığı ve benzerliği konusunda bir deneyim, ikinci boyutta yapıtların çevrilebilirliği ve çevrilemezliği üzerine bir deneyim, son olarak üçüncü boyut da ise doğrudan doğruya çeviri deneyimini yaşamaktadır. Ona göre Çeviribilim, söz konusu çeviri deneyiminin düşünsel anlamda kendini tekrar gözden geçirmesidir. Koller ise, “Çeviribilim, “çeviri” ve “çevirme” olgularından yola çıkan ya da bu olguları hedefleyen tüm araştırma etkinliklerinin bir toplamı ve kapsayıcı bir tanımı olarak anlaşılmalıdır” (Koller’den aktaran Berk, 2005, s. 21-22) şeklinde daha açık bir tanımlama yapar.

Çeviribilim'in konusunun ne olduğu hususunda birçok bilim adamı farklı görüşler ortaya koymuştur. Bunlardan Katharina Reiss, Çeviribilim'in konusunun, amaç dilde eşdeğer bir metin ortaya koyma amacıyla çeviri süreci olarak tanımladığı, kaynak dilde yazılı olan metni kavrama ve sonrasında erek dile aktarma işleminin gerçekleştirildiği iki bölümden oluştuğunu belirtmektedir. Wolfram Wills ise Çeviribilim'in konusunun, metnin yazıldığı özgün dilin incelenmesi, dillerarası aktarım işlemi ve amaç dilde ortaya konan ürün'den oluşan üç aşamalı bir süreç olduğunu belirtir (Wills'den aktaran Tanrıku, 2010, s. 29-30). Bütün bu tanımlamalardan elde edilen sonuç, Çeviribilim'in araştırma konusunun özünde yine çevirinin kendisi olduğudur.

Her bilim dalı gibi Çeviribilim'in de ilke ve hedefleri vardır. Baykan (2005, s. 177-178)'a göre, "Çeviribilim'in amacı, daha doğru ve sağlıklı bilgi akışını sağlamak, yapılan çalışmaları bilimsel süzgeçten geçirerek en doğru ve güzelini hitap ettiği kesimin anlayacağı dilden aktarmaktır. Bu sayede kültürlerarası farklılıklar en asgariye inebilecek toplumların birbirine karşı olan yabancılaşması azalabilecektir." Aksoy'a göre Çeviribilim'in bir amacı da farklı çağlar ve toplumlarda ne tür metinler çeviri olarak kabul edilmektedir; çeviri metinleri, diğer metinlerden ayıran özellikleri nelerdir ve bu metinler neden çeviri olarak adlandırılmıştır sorularına elde edilen doneler vasıtası ile cevaplar sağlamaktır (Aksoy'dan aktaran Yalçın, 2008, s. 384). James S. Holmes'a göre ise Çeviribilim'in temelde iki hedefi vardır ve bunları; "1. deneyim dünyamızdaki belli çeviri etkinliğini ve çeviri olgusunu betimlemek 2. bu olguların açıklayabileceğimiz ve öngörebileceğimiz genel ilkelerini oluşturmak" (Holmes'den aktaran Gündoğdu, 2004, s. 206) şeklinde açıklar.

James Holmes'a göre Çeviribilim'in çalışma alanı, kuramsal alan ve uygulama alanı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Ona göre kuramsal alan da kendi içerisinde kuram alanı ve betimleyici alan olmak üzere ayrılırken kuram alanında gerçekleştirilen araştırmalar da genel ve kısmi araştırmalar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Genel araştırma; varsayım, belit ve Çeviribilim'e ait olguların soyut anlamda ayrıntılarına değin gözden geçirilip, çözümlenmesi ve haklarında ortaya konulan olasılıkların fazlalaştırılması iken kısmi araştırma'da görgül olarak inceleme söz konusudur. Betimleyici alan ise gerçekleştirilmeleri ve gelişebilmeleri adına kısmi araştırmaların tabanını meydana getirmektedir (Yazıcı, 2010: 17-20). Uygulama alanı ise eğitim-öğretim programları, yöntemleri ve metotları gibi unsurları içerisinde barındıran "çeviri eğitimi"; sözlük

türleri, yazım-imla kılavuzları, bilgisayar programları gibi “çeviri araçlarını”; “çeviri politikalarını” ve de “çeviri eleştirisini” kapsamaktadır (Gürçağlar, 2011, s. 103).

Toury ise James Holmes’un Çeviribilim’in alanları üzerine yaptığı sınıflandırma ve görüşlerine benzer fikirler taşımaktadır. Yine Holmes’un Çeviribilim’in gelişimi adına kuramsal ve uygulama alanlarının birbirleri ile temas halinde bulunmaları gerektiği düşüncesini de paylaşmakta, ancak Holmes’dan farklı olarak söz konusu alanların arasındaki iletişimin çok daha kısıtlı olması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca ona göre betimleyici alan, çevirilerin birbirleri ile olan iletişimini irdelemekte, kuramsal alan ise betimleyici araştırmalar sonucunda ortaya konan donelerden meydana gelebilecek muhtemel iletişim durumlarını hiç bilinmeyen varsayımlar olarak gündeme getirmektedir. Son olarak uygulama alanı, var olması gerekli olan iletişim hususunda incelemelerde bulunmaktadır (Holmes ve Toury’dan aktaran Yazıcı, 2010: 17-20).

Ece (2007, s. 54), Toury’nin Çeviribilim’in alanları üzerine yaptığı sınıflandırma ile ilgili daha anlaşılır nitelikte bir açıklama yapmaktadır. Ona göre, Çeviribilim’in üç alanı olan “Kuramsal, betimleyici ve uygulamalı alanlar” birbirleri ile iletişim halinde bulunmaktadır. Çevirmen ya da okur tarafından çeviri olarak nitelendirilen her metin, bütünleyici alan kapsamında irdelenerek elde edilen veriler, kuramsal alandaki çalışmaların temelini oluşturmakta ve kuramsal alanın kazanımı olan verilerden de uygulamalı alan dâhilinde yararlanılmaktadır.

Çeviri Eleştirisi

Sözcük anlamı olarak eleştiri, Türk Dil Kurumu’nun Türkçe sözlüğünde (2011) “1. Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yönlerini bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit... 2. ed. Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik. ... ” şeklinde tanımlanırken; eleştirmek fiili ise “Bir düşünceyi, bir eseri, bir yargıyı inceleyerek doğruluk veya yanlışlığını ortaya çıkarmak ve gerçek değerini belirlemek, tenkit etmek...” olarak açıklanır. Söz konusu tanımlamalara göre çeviri eleştirisi yani çeviri’nin eleştirisi (sınaması ve tenkiti) de çeviri eserin olması gerektiği gibi olan yönleri ile beraber hatalı kısımlarını da göz önüne sererek genel bir analizde bulunup herkes tarafından daha iyi algılanmasını sağlamak ve ne derece iyi (doğru ya da güzel) olduğunu belirlemek adına yapılan inceleme çalışmasıdır.

Holmes ve Toury'e göre Çeviribilim'in uygulama alanı içerisinde ele aldığı çeviri eleştirisi çalışmaları, çeviri ürün hakkında bir çeşit irdeleme ve sınama işlemi gerçekleştirerek ideal çeviriye ulaşma maksadı ile belirlediği sorunlar üzerine çözüm önerileri sunmakta ve sonraki çeviri ile çeviri eleştirisi çalışmalarına bu kapsamda örnek teşkil etmeye çalışmaktadır.

Demirtürk'e göre çeviri eleştirisi, kaynak dilde yazılan özgün eser ile erek dildeki çevirisinin karşılaştırmalı çözümlemesi olmakla beraber kaynak dil yazarının metni yazım aşamasından, metnin erek dil okuru ile buluşma anına kadar olan serüvenini tüm yönleri ile irdelemektedir. Göktürk ise çeviri eleştirisinin özgün metin ile erek dil metninin karşılaştırmasını da kapsayan bir etkinlik olduğunu belirtse de bu tarz yapılan her çalışmanın çeviri eleştirisi olmadığını da vurgulamaktadır. Ona göre yazınsal metinlerin çeviri eleştirisi başta olmak üzere çeviri eleştirisinde, kaynak metin ile erek metnin karşılaştırılması dışında çevirmenin kimliği, metni alımlama sürecindeki şartları, dilbilimsel etkenler vb. düşünülerek çevirmenin üslubunun ve kişisel değerlendirmelerinin çeviride ne derece rol oynadığı da saptanmalıdır (Oğuz, 2012, s. 73-74).

Hızır, "iyi bir çeviri nasıl olmalıdır?" sorusuna yanıt bulmak adına kullanılan çeviri eleştirisi hususunda iki tehlikeden söz etmektedir. İlk tehlike, ilk bölümünde kaynak metin ve yazarı ile ilgili bilgilerin yer aldığı, diğer bölümünde ise ilk bölümle çok ilgisi olmadığı halde çeviri eserden örnekler gösterilerek bir yargıya varılan iki bölümlü çeviri eleştirilerinin yapımının artmasıyla bu tarz bir çeviri eleştirisinin standartlaşmasıdır. İkinci tehlike ise yapılan çeviri eleştirilerinde, ele alınan çeviri eserler hakkında doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin gibi kesin hükümlerin verilmesidir. Çünkü hükümler, doğruluğu kanıtlanmış kural ve normlara dayanmalıdır. Ancak ne yazık ki yapılan çeviri eleştirilerinde verilen hükümlerin hiçbir norma dayanmadığı görülmektedir. Bu bakımdan çeviri eleştirisinin, hangi kural ve normlara dayanarak gerçekleştirildiğinin belirlenmesi gerekmektedir (Hızır'dan Aktaran Rifat, 2008, s. 118).

Hızır'a benzer bir görüşle Göktürk, çeviri eleştirisinin ilke ve kuralları belirli olmayan bir alan olduğunu belirtmektedir. Ülkede yabancı bir dili az çok bilen birinin çeviri ya da çeviri eleştirisi yapabildiğini dile getirerek, bu nedenle çeviri eleştirilerinin hata bulmaya odaklanan çalışmalar haline geldiğini açıklamaktadır. Öyle ki nesnel çözümlemeler olmayan, doğru-yanlış çalışmaları haline gelmiş olan çeviri eleştirileri, iyi çevirileri takdir etmekten uzak kalmakta ve hatta saygınlıklarını da yok etmektedirler. Bu bağlamda A.

Popovic, W. Wills, K. Reiss ve W. Koller nesnel ölçütleri olan bir çeviri eleştirisi üzerine çalışmalarda bulunan ilk akla gelen araştırmacılardandır (Göktürk, 2011, s. 89-92).

Söz konusu araştırmacılardan A. Popoviç, çeviri eleştirisinde doğru-yanlış kavramı üzerine farklı bir açıdan yaklaşarak yeni bir tanımlama yapar. Saliha Parker, “Çeviride ‘Yanlış/Doğru’ Sorunu ve Şiir Çevirisinin Değerlendirilmesi” adlı makalesinde A. Popoviç’in erek metinde var olması gerekirken olmayan ya da tam aksine olmaması gerekirken var olan kaynak metinden farklılıklarını birer “yanlış” değil, “kaydırma” olarak tarif edip, biçimsel bağlamda değerlendirdiği “kaydırma”yı da “deyiş”in ölçütlerine göre tanımladığını belirtmektedir. Ona göre özgün metin ile erek dildeki çevirisi arasındaki farklılıkların başlıca nedeni de “deyişte kaydırmalar”dır. Özgün eser ile çevirisinin karşılıklı olarak çözümlenmesinde, benzer yönleri ile beraber farklılıklarının yani “kaydırmaların” da incelenmesinin gerekli olduğunu vurgular ve söz konusu kaydırmaları, kaynak metne olan bir ihanet değil, aksine kaynak metni, erek dilde en doğru şekilde yeniden oluşturmak için çevirmenin başvurduğu birer gereklilik olarak görmektedir (Uluğtekin, 2004, s. 32-35).

“Çeviri eleştirisinin üretilmiş metni hem kaynak dil hem de çeviri dili yazını açısından, gerek dil, gerekse yazın geleneğinin yerleşik kurallarından ayrılma bakımından incelemesi gerektiğini söyleyen ilk kişi A. Popoviç’tir” (Demir ve Demirel, 2009, s. 37-38). Popoviç’e göre, yazın metni çevirisi üzerine gerçekleştirilen karşılaştırmalı çözümlemelerde şu sıralamaya dikkat edilmesi gerekmektedir:

1. Öncelikle çeviri eser, kaynak ve erek dile ait olan geleneksel yazın kuralları bağlamında değerlendirilip, söz konusu kurallara ne derece bağlı kaldığı ölçüsünde sorgulanmalıdır.
2. Özgün eser ile çevirisi, dilsel ve biçimsel açıdan karşılaştırılarak çözümlenmeli ve metnin aktarımında yapılan yanlışlıklar belirlenerek irdelenmelidir.
3. Son olarak da erek dildeki çeviri eserin yine erek dil okurunun bakış açısından yorumlanması gerekmektedir (Popoviç’ten aktaran Sevinç, 2007, s. 21-22).

W. Wilss, metnin türü, oluşturuluşu ve anlaşılması üzerinde gerçekleştirilen bir irdeleme çalışması şeklinde nitelediği çeviri eleştirisinin özellikle nesnelliği üzerinde durarak çeviri metinle ilgili bir takım ilişki durumlarından söz eder (W. Wilss’den aktaran Göktürk, 2011, s. 93):

- “1. Genel dil düzeyinde, yerleşik kurallar ile bu kurallardan sapma arasındaki ilişki.
2. Bağımsız dil kullanımı düzeyinde yerleşik kurallar ile bu kurallardan sapma arasındaki ilişki.

3. Toplumsal uzlaşımlarla saptanmış belli durumlara özgü dil kullanım örnekleri ile bu örneklerden sapma arasındaki ilişki.
4. Çevirinin “karmaşık değişkeler arasından bir seçme süreci” olarak işlediği bireysel söz kullanımı düzeyinde, kural ile sapma arasındaki ilişki” (W. Wilss’den aktaran Göktürk, 2011: 93).

Çeviri eleştirisi adına nesnel ilke ve kurallar oluşturmak için çaba gösteren bir başka araştırmacı K. Reiss’a göre ise eleştirmen, çeviri eleştirisini, özgün metnin türü, işlevi ve dilsel özelliklerini göz önünde bulundurduğu bir yaklaşımla gerçekleştirmelidir. Bu bağlamda metinleri türüne göre dört bölümde sınıflandırmaktadır. Bilgilendirici nitelikte olan metinleri “içerik odaklı” (inhaltsbetont); anlatımın ve yazarın biçiminin önem kazandığı metinleri “biçim odaklı” (formbetont); okuru etkileyerek faaliyete geçirmek amacı ile hazırlanan metinleri ‘çağrı odaklı’ (appellbetont) ve sinema, radyo, televizyon, tiyatro, opera vb. alanlara yönelik hazırlanan metinleri ise ‘işitsel-araçsal odaklı’ (audio-medial) metinler şeklinde ayırmaktadır. Ayrıca Reiss, çeviri eleştirisinde, özgün metin üzerinde “dil içi” ve “dil dışı” etmenlerin çözümlenerek, bu etmenlerin çeviri eserde ne ölçüde korunduğunun değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ona göre, ancak bu şekilde nesnel bir çeviri eleştirisi gerçekleştirilebilir (Yücel, 2007, s. 45-47). Reiss, “dil içi” etmenlerle metnin yazıldığı dilin yapısal ve anlamsal özelliklerini; “dil dışı” etmenlerle de söz konusu dilin oluşumu ve gelişiminde etkili olan dilin ait olduğu toplumun tarihsel, dinsel, kültürel değerleri ile diğer toplumlar ve kültürlerle olan etkileşimini kastetmektedir.

Bir diğer araştırmacı Koller ise, nesnel ve bilimsel yöntemlerle bir çeviri eleştirisi gerçekleştirilebilmesi için öncelikle özgün metnin işlevsel, içeriksel, dilsel-biçimsel, biçimsel-estetik ve pragmatik özellikleri bakımından beş aşamada incelenip, erek metin ile karşılaştırılması ve bu beş özellik açısından erek dil ile arasında bir eşdeğerlik sağlanıp sağlanmadığı göz önünde tutularak yorumlanması gerektiğini belirtmektedir (Koller’den aktaran Tanrıkulu, 2010, s. 98-101).

“Yazınsal metinlerin farklı dil ve kültürlerle aktarılması üzerine bir inceleme-çocuk yazını çevirisi” adlı doktora tezinde çeviri eleştirisi çalışmalarını kaynak ve erek odaklı kuramlar kapsamında değerlendiren Oğuz, çeviri eleştirisi faaliyetlerinin yirminci yüzyılın ortalarına değin kaynak odaklı yaklaşımlara bağlı olarak geliştirilen yöntemler doğrultusunda gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Söz konusu çeviri eleştirisi yaklaşımları, özgün metnin dilsel göstergelerini göz önünde bulundurdıkları için ister istemez birer doğru - yanlış çalışması haline gelmişlerdir. Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren çeviribilimde erek odaklı yaklaşımlar ön plana çıktığı için çeviri eleştirisi çalışmaları da bu kuramlar

doğrultusunda gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Görülen odur ki çeviri eleştirisi çalışmaları, eleştirmenlerinin belirlemiş olduğu yaklaşımlar doğrultusunda çeşitlilik göstermektedir (Oğuz, 2012, s. 74).

Kaynak ve erek odaklı yaklaşımlar arasındaki farkı Toury kısaca şu şekilde özetlemektedir: “Kaynak odaklı yöntemlerde kaynak ya da özgün metnin belirli özelliklerinin hedef metinde yansıtılması gerektiği benimsenir. ... Hedef odaklı yöntemlerde çevirinin bir yeniden oluşturma süreci olduğu, bu süreci etkileyen hedef dil, kültür ve yazınsal ortam gibi unsurlar betimlenir” (Toury’dan aktaran Aksoy, 2001, s. 4).

Hem Çoğuldizge kuramının kurucusu Itamar Even-Zohar hem de Erek odaklı (Betimleyici) Kuram’ın geliştiricisi Toury, çevirinin ve çeviri eleştirisi faaliyetlerinin erek dil, kültür ve okurunun göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmesi gerektiğini savunurlar. Toury’e göre çevirmen, çevirisini ya kaynak metne sadık kalarak ya da kaynak metinden uzaklaşarak erek dil ve kültüre ait olan özelliklere göre gerçekleştirecektir. Erek odaklı çeviri kuramında, kaynak metne olan sadakat “yeterlilik”, erek dil ve kültüre ait olan özelliklere uygun bir çeviri ise “kabul edilebilirlik” kavramı ile açıklanmaktadır (Toury’dan aktaran Gündüzalp, 2008, s. 53). Çeviri eleştirisinde amaç, çevirmenin çevirisini kaynak metnin mi yoksa erek dil ve kültürün normlarına mı uygun olarak gerçekleştirdiğini belirlemek yani çevirinin “yeterli” mi yoksa “kabul edilebilir” mi olduğunu ortaya koyabilmektir.

Çeviribilim Kuramları

Yirminci yüzyılın ortalarına değin çeviri, kaynak metin odaklı ve dilbilimsel bir yaklaşımla ele alınarak, özgün metin ile çevirisi arasında bir eşdeğerlik sağlama gereksinimi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Çeviri, kaynak metin ve yazarına sıkı sıkıya bağlı, sadık olduğu ölçüde doğru ve değerlidir (Berk, 2005, s. 44-48). Dönemin kuramcıları tarafından çevirideki en büyük sorun olarak görülen eşdeğerlik üzerine bir takım fikirler öne sürülmüştür. Bunlardan biri olan Roman Jakobson, dillerdeki sözcüklerin anlamsal farklılıklarına rağmen anlamın farklı yöntemlerle aktarılabilceği görüşünü savunmaktadır. J.C. Catford ise “kaydırma” terimini ortaya atar. Ona göre, duruma bağlı olarak iki metin arasında bir eşdeğerlik olduğu kabul ediliyor ise “metinsel eşdeğerlik”; iki dil birbiri ile tamamen örtüşüyor ise “biçimsel denklik” söz konusudur. Eğer iki metin, biçimsel denklik taşıyor ise çeviride bir kayma mevcuttur.

Werner Koller ise “denklik” terimini iki dilin ortak ve farklı olan yönleri ile tanımlarken, “eşdeğerlik” kavramını iki dil arasında eşdeğer olarak nitelenen sözcükler olarak tanımlar. Nida’nın görüşleri ise dilbilgisel yaklaşımla kültürel yaklaşımlar arasında bir köprü niteliği taşımaktadır. Nida’nın eşdeğerlik tanımı öncelikle anlam (devingen eşdeğerlik), sonrasında biçim (biçimsel eşdeğerlik) bakımından özgün metne olan en yakın aktarımın sağlanmasıdır. Çevirinin erek okur ve kültüre uygun bir aktarımının daha doğal ve etkili olacağı görüşü ile işlevci yaklaşımların gelişimine zemin hazırladığı söylenebilir. (Gürçağlar, 2011, s. 113-120).

1970 ve 80’li yıllara gelindiğinde kültürlerarası bildirilişimde metnin türü ve işlevsellik üzerine ilk adımı Katherina Reiss atar. Reiss, erek metnin işlevini yerine getirmesinde metin türünün önemini savunmaktadır. Metin türlerini, bilgilendirici (bilgi aktarımı sağlayan-ansiklopedi maddesi gibi), yazınsal (söz sanatları içeren-roman gibi), işlemsel (banka hesap bildirim formları gibi), görsel ve işitsel (reklam metinleri gibi) türler ile bu türlerin bir karışımı olduğu söylenilebilen karma metin türü olarak beş bölümde inceler. Söz konusu metin türlerini ise diliçi (erek metnin biçemi) ve dildışı (erek metnin durum, zaman, alıcı ve verici ile ilişkileri) ögeler belirlemektedir. İletişim ise bu ögelerin, hedef dil ve kültür kuralları doğrultusunda kullanılması ile meydana gelmektedir (Yazıcı, 2005, s. 142-144). Reiss’ın çeviri alanyazınına kazandırdığı kuram ve terimler, çeviri üzerine yeni yaklaşımlar geliştirilmesine öncülük etmiştir.

1981 yılında Holz-Manttari çeviriye ilişkin eylem kuramını öne sürer ve bir amaç doğrultusunda ortaya konan her ürün bu kuramın ilgi alanına girer. Çevirmenin, çeviri eylemi sonucunda “texteme” adı verilen “erek metin” ortaya çıkar ve erek metnin her okuyucu için farklı değer de bir işlevsellik kazanması da “translatum” yani “işlevi olan metin” anlamına gelmektedir. 1986 yılında ise Sperber ve Wilson tarafından “Bağıntı Kuramı” adında, bağıntı kurup, çıkarım da bulunma yetisinin önem kazandığı bir çeviri anlayışı gündeme getirilir. Doğrudan uyarıları olduğu gibi bir aktarım “betimsel dil”, yazarın düşüncelerinin erek dil ve kültürdeki yansımalarını göz önüne alarak yorumlamada bulunmak da “yorumlayıcı dil” ile ifade edilmektedir. Bağıntı ilkesine dayanan bir başka kuram da Ernst-August Gutt tarafından geliştirilen “açıklayıcı bildirilişim” kuramıdır. Söz konusu kuramın, kendinden sonra gelen kuramlar ve Skopos kuramı için “karşı sav” görevi gördüğü kabul edilmektedir (Yazıcı, 2005, s. 144-146).

Ernst-August Gutt’un kuramının açıklayıcı olması, dönemin yaygın yöntemi olan tümevarımcı-betimleyici anlayışa bir tepki olarak kabul edilmektedir. Bağıntı ilkesine

dayandırıldığı nokta, bildirilişimin çıkarımsal bir süreçle gerçekleşmesidir ki, verici tarafından gelen iletinin alıcı tarafından çıkarım da bulunarak yorumlanması sürecini kapsamaktadır. Gutt, kaynak ve erek metin arasında olan benzerlikten yola çıkarak “yorumlayıcı kullanım” kavramını ortaya atar. “Yorumlayıcı kullanım” ise ikiye ayrılır. Erek dilde birebir aynılık arzu edildiği durumlarda, kaynak dildeki sözcenin erek dile direk çevrimine “doğrudan çeviri”; iki farklı dil arasında yorumlayıcı kullanım ile çeviri ise “dolaylı çeviri”dir. Çevirmen, başarılı bir çeviri gerçekleştirmek için çevirisinde bu iki yöntemden hangisini ya da hangilerini kullanacağına amacına göre ve doğru bir şekilde kendisi karar vermelidir (Öner’den aktaran, Rifat, 2008, s. 165-167).

Özellikle çeviride eylem kuramının ve devamında gelen bağıntı kuramının, çeviriyi profesyonel bağlamda ele almaları ve çeviri metnin amacı, işlevselliği ve iletişimselliği üzerinde durarak Skopos kuramının oluşumunda öncü rol oynamışlardır. Bu nedenle söz konusu kuramların bir devamı ve aslında her ikisi de Alman birer çeviribilimci olan Katherina Reiss ve Hans J. Vermeer’in hem ortak çalışmaları, hem de bireysel çalışmalarının birbirlerini etkilemesinin bir kazanımı olarak 1978 yılında Hans J. Vermeer tarafından, “amaç” anlamına gelen “skopos” kuramı (Skopos theory) ortaya konmuştur. Skopos kuramı, hem bir amaç taşıyan hem de çeviri eylemini profesyonel bağlamda yani yazar, yayınevi, çevirmen ile okur dörtgeninde değerlendiren işlevsel bir kuramdır.

Skopos kuramı’nın dayandığı amaç, profesyonel yaşamda ve erek ekin dizgesinde işlevi olan çeviri ürünler meydana getirmekten oluşur. Kuramın eleştirildiği nokta, bu amaç ile kaynak dil ve kültürü değil, erek dil ve kültürü hedefleyen çevirmenin ortaya koyduğu ürün de, çevirinin ötesinde erek dizgeye ait bir ürün görünümündedir. Bu da çevirmenin kaynak metin yazarını dikkate almadığı ve kültürlerarası bir nitelik taşıyan çeviriden uzaklaştığını ortaya koymaktadır (Yazıcı, 2007, s. 43). Skopos kuramı, kimi kuramcılar tarafından işlevselliği nedeni ile işlevsel bir kuram olarak değerlendirilirken, hedef dil ve kültürü odak alması bakımından kimi kuramcılar tarafından da erek odaklı yaklaşımlardan biri olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda hedef odaklı yaklaşımlara da öncülük ettiğini belirtmek yanlış olmaz. Çeviribilim kuramcılarının hedef odaklı olduğu konusunda tartışmasız bir şekilde hem fikir olduğu, betimleyici çalışmalara yön veren ve Çeviribilim alanındaki en önemli kuramlardan biri olarak kabul gören bir diğer kuram da Itamar Even-Zohar tarafından geliştirilen çoğuldizge adlı kuramdır.

Itamar Even-Zohar, Rus biçimbilimci ve Çek yapısalcılarının gerçekleştirdiği çalışmalardan etkilenecek 1970’li yıllarda çoğuldizge kuramını geliştirmiştir. Kuramın

taşıdığı çevirinin değişken, sürekli hareket halinde ve tarihsel bir sürecin parçası olduğu düşüncesinden hareketle, çeviri çalışmalarında kültür kavramının öneminin ön plana çıktığı görülmektedir (Gürçağlar'dan aktaran Rifat, 2008, s. 193). Kurama göre çevirinin amacı, edebiyatın toplumdaki yeri ve önemini ortaya koymaktır. Kültür dizgeleri dizgesi iken alt dizgesi olarak edebiyat, onun da alt dizgesi olarak çeviri dizgesi yer alır; kuram dizgeleri ve alt dizgelerden oluşan bir sistemdir. Çoğuldizgede yer alan dizgeler birbiri ile yer değiştirebilir, kurama göre çeviri devingen, değişken yani sürekli bir hareket halindedir. Sistemde metinlere iki konumda yer vermektedir. Biri merkezi konumda, saygın olarak kabul edilen (canonised); diğeri çevresel konumda, saygın olmayan olarak nitelenen (noncanonised) metinlerdir. Metinler, çeşitli normların ve kültürün etkisi ile birbiri arasında yer değiştirebilir ve merkezde olan çevreye, çevrede olan merkeze doğru yön değiştirebilir. Even-Zohar metinler üzerine ikinci bir sınıflandırmayı da yenilikçilik açısından değerlendirerek yapmaktadır. Yenilikçi ve merkezin rakibi olan çevresel konumdaki yazını “birincil”, diğeri konumdaki yazını ise “ikincil” olarak nitelemektedir (Oğuz, 2012, s. 14-15;48-49). Sonradan söz konusu kuramın Toury tarafından geliştirilmesi ile Erek odaklı kuram ortaya konmuştur.

Erek Odaklı Kuram

Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren çevirinin, erek okur ve kültür adına yapıldığı fikriyle beraber çeviri etkinliklerini yönlendiren kaynak odaklı yaklaşım önemini kaybederek yerini erek odaklı bir yaklaşıma bırakmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda geliştirilen çağdaş çeviri kuramlarından biri de Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı (Betimleyici Çeviri Kuramı)'dır. İsrailli akademisyen, araştırmacı ve kuramcı Gideon Toury (1942-...), yine erek odaklı bir yaklaşımı benimseyen Itamar Even-Zohar'ın Çoğuldizge Kuramını geliştirerek çeviride erek dil ve kültürü temel alan Erek Odaklı Çeviri Kuramını (*target-oriented translation theory*) oluşturmuştur.

Toury'e göre “Çeviri, yabancı bir kültüre ait bir metnin başka bir kültüre aktarımıdır” (Toury'den aktaran Koç, 2010, s. 8). Söz konusu yaklaşımda da esas olan, bahsedilen aktarım işleminin kaynak metnin birebir kopyası şeklinde bir erek metin oluşturmak amacı ile değil, erek dil ve kültüre yönelik yapılmasıdır. Çünkü, çeviri özgün metinden hareketle erek okur, dil ve kültür için gerçekleştirilen bir faaliyettir. Özgün metin, özgün dil ve

kültür için ne derece önemli ise çeviri metin de erek dil ve kültür adına o denli önem taşımaktadır (Tanrıkulu, 2010, s. 11).

Çeviriye, salt diller arası bir aktarım işlemi olarak bakan dilbilimsel yaklaşım, eşdeğerliği özgün metin ile çevirisi arasındaki dilsel öğelerin birebir benzeşmesinden ibaret varsaymaktadır. Çevirinin kültürel, metinsel ve benzeri boyutlarını göz ardı ederek çeviriye salt dilsel bir faaliyet olarak tanımlayan düşünce karşısında kuramcılar eşdeğerlik terimi için yeni açıklamalarda bulunmaya çalışmışlardır. Söz konusu kuramcılardan biri olan Toury, erek odaklı çeviri kuramına göre, eşdeğerlik kavramını yeniden tanımlayarak eşdeğerliğin sabit olduğu yönündeki düşüncenin aksine değişken ve soyut bir kavram olduğunu belirtir. Metinler arası eşdeğerliği betimleyen esasları ise “norm” kavramı ile açıklar (Berk, 2005, s. 120-121).

Norm kavramı, sözcük anlamı olarak Türk Dil Kurumu’nun yayınladığı Okul Sözlüğünde (2000, s. 707), “Kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ilke veya kanuna uygun durum” şeklinde tanımlanmaktadır. “Normlar çeviribilime Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramının Toury tarafından alımlanmasıyla girer, fakat bunlar sosyolojide ana nosyonlardır” (Giddens’den aktaran Kabukcik, 2013, s. 4). “Sosyologlar ve sosyal psikologlar normları öteden beri, bir topluluğun paylaştığı (neyin yanlış ya da doğru, yeterli ya da yetersiz olduğuna dair) genel değerlerin ve düşüncelerin belirli durumlar için uygun ve geçerli olan davranış talimatlarına tercümesi olarak görmektedirler” (Rifat, 2004:235).

Toury tarafından ise normlar, “farklı davranış türlerine izin veren durumlarda, farklı koşullarda biri yerine bir diğerine karar vermeyi sağlayan seçim” şeklinde açıklanmaktadır. (Toury’den aktaran Kabukcik, 2013, s. 6). Toplumbilim kökenli norm kavramının çeviriye yansması ise, içinde bulunduğu dönemin, toplumsal ve tarihsel koşulları çerçevesinde çevirmenin, çevirisini gerçekleştirirken, hatta çeviri yapmaya karar verdiği andan itibaren, çeviri ürünü ortaya koyduğu ana kadar olan süreçte almış olduğu çeviri kararları şeklinde olmuştur. Daha açık bir ifade ile erek odaklı çeviri kuramında, çevirmenin çevirisini gerçekleştirirken aldığı çeviri kararlarından, çeviri normları olarak bahsedilmektedir. Toury, ilk olarak genel-mutlak normlar ile kişiye özgü normların varlığından söz eder. “Ona göre çeviri, genel/mutlak kurallardan kişiye özgü davranışlara uzanan bir yelpazede sıralanan toplumsal kültürel kısıtlara uyar” (Karadağ ve Williams, 2015, s. 129). Mutlak normlar, aynı toplumun üyesi çevirmenlerin çoğu tarafından riayet edilen, kurallaşmış, nesnel normlar iken kişiye özgü normlar tamamen kendi tercihlerine bağlıdır.

İçöz, Toury'nin "Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü" isimli makalesinde çeviri normlarını, öncül normlar, süreç öncesi çeviri normları ve çeviri süreci normları şeklinde üç ana başlık altında sınıflandırdığından söz etmektedir. Süreç öncesi çeviri normları, çevirmenin, çeviri sürecine başlarken hangi dil ve kültürden, hangi dil ve kültüre çeviri işlemini gerçekleştireceğine, çevirisini yapacağı metnin türünden, ne olduğuna kadar karar vererek oluşturduğu çevirideki yol haritasıdır. Çeviri süreci normları ise çevirmenin, çeviri sürecinde yani çevirisini gerçekleştirirken aldığı kararları kapsamaktadır. Çeviri süreci normları matriks ve metinsel-dilsel normlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Matriks normlar, çevirmenin metni bölümlendirme şekli ile metni çevirirken eklemeler ya da çıkarımlar da bulunup bulunmama hususunda vermesi gereken kararları kapsamaktayken, metinsel-dilsel normlarda ise dili kullanırken takındığı biçem söz konusudur (Toury'den aktaran İçöz, 2013, s. 342-343).

Toury'nin sınıflandırmasında belirttiği öncül normlar ise çevirmenin, çevirisine başlamadan önce yani öncül olarak belirlediği tavrıdır. Buna göre çevirmen, çevirisini ya kaynak dil ve kültürün normlarına uygun olarak ya da erek dil ve kültürün normlarını göz önünde bulundurarak gerçekleştirmektedir. Toury'e göre de çeviri incelemesinde esas olan bunu tespit edebilmektir (Güneş, 1996, s. 7). Ancak bir çeviri, kaynak metinden tümüyle kopuk, bağımsız olamayacağı gibi erek kültür ve normlarına da tamamen yabancı kalmaz. Bu sebeple Toury, çevirinin kaynak metne olan mesafesinin değerlendirilmesinin gerektiğini belirterek kaynak metne sadakat arzusu ile daha yakın duran çeviriler için "yeterli"; kaynak metinden uzaklaşarak erek dil ve kültüre yakınlaşan çeviriler için ise "kabul edilebilir" tanımını yapmaktadır.

Öncül norm, çoğu kez çevirmenlerin çevirilerine başlamadan önce belirlediği tutumları dahi olsa betimleyici çeviri araştırmalarında süreç öncesi ve çeviri süreci normlarının irdelenmesi neticesinde en son olarak saptanabilen normdur (Gürçağlar, 2011, s. 137). Bir norm, tek bir kültür içinde yaşayan her kesimdeki ya da farklı kültürlerdeki bireyler için geçerli olmak durumunda değildir. Ayrıca, normlar kararsız kimliklerinden ötürü kimi zaman oldukça hızlı bir şekilde, kimi zaman uzun bir süreç sonunda değişime uğramaktadırlar ve hatta bu sürece, çeviri faaliyetleri sayesinde çevirmenlerin de katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür. Devamlı surette bir farklılaşma halinde olan normlar karşısında davranış geliştirme konusunda bireylere uygulanan toplumsal baskıya bireylerin belirli bir oranda uyum sağlayabildiği görülmektedir. Öyle ki bu nedenle birbirlerinden tamamen farklı konumlarda bulunan üç norm, bir rekabet içerisine girebilir. Söz gelimi

gündemde olan normların yanı sıra eskiden var olan ya da yeni gelişen normlara ait oluşumlar da var olabilir. Bu bağlamda çeviri ve çevirmen için de modaya uygun, modası geçmiş ya da ilerici şeklinde terimler kullanılabilmektedir (Toury'den aktaran Rifat, 2004, s. 243-244).

Çeviri Stratejileri

Dilsel, metinsel, anlamsal, kültürel ve iletişimsel bir aktarım işlemi olan çeviri üzerine pek çok tanımlama yapılabilir. Örneğin, Vardar çeviriyi, “Bir dilde (kaynak dil) düzenlenmiş bildirileri anlam ve biçimi bakımından eşdeğerlik sağlayarak bir başka dile (erek dil) aktarma işlemi ...” (Vardar'dan aktaran Konmuş, 2007, s. 2-3) olarak nitelemekte ve çevirinin salt dilsel değil, anlamsal açıdan da bir aktarım işlemi olduğunun altını çizmektedir. Aktaş ise çeviriyi, “bir dildeki bildirinin başka bir dilde değişik bir düzeneyle anlatılması ya da diller ve kültürler arası bir bilgi aktarımı” (Aktaş'tan aktaran Baytok, 2003, s. 5) şeklinde tanımlayarak kültürel bağlamda da ele almaktadır. Oğuz (2012, s. 10) ise “Çeviri, metinler üzerinden farklı dil ve kültür ortamlarında bulunan kişi veya taraflar arasında iletişimi sağlamaktadır” şeklinde bir tanımlama ile çevirinin çok kapsamlı bir etkinlik olduğunu metinsel ve iletişimsel boyutlarına da değinerek ifade etmektedir.

Sonuç olarak her dil, sözcükbilimsel, sözdizimsel, biçimsel ve anlambilimsel olarak kendine has özellikler taşımakla beraber içinde bulunduğu toplumun yapısal, kültürel özelliklerini de kendinde barındırır. O nedenle bir metni anlamlandırabilmek için sadece o dili bilmek yetmez, her dilde bir sözcük dahi birden fazla anlam (yan ve eş anlamlar) taşıyabildiği gibi içerisinde deyimler, atasözleri ve özdeyişler gibi o dilin ait olduğu kültüre has ifadeler de bulunmaktadır. Bu doğrultuda her çevirmen, iki ayrı kültürün ürünü olan iki farklı dilin karşılıklı çevirisinde şüphesiz ki bir takım zorluklarla karşılaşacaktır. Bu nedenle çevirmen, metni anlamak ve iyi bir çeviri gerçekleştirebilmek adına hem kaynak hem de erek dili iyi derecede bilmek zorunda olduğu gibi her iki dilin de ait olduğu toplumların tarihsel, dönemsel ve kültürel özelliklerini de bilmek durumundadır. Böylelikle çeviri sürecinde karşılaşmış olduğu güçlükler karşısında doğru çeviri yöntem ve stratejilerini uygulayarak iyi bir çeviri gerçekleştirmeleri mümkün olmaktadır.

Boztaş ve Yener, çeviri stratejisi kavramını “çevirmenlerin verilen bir metnin çevirisi için amaçları doğrultusunda uyguladıkları tutarlı bir hareket planıdır” (Boztaş ve Yener'den aktaran Taydaş, 2013, s. 3) şeklinde tanımlarlar. “Çeviri stratejileri “genel” ve “yerel”

stratejiler olarak iki başlık altında ele alınabilir. Yerel çeviri stratejileri, belli dil grupları arasında uygulanan çeviri yöntemleridir ... “genel” çeviri stratejileri dil gruplarının ötesinde, bütün çevirmenlerin her tür metinle karşı karşıya geldiklerinde başvurdukları stratejilerdir” (Gürçağlar, 2011:38-39). Çevirmenlerin çeviri sürecinde karşılaştıkları güçlükleri aşarak, özgün metin ve çevirisi arasında bir eşdeğerlik kurmak adına kullandığı söz konusu genel çeviri stratejilerini ise şu başlıklar altında sıralamak mümkündür:

1- Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri Stratejisi: “Buna göre çevrilecek olan kültürel unsur, isim, öbekler, cümle ve yan cümlecikler hedef kültürdeki eşdeğerlikleriyle çevrilir” (Aksoy, 2002, s. 91). Sözcüğü sözcüğüne uygulanan bir çeviri stratejisi, kaynak metne bütünü ile bağlı kalmayı gerektirmektedir. Bu nedenle çeviride sadakat kavramı ile paralellik gösterdiği ve erek dizgeyi göz önünde bulundurmadığı için kimi kuramcı, yazar ve çevirmenler tarafından tercih edilmese de geçmiş tarihten günümüze en sık kullanılan çeviri stratejisi olmuştur. Stratejinin kullanımına yönelik, “Mettre le doigt sur qqch. : Bir şeye parmak basmak ... Ouvrir son coeur: Yüreğini açmak ...” (Timur Ağildere, 2011, s. 212;236) gibi Fransızca’da yer alan bir takım deyimlerin aynı anlamda kullanılan Türkçe karşılıkları örnek olarak gösterilebilir. Kimi araştırmacılar, sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini diğerleri gibi ayrı bir tür olarak kabul ederken, kimileri ise birden çok çeviri stratejisini kapsayan bir üst, ana strateji kolu olarak ele almaktadır. Örneğin, Yazıcı (2007, s. 32-39), Yazılı Çeviri Edinci adlı kitabında söz konusu stratejiyi, ödünçleme, somutlaştırma, türetme, telafi, çıkarım ve üstanlamlı/altanlamlı çeviri stratejilerini kapsayan bir ana tür olarak gösterirken diğer çeviri stratejilerini de anlamsal ve edimsel çeviri stratejilerinin birer alt dalı olarak göstermiştir.

2- Ödünçleme Stratejisi: Ödünçleme yolu ile çeviri, doğrudan aktarım ve öyküntü şeklinde olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

“a) Doğrudan aktarım: sözcüğün ya aynen hiçbir değişikliğe uğratılmadan ya da erek dilin sesletim kurallarına uygun olarak aynen aktarılması, örneğin “hypertension” yerine “hipertansiyon” şeklinde çeviri.

b) Öyküntü (calque) sözcük ve tamlamanın birebir çevrilmesi; örneğin “computer” yerine “bilgisayar” şeklinde kullanılması” (Yazıcı, 2007, s. 32) olarak tanımlanmaktadır.

Strateji hakkında belirtilmesi gereken diğer bir nokta ise ödünçleme stratejisinin alt kolları olan doğrudan aktarım ve öyküntü stratejilerinin kimi çeviribilimciler tarafından birbirinden bağımsız, başlı başına iki farklı strateji olarak değerlendirilmesidir. Örneğin,

Gürçağlar, Çevirinin ABC'si adlı kitabında, ödünçleme stratejisinin doğrudan aktarım seçeneğini sadece bir yönü ile ele alarak ödünç alma stratejisi şeklinde kullanmış ve stratejiyi, “Kaynak metinde bulunan, ancak erek kültür ve dilde karşılıkları bulunmayan sözcük ve deyişlerin çevrilmeden kaynak dilde aktarılması” (2011, s. 43) şeklinde tanımlamıştır. Berk ise Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi adlı yapıtında öyküntü stratejisini, ödünçleme (ödünç alma) stratejisinden farklı konumlandırarak bir takım örneklerle şu şekilde açıklamaktadır: “Kaynak dildeki bir sözcüğün ya da ifadenin erek dile söz konusu sözcük ya da ifadeyi oluşturan öğelerin sözcüğü sözcüğüne ve sırası bozulmadan çevrilerek aktarılması. İngilizceden skyscraper sözcüğünün gökdelen olarak, science-fiction teriminin bilim-kurgu olarak çevrilmesi gibi” (2005, s. 142).

3- Genelleştirme ve Özelleştirme: Diğer adları üst ve alt anlamlı çeviri olarak bilinen çeviri stratejileri, birbiri ile aksi yönde ve birbirinden taban tabana zıt iki ayrı çeviri işlemidir. Özgün metinde yer alan bir ifadenin erek metne olan aktarımında kendisini kapsayan, daha genel bir ifade ile verilmesi üst anlamlı çeviri stratejisi (genelleştirme) iken tersi şekilde kendinin kapsadığı daha alt anlamlı bir sözcük ile ifade edilmesi alt anlamlı (özelleştirme) çeviri stratejisini oluşturur (Dickens vd.'den aktaran Taydaş, 2011, s. 65). Örnek olarak t-shirt, etek, pantolon, elbise gibi sözcükler yerine giysi denilmesi genelleştirme-üst anlamlı çeviri stratejisini oluştururken, tam tersi şekilde kullanımı da özelleştirme-alt anlamlı çeviri stratejisini oluşturmaktadır.

4- Somutlaştırma Stratejisi: İsmi ile paralel olarak somutlaştırma işlemidir. “Üst anlamlı bir sözcüğü somut bir sözcükle değiştirmek; örneğin “meal” (yemek) yerine “peynir ekmek”, ya da “stay at home” yerine “pijama terlik” gibi ifadelerin kullanılması” (Yazıcı, 2007, s. 32) ile açıklanabilir.

5- Türetme Stratejisi: Kaynak dizgedeki sözcüğün erek dil ve kültürün özelliklerine uygun olarak erek dizgede yeni bir sözcük ile ifade edilmesidir. Örneğin, İngiliz dil dizgesindeki “chicken pox” sözcüğünün Türk dilinde “suçiçeği” şeklinde ifade edilmesinde bu tür bir strateji mevcuttur (Yazıcı, 2007, s. 32).

6- Çıkarım Yapma Stratejisi: Herhangi bir yabancı dili öğrenme, okuma, anlama ve çevirmedeki en önemli unsurlardan biri de çıkarım becerisine sahip olabilmek ve bunu kullanabilmektir. Her dil dizgesine ait sözcükler ve söz konusu sözcüklerin eş, yan, yakın ve mecaz olarak sahip oldukları anlamlar, söz öbekleri, deyimler, özdeyişler ve atasözleri de düşünüldüğünde, bir dile ait tüm bu unsurları bilmek hem zor hem de zaman alıcıdır. O

nedenle kişi, bilmediği sözcük ya da sözcük grupları ile karşılaştığında çıkarımda bulunma becerisini kullanmak durumundadır. Çeviri işleminde bu işlem bir kat daha önem kazanır, çünkü yabancı dildeki bir takım unsurların erek dilde karşılığı bulunmayabilir. İşte o zaman bir çıkarımda bulunulup, sözcenin kaynak dizgedeki anlamı korunarak, erek dizge normlarına uygun şekilde çevrilmesi gerekmektedir. Çıkarım vasıtası ile gerçekleştirilen bir çeviride birebir eşdeğerlik sağlanamasa da çevrilemezlik unsurunun üstesinden gelebilmek adına önemli bir strateji olduğunu belirtmek gerekmektedir.

7- Telafi Yöntemi ile Çeviri İşlemi: “Telafi (compensation), sözcüğe bağlı olarak sözcenin herhangi bir yerinde ortaya çıkan anlam, ses etkisi, kullanım ve mecaz kaybının, sözcenin başka yerinde veya ona yakın bir sözcede giderilmesi işlemidir” (Newmark’tan aktaran Suçın, 2007, s. 181). Telafi işlemine, kaynak metin ile erek metin arasında birebir eşdeğerlik sağlanamadığı durumlarda, söz konusu kısmın metin içerisinde farklı yazı punto ve şekilleri (kalın ya da eğik harflerle vs.) ile ifade edilmesi örnek olarak verilebilir (Yazıcı, 2007, s. 33).

8- Açıklama: “Açıklama, kaynak metindeki tek bir sözcüğün kaynak dile eşdeğerde olan sözcük ve sözcük öbekleriyle erek metnin uzatılmasıdır” (Bayrakdar, 2008, s. 49). Kokoreç sözcüğünün, diğer dillere aktarımında baharatlı bir sakatat yemeği şeklinde açıklamasının yapılması örnek olarak gösterilebilir.

9- Açıklamalı Çeviri: “Kaynak metinde örtük bırakılan kısımların çevirmen tarafından açıklanması ya da netleştirilmesi. Erek kültüre yabancı olduğu düşünölen tarihsel ya da kültürel unsurların metnin içine ya da dipnot olarak eklenmesi” (Gürçağlar, 2011, s. 43). Bu duruma, Yalçın (2003, s. 50-51)’ın, Jean-Louis Mattei’den Örneklerle Çeviri’de Kültürel Sorunlar adlı çalışmasından bir örnek verilebilir. Çalışmada yararlanılan özgün metinde yer alan “derdini Marko Paşa’ya anlatmak” ifadesi, Osmanlı döneminde yaşayan bir hekimin üstün sabrını işaret eden ve derdini paylaşacak birinin olmayışı anlamında kullanılan Türk kültürüne ait bir deyim olduğundan, erek kültürde bilinmemektedir. Bu nedenle çevirmen açıklama stratejisi kullanarak bu durumu, erek metinde bir dipnot ile açıklamıştır.

10- Ekleme ve Çıkarma Stratejileri: Birbirine taban tabana zıt olan iki çeviri stratejisi de zaman zaman kimi çeviribilim araştırmacılarının eleştiri oklarına hedef olmuşlardır. Bunun nedeni, ekleme stratejisi ile özgün metinde yer almayan sözcüklerin amaç metinde kullanılması iken çıkarma stratejisinde ise tersi bir işlem olarak özgün metinde yer alan

bazı ifadelerin atlanıp, amaç metinde kullanılmaması, göz ardı edilerek hiç çevrilmemesinden kaynaklanmaktadır. Her iki durumda da kaynak metnin, erek dile tam olarak aktarılmadığını savunan bu araştırmacılar ekleme ve çıkarma stratejilerinin kullanımının yanlış olduğunu belirtmektedir. Yine de çoğu çevirmen, kaynak dilde daha açık, anlaşılır ve bilgilendirici olmak adına ekleme stratejisine; kaynak metinde önemsiz olarak nitelendirilen ve erek metni sıkıcı ya da daha uzun hale getiren noktalar ile aşığılama, hakaret, argo ifadeler, dini ve politik söylemleri kullanmamayı tercih ettikleri zamanlarda çıkarma stratejisine başvurumaktadırlar.

11- Genişletme ve Daraltma: Genişletme işlemi, erek dil ve kültürün özellikleri göz önüne alınarak çevirinin açıklama, açıklama ve eklemeler yapılarak gerçekleştirilmesi esasına dayanırken daraltma işlemi, özgün metnin bütünü ile ya da belirli noktalarının kısaltılması şeklinde gerçekleştirilen çeviridir (Yazıcı, 2007, s. 39).

12- Tarihselleştirme ve Güncelleştirme: Tarihsel süreç, teknolojinin gelişimi, toplum yönetimlerinin, şekillerinin, kurallarının değişimi, kültürlerin karşılıklı etkileşimi gibi pek çok etken dolayısı ile toplumların dilleri de değişime uğramaktadır. Daha önceki zamanlarda yazılan kimi eserler çağın gerisinde kalmakta, bu nedenle günümüzde yapılan ya da yapılacak olan çevirileri de birer tartışma konusu haline gelmektedir. Dahası günümüzdeki bazı yazarlar da geçmiş dönemlerin nostaljik havasını günümüze taşımak niyeti ile eserlerinde eski zamanlara has bir üslup kullanmaktadır. Bu doğrultuda çeviri metinde de aynı etkiyi uyandırmak isteyen çevirmenler, erek dilde de eski zamanlara has bir üslup belirleyerek çeviri işlemi gerçekleştirip tarihselleştirme stratejisi uygulayabilmekte ya da tersi bir şekilde, metni güncelleştirme stratejisiyle günümüze has, çağdaş bir üslupla çevirebilmektedirler.

13- Yerlileştirme ve Yabancılaştırma: Lawrence Venuti, çeviride iki yaklaşımdan söz etmektedir. Ona göre; “Bunlardan ilki, yabancı metni erek dil kültürüne hâkim olan değerlere uygun olarak tutucu ve benzeştirici bir yaklaşımla aktarmak, ikincisi ise kaynak metni erek dil kültürüne hâkim olan normlara karşı duran ve bunları değiştirmek, yenilemek isteyen bir yaklaşımla çevirmek olarak tanımlanabilir” (Venuti’den aktaran Berk, 2005, s. 164). Böylelikle Venuti, sırası ile yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejilerinin tanımlarını yapmıştır. Yerlileştirme stratejisine örnek olarak Müslüman olmayan kültürlerde kullanılan “tanrı” sözcüğünün, Müslüman toplumlar tarafından çevriminde “Allah” sözcüğü ile yer değiştirmesi; yabancılaştırma stratejisi için de

Fransızca “monsieur” sözcüğünün, Türk dizgesinde “bay” anlamında “mösyö” şekli ile kullanımı gösterilebilir.

14- Uyarlama: Kimi çeviribilimciler tarafından serbest çeviri olarak adlandırılan, kimileri tarafından da yerlileştirme (yerelleştirme) stratejisi ile eşdeğerde olan ya da onu kapsayıcı nitelikte bir strateji konumundadır. “Sözcük ya da kavramın erek ekin okuyucusunun anlayacağı biçimde, bağlamın da göz önünde bulundurularak aktarılmasını amaçlayan bir işlemdir” (Evirgen, 2008, s. 49). “Örnek: Fransızcadaki “*Bon appétit*” Türkçede “Afiyet olsun” tümcesiyle ifade edilir. Aynı şekilde, “*Bon courage*”, “Kolay gelsin” tümcesinin karşılığıdır” (Gündüzalp, 2008, s. 12).

15- Standartlaştırma Stratejisi: Özgün metindeki argo, diyalekt, sosyalekt şeklindeki ifadelerin yani normal standartların dışındaki dil kullanımının, erek dilde tek tip, sıradan bir dil kullanımı ile çevrilmesidir (Gürçağlar, 2011, s. 44).

16- Yer Değiştirme (Yeniden Düzgüleme): “İletin anlamını değiştirmeden bir sözcük sınıfını başka biriyle değiştirerek aktarmak” (Berk, 2005, s. 164). Örneğin; “Bradley does not play the guitar” cümlesi, eğer Türkçe’ye “Gitar çalmayan Bradley’dir” şeklinde çevrilirse İngilizce’de özne konumunda olan “Bradley” sözcüğü Türkçe’de yüklem olarak kullanılmış olur. İşte bu gibi cümlelerin öğeleri üzerine yapılan değişiklikler, yer değiştirme stratejisini oluşturur.

17- Perspektif Kaydırma (Değiştirme) İşlemi: “Sözcük, yerleşmiş ifadelerin veya argo çevirilerinde perspektif kaydırmaya başvurulabilir...” (Yazıcı, 2007, s. 37). Örnek olarak, “supangle” yerine “muhallebi” denmesi verilebilir.

18- Yanlış Anlam ve Yanlış Yorumlama: Birbirinden çok uç noktada olmayan birer çeviri hatasıdır. Çevirmenin kaynak metinde ifade edileni farklı algılaması ile çevirisini o şekilde gerçekleştirmesi yanlış yorumlama; erek metne kaynak metinden tamamen farklı bir anlamda çeviri işleminde bulunmasında ise yanlış anlam söz konusudur.

19- Bölme ve Bölünme: Çevirmenin çevirisini daha kolay ve erek kitle tarafından daha anlaşılır nitelikte bir şekilde gerçekleştirmek amacı ile kaynak metindeki cümle ya da paragrafları bölerek ayrı cümleler ya da paragraflar şeklinde gerçekleştirmesidir.

20- İşlevsel Çeviri İşlemi: “Kaynak dildeki kültürbirimin erek dil okuyucusunun kolaylıkla algılayabileceği genel/evrensel bir ifadeyle karşılanmasıdır” (Oğuz, 2012, s. 66). İşlevsel çeviri işlemi şu şekilde daha iyi anlaşılabilir. Aksoy (2002, s. 92), Ben Okri’nin

“Aç Yol” adlı kitabından “eba ve yam” sözcüklerinin Türk diline “ekmek ve lapa” şeklindeki çevrimini işleme örnek olarak göstermiştir.

21- İletişimsel Çeviri İşlemi: “İletişimsel çeviri, kaynak metnin kültür odaklı ifadelerinin bağlamsal anlamını ve içeriğini hedef dil okuyucusunun kolayca kabul edebileceği şekilde aktarılması işlemidir” (Newmark’tan aktaran Taydaş, 2011, s. 69). Örnek olarak, “çok yaşa” yerine “bless you”, “bon appétit” yerine “afiyet olsun”, “Merry Chrismas” yerine “iyi yıllar” gibi kalıpların kullanılması gösterilebilir.

BÖLÜM 5

KAYNAK DİL YAZARI VE METNİ

Honoré de Balzac

Dünyanın en ünlü ve önemli yazarlarından biri olarak kabul edilen Fransız yazar Honoré de Balzac (asıl adı ile Honoré Balssa) 20 Mayıs 1799’da, Fransa’nın güney kesiminde yer alan Tours’da dünyaya gelmiştir. Köylü kökenli bir aileden gelmelerine karşın babası Bernard François Balssa, soyadını Balzac ile değiştirerek, soylulara has olan “de” takısını ismi ile birlikte kullanmaya başlamıştır. Bernard François Balssa, hem Eyalet savcılığı hem de Paris’te bulunan Kraliyet Konseyi’nin sekreterliği görevini yapmakta olan bir memurdur. Balzac’ın annesi, Parisli kumaş üreten seçkin bir ailenin kızı olan Charlotte Laure Sallambier ise eşinden oldukça küçük bir yaştadır.

Anne ve babası arasında yüksek yaş farkının bulunduğu bu evlilik, Balzac’ın tüm yaşamında ve de yazdığı romanlarda etkisini göstermiştir. Sadece anne ve babası arasındaki ilişkideki uyumsuzluk değil ilerleyen yıllarda kız kardeşlerinin gerçekleştireceği evliliklerin de Balzac’ın yazın hayatını şekillendirdiğinden söz edilebilir. Örneğin, kız kardeşlerinden biri olan Laurence, çok kötü bir evlilik hayatı sonrası kocası tarafından terk edilmiş ve bir süre sonra ölmüştür. Bu talihsiz olayın da yazarın eserlerinde kurguladığı kadın karakterler ve hayatları üzerinde yansımaları olduğunu belirtmek yanlış olmaz. Nitekim Goriot Baba adlı romanda, Goriot Baba’nın kızlarının gerçekleştirmiş oldukları sorunlu evliliklerinde de bu bağlantı hissedilmektedir.

Balzac, ilköğretimini Collège de Vendome’de, ortaöğretimini ise Honoré de Charlemagne lisesinde tamamlayarak babasının arzusu ile Sorbonne Üniversitesi’nde hukuk üzerine eğitim almıştır. Eğitimini bitirmesinin ardından bir müddet için hukuk bürolarında stajyer olarak çalıştıysa da hem yazar olma isteği hem de siyasi anlamda babasından farklı olarak sol görüşlü bir kimliğe sahip olması dolayısı ile ailesinden ayrılıp yalnız olarak yaşamayı

tercih etmiştir. Paris’te yaşamına devam eden Balzac, para kazanmak amacıyla birçok türde romanlar yazmış ve hatta matbaacılıkla uğraşmıştır fakat ne yazık ki umduğu başarıyı yakalayamamıştır. Böylelikle yazı yazma işine geri dönmüştür. İlerleyen yıllarda tanışıp aşık olduğu kontes Madame de Benry, o günlerde Balzac’ın maddi ve manevi anlamda en büyük destekçisi olmuştur. Yıldız (2014, s.72-75), Balzac’ın doğumundan yedi yaşına kadar ailesinden uzakta yaşadığını belirtir. Anne sevgisinden uzak olarak büyüyen bir çocuk olarak ileriki hayatında bu boşluğu kendinden yaşça büyük kadınlarla ilişki kurarak doldurmaya çalışmaktadır. İşte bu kadınlardan ilki de Madame de Berny’dir.

1833 yılında Balzac, o güne dek yazmış olduğu tüm kitapları bir arada toplamaya ve yayımlamaya karar vermiştir. Fakat bu durum onun ekonomik anlamda büyük bir sıkıntıya girmesine sebep olmuştur. Bu sıkıntılı dönemi aşabilmek adına ananas yetiştirerek satmayı dahi denemesine rağmen başarılı olamamış ve peşindeki alacaklılardan kurtulmak adına hizmetçisinin kimliği altında gizlenerek eserlerini yazmaya devam etmiştir. Hem yaşadığı bu sıkıntılı dönem hem de bu dönemi atlatmak adına gösterdiği olağanüstü çaba kalp krizi geçirmesine neden olmuş, tüm bunlar yetmezmiş gibi aynı dönemde sevdiği kadın Madame de Berny’i de kaybetmiştir.

1834 ile 1837 yılları arasında Balzac, eski ve yeni eserlerini birleştirerek “La Vieille Fille” (Yaşlı Kız) adlı derlemeyi oluşturmuştur. 1840 yılında ise söz konusu derlemeyi tekrar düzenleyerek eserlerini “La Comédie Humaine” (İnsanlık Komedi) gibi anlamlı bir başlık altında toplamıştır. Yazar, 1842 ile 1848 yılları arasında ise İnsanlık Komedi üzerine yine bir düzenleme işlemi gerçekleştirmiş ve bu kez 17 cilt olarak yayımlamıştır. İnsanlık Komedi adlı derlemedeki ilk eser Goriot Baba olmuştur, derlemede dikkat çeken ayrıntı kimi karakterleri farklı farklı eserlerde tekrar kullanarak bir devamlılık ve tutarlılık sağlamasıdır.

Ayrıca yazar, klasisizm ve romantizme bir tepki olarak doğan Realizm (Gerçekçilik)’in de en büyük temsilcisidir. “Realizm, yani gerçekçilik; doğayı, canlı cansız bütün unsurlarıyla anlatmayı amaç edinmiş bir sanat çığırır” (Kantemir, 1973, s. 139). Bu nedenle eserlerinde gözleme dayalı betimlemeler kullanmakta, olayları anlatırken gerçekçi bir üslupla ve ayrıntıları ile değerlendirerek nesnel bir bakış açısı sergilemektedir. Yazarın başta Goriot baba olmak üzere verdiği tüm eserlerde dönemin toplumsal koşullarını olduğu gibi yansıtmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. “Aristokrat-kentsoylu toplum, şatafatlı yaşamlarıyla, gelenekleriyle, görenekleriyle, ahlâkî ve hukukî yapılarıyla hicvedilir. Materyalist aristokratlar, varoşlardaki, kırsal kesimlerdeki, alt tabakadaki insanlarla

karşılaştırılarak; ast-üst tabakalar arasındaki uçurum büyük bir titizlikle incelenir ve aile içi kokuşmuşluk eleştiri yağmuruna tutulur” (Şahin, 2010, s. 124).

Balzac’ın tek aşkı Madam de Berny olmamıştır. “Hayatına giren tüm kadınlar evli ve Balzac için sevgili kisvesi altına gizlenmiş bir *annedir*: Madam de Berny’den sonra, Abrantès Düşesi, Zulma Carraud, Maraline Desdordes Valmar ve en son olarak da hayatının son aylarında evleneceği Madam de Hanska” (Yıldız, 2014, s. 73-73). Balzac ile Madame de Hanska arasında tanışmalarından itibaren uzun yıllar boyunca mektuplaşarak sürdürdükleri duygusal bir ilişki başlamıştır ve Viyana’daki bir buluşmalarında kontes, kocası öldüğünde kendisi ile evleneceğine dair söz vermiştir. Eşinin ölümünden yıllar sonra 1850 yılında, kontes sözünü geç de olsa tutarak Balzac ile dünya evine girmiştir. Ancak ne yazık ki birkaç ay sonra, 18 Ağustos 1850 tarihinde Balzac vefat etmiştir.

Goriot Baba Roman Özeti

Paris’te, Neuve-Sainte-Genevieve Sokağı’nda, yaşlı ve dul bir kadın olan Madame Vauquer tarafından tam kırk senedir işletilmekte olan Vaquer Evi adında bir pansiyon bulunmaktadır. Pansiyonun üçüncü katında yer alan, en ucuz odalardan birinde eski bir fabrikatör olan, altmış dokuz yaşındaki Goriot Baba yatılı olarak kalmaktadır. Bir zamanlar çok zengin olan Goriot, tüm varlığını Delphine ve Anastasie adındaki iki kızı uğruna harcayan fedakâr bir babadır. Kızları asil ailelere mensup kişiler ile evlilikler yapan Goriot Baba, damatları tarafından arzu edilmediğinden zamanla kızlarından da uzaklaşmak zorunda kalır. Şımarık, savurgan ve bencil olan kızları ise babaları ile arada sırada görüşmekte, bu da sadece paraya ihtiyaçları olduğu zaman olmaktadır. Pansiyonda kalan diğer müşteriler ise bu iki kadının Goriot’nun kızları olduğunu bilmemekte, bu nedenle Goriot Baba ile ilişkileri olduğunu düşünmekte ve bu konu hakkında dedikodu etmektedirler.

Başka bir odada ise, Eugène de Rastignac adında asil bir aileden gelen ama şu anda maddi durumu oldukça kötü olan bir öğrenci kalmaktadır. Amacı sosyetenin arasına karışmak ve ailesinin kaybettiği servetini tekrar elde edebilmektir. Bu amaçla soylu akrabası Madame de Beauseant’ın nüfusunu kullanmak isteyen Rastignac, yine Madame de Beauseant’ın düzenlediği bir baloda Anastasie de Restaud ile tanışır.

İlk zamanlar Eugène de Rastignac, Goriot babanın kızı Anastasie de Restaud ile ilgilenmektedir. Bu amaçla Anastasie de Restaud’nun evine bir ziyarette bulunur. Ancak

Anastasie de Restaud evli bir kadındır ve aynı zamanda Maxime de Trailles adında bir sevgilisi daha bulunmaktadır. Anastasie de Restaud'nun eşi Monsieur de Restaud'tur. Monsieur de Restaud, kendisi ile Madame de Beauseant'ın akrabası olarak tanıştırılan Eugène de Rastignac'ın Goriot baba ile aynı pansiyonda kaldıklarını öğrenince uşağına, Rastignac'ı bir daha evlerine almamasını emreder.

Ardından Eugène de Rastignac, Madame de Beauseant'ın evine giderek sosyeteye girebilmek için kendisine yardımcı olmasını rica eder. Yaptıkları sohbet sırasında Madame de Beauseant, Anastasie de Restaud'nun Goriot Baba'nın kızı olduğundan ve Madame de Restaud'nun Delphine adında bir kız kardeşi daha olduğundan bahseder. Bir zamanlar çok zengin olan Goriot babanın tüm mal varlığını kızları için harcadığını ancak parası tükenince damatları tarafından istenilmediğini anlatır. İlk başlarda kızlarının kocalarından habersizce babaları ile görüşmeye çalıştıklarını ancak onların bu iki arada bir derede durumlarını gören babalarının bir fedakârlıkta daha bulunarak kızlarından uzaklaştığını belirtir.

Ayrıca Anastasie de Restaud'nun, Rastignac ile babasının aynı pansiyonda kaldığını öğrenmesi nedeniyle Rastignac'ın onunla bir ilişki kurmasının artık imkânsız olduğunu söyler. Ancak tıpkı babalarını inkâr ettikleri gibi birbirini de inkâr eden iki kız kardeşten şansını Delphine de Nucingen'den yana kullanmasını önerir. Çünkü Madam de Nucingen, zengin olmasına rağmen kız kardeşi gibi sosyeteye kabul edilmiş değildir ve bu uğurda her şeyi yapmaya hazırdır. Kendisinin sosyeteye girebilmesinin tek yolu da Eugène de Rastignac'ın soylu akrabası Madame de Beauseant'ın evine gelen konukları arasında olabilmesidir.

Akşam yemeğinde Eugène de Rastignac, pansiyonda kalan diğer kişilere Madame de Restaud ve Delphine de Nucingen'in Goriot Baba'nın kızları olduğu gerçeğini açıklar. Böylelikle yaşlı adamın bir çapkın olduğuna dair çıkan türlü söylentiler bitmiş ve yerine ona acımaya başlamışlardır. Sonrasında Eugène de Rastignac odasına çekilerek annesi ve kız kardeşlerine sosyeteye girebilmek için paraya ihtiyacı olduğunu belirten birer mektup yazar. Mektubundan bir süre sonra, ailesinden beklediği para gelir. Bu para ile kendisine yeni kıyafetler diktiren Rastignac'ın kendine olan güvensizliği silinip gider ve sonra Madame de Beauseant ile tiyatroya giderler.

Tiyatroda, Eugène de Rastignac, Delphine de Nucingen ile tanışma fırsatı yakalar. Eugène de Rastignac, Madame de Nucingen'e iltifatlar yağdırarak ondan hoşlandığını belli eder.

Eugène de Rastignac'ın Madame de Beauseant'ın yeğeni olması ve kendisine söylemiş olduğu güzel sözlerden dolayı Delphine de Nucingen de ondan hoşlanmıştır. Rastignac pansiyona döndüğünde Goriot Baba'nın odasına uğrar ve birlikte sohbet ederler. Bu sohbet sırasında Goriot babanın sorusu üzerine kızlarından Delphine de Nucingen'i daha çok beğendiğini çünkü onun Mösyö Goriot'u daha çok sevdiğini anladığını dile getirir. Bunu duyan Mösyö Goriot, Eugène'in elini sıkar. İhtiyar adam kızının kendisi için söylediği sözleri Tanrı'nın buyruğuymuşçasına dinler. Bu günden sonra ikisi arasında derin bir dostluk başlar. Ertesi gün Delphine de Nucingen, Rastignac'a yolladığı bir mektup ile onu yemeğe davet eder ve yakın ilişkileri başlar.

Mösyö Goriot, Delphine de Nucingen ve Eugène de Rastignac'ın beraber kalmaları için onlara Artois Sokağı'nda bir ev tutmuştur. Bu dairenin üstünde de kendisi kalacaktır. Goriot Baba ile Eugène de Rastignac, Madame Vauquer'e pansiyondan ayrılacaklarını belirtirler. Bir süre sonra Delphine de Nucingen babası ile görüşmek için pansiyona gelir. Delphine de Nucingen zor durumdadır. Tüm servetini kocası idare etmektedir ve kendisinden parasının yönetimine iki sene daha devam etmesi konusunda izin istemekte, böylelikle özgür olacağını belirtmektedir. Ters durumda tüm mal varlığına el koyup, onu beş kuruşsuz ortada bırakacaktır.

Bu sırada diğer kızı da babasının yanına gelir, sevgilisinin borçları nedeni ile intihara teşebbüs ettiğini ama ona son anda engel olduğunu anlatır. Sevgilisi için elmaslarını satan Anastasie de Restaud, yine de sevgilisinin borcunu kapatamamış ve paraya ihtiyacı vardır. Ayrıca kocası da bu durumu öğrenmiş, karısından tüm mal varlığını sattığını belirten bir senet istemektedir. Eğer Madam de Restaud bu senedi imzalarsa tüm mal varlığını kaybedecektir. Anastasie de Restaud, Maxime de Trailles'in borcundan kalan kısmı kapamak için babasından para ister fakat Mösyö Goriot parasının tümünü Delphine de Nucingen ve Eugène de Rastignac'ın birlikte oturacakları evi için harcadığını belirtir.

Goriot Baba sevgili kızlarının zor durumda kaldıklarını gördükçe üzüntüden kahrolur ve oldukça şiddetli bir kriz geçirir. Eugène de Rastignac'ın arkadaşı ve bir tıp öğrencisi olan Horace de Bianchon, Goriot baba ile ilgilenmektedir fakat onun bir beyin kanaması geçirdiğinden şüphelendiği için durumunun çok ağır olduğunu ifade etmektedir. Goriot Baba hasta yatağındaiken kızı Madame de Restaud gelir. Goriot Baba, kocası ile arası hala açık olan kızının Madame de Beauseant'ın balosu için yeni bir elbise diktirdiğini ama eşinden para isteyemediği için borcunu ödeyemediğini öğrenir. Kızı baloda oldukça güzel bir kıyafet giyeceğini öğrendiği kardeşinden geri kalmamak için bu elbiseyi alması

gerektiğini söyler. Bunun üzerine kızını mutlu edecek parayı bulabilmek için hasta haliyle elinde ne varsa hepsini satmıştır.

Bu arada Mösyö Goriot'un durumu gitgide kötüleşmektedir. Kızları onun yanına gitmek yerine baloya gitmeyi tercih etmektedirler. Goriot Baba, ölmek üzeredir fakat kızlarından hiçbiri yanında değildir. Eugène de Rastignac, Anastasie de Restaud'nun evine gider ve babasının ölmek üzere olduğunu dile getirir. Monsieur Restaud, babasının yanına gitmesi için karısına izin vermez. Eugène de Rastignac, ardından Delphine de Nucingen'e gider. O da bir bahane bularak babasının son anlarında yanına gitmez.

Mösyö Goriot, ölmek üzereyken eliyle sürekli boynundaki madalyonu aramaktadır. Madalyonun üzerinde kızlarının adı yazılıdır. Bianchon, Goriot Baba'nın ömrünün çok az kaldığını söyler. Madam de Restaud son anda babasının yanına gelir ve onun başında bekler. Eugene bir şeyler yemek için aşağıya indiğinde, yukarıdan "Babam öldü!" diye bir ses gelir. Mösyö Goriot ölmüştür. Eugène de Rastignac, cenaze masraflarını kendisi karşılayarak Goriot Baba'nın defnedilmesini sağlar. Ardından sosyeteye karşı bir tür meydan okuma ifadesi olarak Delphin de Nucingen'e akşam yemeğine gider.

BÖLÜM 6

KAYNAK VE EREK DİL METİNLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ÇÖZÜMLEMESİ

Süreç Öncesi Çeviri Normları

Bu bölümde özgün yapıt ile (kaynak metnin) çevirilerinin dış görünüşleri ve iç kısımlarında yer alan önsöz, giriş, yazarın hayatı, yazar ve eser hakkında herhangi bir bilgilendirme, ithaf ya da teşekkür gibi ek sayfaların olup olmadığı göz önünde bulundurularak eserler üzerine genel bir değerlendirmede bulunulacaktır.

Özgün eserin kapak sayfalarına bakıldığında, ön dış kapakta beyaz fon üzerine, 1884 yılında ünlü İskoç ressam John Faed (1819-1902) tarafından resmedilen yaşlı bir adamın profilinin basılı olduğu; ön iç kısımda ise sırası ile Honoré de Balzac'ın, Le Livre de Poche tarafından yayınlanan eserlerinin listesinin yer aldığı bir sayfa, kitaba ait bilgilerin yer aldığı bir sayfa, Montréal Üniversitesi Profesörü Stéphane Vachon tarafından yazılan bir giriş kısmı, Balzac'ın hayatının anlatıldığı bir bölüm ve kaynakça başlıklı bir kısım bulunmaktadır. Sonrasında başlayan Goriot Baba romanına ait sayfaların sonunda yani arka iç kısımda yine Stéphane Vachon tarafından oluşturulan bir dosya bölümü olduğu görülmektedir. Dosya adlı bu bölüm ise yorumlar, belgeler, metnin tarihçesi ve eserin maddi getirisi üzerine dört ana başlıktan meydana gelmektedir. Ardından içindekiler tablosunun yer aldığı bir sayfa ve eserin basım bilgilerinin bulunduğu bir sayfa ile arka iç kısım sona erer. Son olarak arka kapakta ise sol üst köşede, Goriot Baba hakkında Balzac'a ve André Maurois'a ait olan görüşlerin paylaşıldığı kısa bir not ve sağ alt köşede, altında kendisi ile ilgili bilgilerin verildiği, eserin ön yüzünde kullanılan resmin aynısı, küçük bir boyutta yer almaktadır.

Çeviri eserler incelendiğinde, Oda Yayınları tarafından çıkarılan ve Nurten Tunç'un çevirisi olan eser, Gazi Üniversitesi kütüphanesinden temin edildiği için kitabın, yine üniversite kütüphanesince kırmızı renkte ciltlenmiş olduğu görülmektedir. Cildin ön yüzünde soğuk damga ile oluşturulmuş Gazi Üniversitesi amblemi, yan tarafında da altın yaldız boya ile yazılı Goriot Baba yazısı yer almakta iken arka yüzü sade, tamamen düz bir şekildedir. Cildin içerisinde yer alan, eserin gerçek kapağına bakıldığında ise ön kapakta büyük bir olasılıkla eserdeki Goriot Baba karakterini temsilen başında şapkası, elinde bastonu ile yaşlı bir erkeğin, bir bankta otururken resmedildiği görülmekte; arka kapakta ise eserin kendisi ve yazarı ile ilgili kısa bir bilgiye yer verilmektedir. Kitabın ön iç kısmında ise eserin yazarının hayatı “yaşam öyküsü” adı altında kısa bir şekilde okuyucu ile paylaşılmaktadır.

M. Emre Karaörs'ün çevirdiği ve Morpa Kültür Yayınları'nca çıkarılan çeviri eserde ise, ön dış kapakta bir resim ile iç kısımda bir önsöz bulunmaktadır. Arka dış kapakta ise yazara ait görüş bildiren kısa bir yazı ile arka iç kısımda yayınevinin yayınları ve Türk klasikleri dizisinin listelendiği birer sayfa yer almaktadır.

Alfa Yayınları'ndan çıkan, Nuriye Yiğitler'in çevirisinde de ön kapakta yaşlı, sakallı ve bıyıklı bir adam resmi kullanılarak olasılıkla esere adını veren Goriot Baba karakterine atıfta bulunulduğu; arka kapakta ise eser hakkında kısaca bilgi veren bir yazının yer aldığı görülmektedir.

Cem Taşkiran tarafından çevrilen ve Pan Kitabevi Yayınları'nın çıkardığı eserde ise ön kapağında, kapağı tümüyle kaplayan bir resim ile eserin iç kısmında yazarın hayatı hakkında bilgi içeren bir sayfa ve kaynak metinde de yer alan, yazarın Geoffroy Saint-Hilaire'e yazmış olduğu ithaf yazısının varlığı dikkat çekmektedir. Eserin arka kapağında ise yazar ve eseri üzerine tanıtıcı küçük bir nota yer verilmektedir.

Son olarak Sonat Kaya'nın çevirisini yaptığı ve Bordo Siyah Yayınlar aracılığı ile çıkan esere bakıldığında, eserin ön dış kapağında yer alan ünlü İspanyol ressam Diego Rodríguez de Silva y Velázquez tarafından yapılan Menippus (1639-1641) adlı meşhur tablonun bir resmi ile kapağın arkaya doğru kıvrılan kısmında yazar hakkında bilgi içeren küçük bir not vardır. Eserin ön iç kısmında, Honoré de Balzac'ın biyografisinin yer aldığı beş sayfalık bir bölüm ile yazar ve eser hakkında bilgi verici nitelikte olan; içerisinde “Goriot Baba”, “Muhtemel Birkaç Kaynak” ve “Melodram” şeklinde üç başlıktan oluşan metinleri de barındıran bir önsöz bölümü mevcuttur. Arka dış kapakta ise bilgi verici nitelikte olan kısa

bir yazı ve eser hakkında bir takım notların alınabilmesini sağlamak amacıyla arka kapak öncesi iç kısımda ayrılan dört sayfalık boş bir bölüm bulunmaktadır.

Çeviri Süreci Normları

Bu bölümde kaynak metin ve çeviri eserlerin kaç sayfadan oluştuğu, metin içi bölümlendirme yapılıp yapılmadığı, eğer yapıldı ise metin içerisinde ayrılan her bölümün kaç sayfa olduğu belirlenecektir. Kaynak metin olarak Honoré de Balzac'ın Fransız dilinde yazdığı ve 1835 tarihinde yayınladığı Goriot Baba adlı eserinin Le livre de Poche tarafından çıkarılan 1995 basımlı bir kopyası ele alınmıştır. Söz konusu eser 443 sayfadan oluşmaktadır ve metin içerisinde herhangi bir bölümlendirme uygulanmamıştır. Çalışmada kullanılmak üzere eserin Türk diline yapılmış olan beş çevirisi seçilerek incelenmiştir. Nurten Tunç tarafından çevrilen ve çalışmada Çeviri 1 olarak adlandırılan eserin 328 sayfadan oluştuğu görülmektedir. M. Emre Karaörs'ün çevirisi olan Çeviri 2'de ise 268 sayfa bulunmaktadır. Çeviri 3 olarak ele alınan, Nuriye Yiğitler'in çevirisinde 241, diğer bir çeviri eser olan Cem Taşkiran'ın çevirisinde yani Çeviri 4'de de toplamda 304 sayfa yer almaktadır. Çalışmada kullanılan bu ilk dört çeviri eserin hiçbirinde herhangi bir bölümlendirme yapılmamıştır. Ancak Çeviri 5 yani Sonat Kaya'nın çevirisi 416 sayfadan ve "Orta Tabaka Pansiyonu", "Sosyeteye Giriş", "Mezar Kaçkını" ve "Babanın Ölümü" şeklinde başlıklarla birbirinden ayrılan 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan "Orta Tabaka Pansiyonu" 123 sayfa, ikinci bölüm "Sosyeteye Giriş" 100 sayfa, üçüncü bölüm "Mezar Kaçkını" 81 sayfa ve son bölüm "Babanın Ölümü" ise 84 sayfa şeklindedir.

Karşılaştırmalı Metin Çözümlemesi

1- KM: MADAME VAUQUER, née de Conflans, est une vieille femme qui, depuis quarante ans, tient à Paris une pension bourgeoise établie rue Neuve-Sainte-Genève, entre le quartier latin et le faubourg Saint-Marceau. (p. 47)

Ç1: Kızlığında Conflans adını taşıyan Madam Vauquer yaşlı bir kadındır. Paris'te Kartiye –Latin ile Saint-Marsel arasındaki yeni Sainte-Genève sokağında, orta sınıftan insanların gittiği bir pansiyonu kırk yıldan beri işletmektedir. (s. 5)

Ç2: Madam Vauquer, kızlığında da de Coflens ismini taşıyan ve Paris'te, Quartier-Latin ile Saint-Marcel arasındaki yeni Saint-Genevieve Sokağı'nda orta tabakadan insanlara özgü bir pansiyonu kırk yıldır işleten yaşlı bir kadındır. (s. 7)

Ç3: Kızlık adı Conflans olan yaşlı Bayan Vauquer, Paris'te, Quartier Latin ile Saint-Marceau arasında bulunan Neuve-Sainte-Geneviève sokağındaki iyi ve sade bir pansiyonu kırk yıldan beri işletmektedir. (s. 1)

Ç4: Yaşlı bir kadın olan, Madam Vauquer Genç kızlık adı 'De conflans'dır. Paris'te Quartier Latin ile Saint-Marceau mahalleleri arasında, Neuve-Sainte-Genevieve sokağında bir aile pansiyonu işletir. (s. 5)

Ç5: Conflanslı Madam Vauquer, Paris'te, Quartier-Latin ile Sainte-Marceau arasındaki Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda, çoğunlukla orta sınıftan insanların kaldığı bir pansiyonu kırk seneden beri işleten, yaşlı bir kadındır. (s. 27)

KM'de verilen “née de Conflans” ifadesi Ç1, Ç2, Ç3 ve Ç4'te “kızlık adı” ya da “kızlığında” ifadeleri ile çevrilmektedir, erek okur tarafından anlaşılır nitelikte birer çeviri olmakla beraber ifadenin “Coflans soyundan gelen” olarak çevrilmesi daha doğru ve güzel olabilir. Ç5'te ise çevirmenin yanlış anlam ve yorumlama hatası ile “Conflans” ifadesi, normalde bir sülalenin ismi iken bir yer adı olarak verilmektedir. Böylelikle yanlışlıkla dahi olsa kaynak metinde ifade edilmek istenenin dışında bir çeviri gerçekleştirilerek özgün metinden uzaklaşmaktadır.

KM'deki “Neuve-Sainte-Geneviève, Quartier Latin ve Saint-Marceau” adları, birer özel isim olduğundan Ç3, Ç4, Ç5'te korunarak, KM'de olduğu gibi verilmekte ve doğrudan aktarımla yabancılaştırma stratejilerinden faydalanılmaktadır. Ç1'de ise söz konusu isimlerdeki “Quartier ve Marceau” sözcükleri “Kartıye ve Marsel” olarak ödünçleme; hem Ç1 hem de Ç2'de ise “Neuve” sözcüğü, “yeni” şeklinde çevrilerek sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejilerinden yararlanılmaktadır. Bu bağlamda kaynak odaklı bir çeviri anlayışı güdüldüğü ifade edilebilir. KM'de pansiyonun durumunu tasvir etmek için kullanılan ve “orta sınıftan” bahseden “bourgeoise” sıfatı, değiştirme stratejisi ile Ç3'te “iyi ve sade”; Ç4'te ise “bir aile pansiyonu” olarak çevrilmektedir. Ayrıca KM'de yer alan “quarante ans” ifadesi diğer tüm çeviri metinlerde yer almakta iken Ç4'te çıkarma stratejisi ile atlanarak çevrilmemiş, cümle düzeyinde bir daraltma işlemi uygulanmıştır. Böylelikle söz konusu cümleler serbest bir çeviri anlayışı ile kaynak metinden tekrar uzaklaşmaktadır.

2- KM: Ah! sachez-le: ce drame n'est ni une fiction, ni un roman. *All is true*, il est si véritable, que chacun peut en reconnaître les éléments chez soi, dans son coeur peut-être! (p. 48)

Ç1: Ama şunu bilinki, bu dram ne düşürünü bir öykü ne de bir romandır. Burada "her şey gerçektir." Ve herkes bu gerçeğin unsurlarını kendi yaşamında ve belki de yüreğinde bulacaktır. (s. 6)

Ç2: İyi bilin ki facia ne hayâli bir hikâye, ne de bir romandır. Her şey o kadar doğrudur ki, bunu herkes kendi dünyasında ve yüreğinde bularak ve duyarak anlayabilir. (s. 8)

Ç3: Ama şunu da aklınızdan çıkarmayın! Bu dram ne bir hayal ürünü ne de bir romandır. *All is true**, öyle gerçektir ki herkes evinde, belki de yüreğinde ondan parçalar bulabilir. (s. 2)

Ç4: Ah! Şunu iyi bilin ki bu dram ne bir uydurma ne de bir romandır: *all is true* bu dramda herşey öylesine gerçektir ki onun unsurlarını herkes kendi yaşamında, kendi yüreğinde görebilir. (s. 6)

Ç5: Şunu iyi bilin ki, bu facia kurmaca ya da roman değildir, *All is true** o kadar gerçektir ki, herkes kendi yaşamında, hatta belki de yüreğinde bu hikayeden bir şeyler bulacaktır. (s. 29)

İlk olarak "all is true" ifadesinin Ç3, Ç4 ve Ç5'te yabancılaştıma yolu ile Türk diline çevrilmediği göze çarpmaktadır. Ancak Ç5'te söz konusu sözcük ekleme ve açıklamalı çeviri stratejisine uygun olarak bir dipnot ile açıklanmaktadır. Yine KM'deki "fiction" sözcüğünün diğer tüm çevirilerde "kurgu" olarak çevrilmesi daha uygun olacaktır. Ayrıca KM'deki "Il est si véritable" ifadesindeki "si" ifadesinin vurgulamak, sıfatın derecesini arttırmak için "o kadar çok" vb. şekilde çevrilmesi gerekirken Ç1'de bu vurgu yapılmayarak eksik bir tercüme işlemi gerçekleştirilmiştir. Yine KM'de verilen "peut-être", "belki" ya da "kimbilir" şeklinde çevrilebilecekken Ç2 ve Ç4'te yer bulamamıştır. Böylelikle önceki örnekte kaynak odaklı olarak nitelendirilen Ç1 ve Ç2'nin de kaynak metinden uzaklaştığı görülmektedir.

3- KM: Elle est située dans le bas de la rue Neuve-Sainte-Genève, à l'endroit où le terrain s'abaisse vers la rue de l'Arbalète par une pente si brusque et si rude que les chevaux la montent ou la descendent rarement. (p. 49)

Ç1: Bu ev yeni Sainte-Geneviève sokağının altında Arbalète sokağına doğru bir inişin başladığı yeredir. Bu iniş öyle serttir ki, atlar buradan çok zor iner ya da çıkarlar. (s. 6)

Ç2: Bu ev sokağın başındadır ve sokağın başındaki iniş keskin ve diktir. Buradan atlar nadiren inerler ve çıkarlar. (s. 8)

Ç3: Bu ev, Neuve-Sainte-Geneviève sokağının aşağısında, arazinin Arbalète sokağına doğru alçaldığı yeredir; eğim öyle ani ve serttir ki atlar ender olarak oradan inip çıkar. (s. 2)

Ç4: Neuve-Sainte-Genevieve sokağında atların pek seyrek inip çıktıkları sert ve dimdik bir eğimle arazinin Arbalete sokağına açıldığı yeredir. (s. 6)

Ç5: Bu ev Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nın aşağısında, Arbalète Sokağı'na inen bir yokuşun başladığı yeredir. Bu yokuş o kadar sert ve diktir ki, atların buradan inip çıktıkları nadiren görülür. (s. 29)

KM'de yer alan sıklık zarfı “rarement”, “nadiren, ender olarak” şeklinde çevrilen bir zarftır, oysa bu zarfın Ç1'de yanlış anlam ve yorumlama ile “çok zor” şeklinde çevrildiği görülmektedir. Ç2'de ise serbest bir çeviri söz konusudur ve kaynak metne sadık kalınmamıştır, çünkü Ç2'de verilen “sokağın başı” ifadesinin, “sokağın aşağısında” şeklinde olması gerekmektedir. Ek olarak KM'de yer alan “Neuve-Sainte-Geneviève ve Arbalète” sokaklarının isimleri de Ç2'de çıkarma stratejisi ile çevrimemiş yani eksilteli bir çeviri işlemi gerçekleştirilmiştir. Dolayısı ile Ç1 ve Ç2'nin kaynak metinden oldukça uzak olduğu anlaşılmaktadır.

4- KM: On entre dans cette allée par une porte bâtarde, surmontée d'un écriteau sur lequel est écrit: MAISON VAUQUER, et dessous: *Pension bourgeoise des deux sexes et autres.* (p. 50)

Ç1: Levhada Vauquer Evi yazılıdır. Vauquer Evi yazısının altında ise şu açıklama görülür: Kadınlar, Erkekler ve Çocuklar İçin Burjuvazi Pansiyonu. (s. 7)

Ç2: Cümle Yok. (s. 9)

Ç3: Bu ağaçlı yola büyük giriş kapısıyla küçük kapının ortasında bulunan ve üstünde “Vauquer Evi”, altında da “iki cins ve diğerleri için sade bir pansiyon” yazılı bir ara kapıdan girilir. (s. 3)

Ç4: Bu yola, tek kanatlı alelade bir kapıdan girilir. Kapının üstünde' Vauquer Pansiyonu'

yazılı bir levha asılı, onun hemen altında da şu açıklama yer alıyor: Erkekler ve Kadınlar için aile pansiyonu. (s. 7)

Ç5: Bu yola orta büyüklükte bir kapıdan girilir. Bu kapının üst tarafından ‘Vauquer Evi’, alt tarafında ‘Kadın, erkek ve çocuklar için Aile Pansiyonu’ yazan bir levha asılıdır. (s. 30)

KM cümlesi Ç2’de tamamı ile çevrilmezken KM’de bulunan “On entre dans cette allée par un porte bâtarde” cümlesinin de Ç1’de atlanarak çevrilmediği görülmektedir. Her iki çevirinin de daraltma stratejisi güden, özgün metne sadık kalmayan ve eksik birer çeviri oldukları anlaşılmaktadır. KM’de yer alan “autre” sözcüğünün “diğer, diğerleri” gibi çevrilmesi mümkündür, ancak Ç4’te bu ifade yer almamakta ve Ç1 ile Ç5’te ise özelleştirme ve somutlaştırma stratejileri ile “çocuklar” olarak ifadelendirilmektedir. Söz konusu örnek cümlelerin çevirilerinde genel olarak çıkarma stratejisi kullanıldığı ve kaynak metinden uzaklaşıldığı görülmektedir.

5- KM: Là, durant les jours caniculaires, les convives assez riches pour se permettre de prendre du café, viennent le savourer par une chaleur capable de faire éclore des oeufs. (p. 51)

Ç1: Havanın çok sıcak olduğu günlerde, kahve içecek kadar zengin olanlar buraya gelir, yumurtayı pişirebilecek bir havada kahvelerini yudumlarlar. (s. 8)

Ç2: Havanın oldukça sıcak olduğu günlerde, kahve içecek kadar zengin olan kimseler buraya gelir, yumurta pişirir ve kahve içerler. (s. 9)

Ç3: Sıcak yaz günlerinde burada, parasal durumu kahve içmeye yeterli pansiyonerler toplanıp yumurtayı çatlatacak kadar yüksek ısıya aldirmeden kahvelerini içerler. (s. 4)

Ç4: Bir kahve içmek hovardallığına katlanacak kadar zengin müşteriler, yaz aylarının en sıcak günlerinde buraya gelerek, yumurta pişirecek derecelere varan kavurucu sıcakta, kahvelerini yudumlarlar. (s. 8)

Ç5: Havanın çok sıcak olduğu günlerde, kahve içecek kadar zengin olan insanlar, buraya gelir ve yumurtayı pişirebilecek kadar sıcak olan kahvelerini içerler. (s. 32)

KM’de yer alan “convives” sözcüğü “konuklar, misafirler” ya da duruma göre “müşteriler” olarak ifade edilmektedir fakat Ç1, Ç2 ve Ç5’te genelleştirme stratejisi ile “kimseler, insanlar” olarak belirtilmiştir. Ç2’de yer alan “zengin olan kimseler yumurta pişirir” ifadesi ise yanlış bir aktarımdır çünkü “yumurtayı pişiren ya da çatlatan” insanlar değil aşırı

sıcaklardır. Bu bağlamda söz konusu çevirilerin kaynak metinden uzak, kabul edilebilir nitelikte olduklarını söylemek yanlış olmaz.

6- KM: Au milieu se trouve une table ronde à dessus de marbre Sainte-Anne décorée de ce cabaret en porcelaine blanche ornée de filets d'or effacés à demi, que l'on rencontre partout aujourd'hui. (p. 52)

Ç1: Odanın ortasında üstünde Sainte- Anne mermerlerinden bir mermer olan yuvarlak masa vardır. Masanın üzerinde, bugün her yerde rastlanılan yarı yarıya silinmiş altın tellerle süslü beyaz porselenden bir çanak bulunur. (s. 9)

Ç2: Saint-Anne mermerinden ortada bir masa ve masanın üstünde altın tellerle süslü beyaz porselenden bir çanak görülür. (s. 10)

Ç3: Salonun ortasında, üstünde Flamand mermer ocaklarından çıkan, Sainte-Anne adı verilen gri mermer bulunan yuvarlak bir masa vardır; bunun üzerinde bugünlerde her evde rastlanan, sarı yıldızları yer yer silinmiş, beyaz porselenden bir çay takımı bulunmaktadır. (s. 4)

Ç4: Tam ortada, üstü Sainte-Anne mermeriyle kaplı, yuvarlak bir masa durur. Günümüzde her yerde rastlanan, yarı silinmiş yıldız çizgili beyaz porselenden bir içki takımı masayı süsler. (s. 9)

Ç5: Ortada, üzeri Sainte-Anne mermerlerinden yapılmış yuvarlak bir masa ve bu masanın üstünde de bugün her tarafta rastlanan, yarı yarıya silinmiş altın tellerle süslü, beyaz porselenden bir çanak vardır. (s. 33)

KM tek bir cümleden oluşurken Ç1 ve Ç4'te cümle bölme stratejisi ile ikiye bölünerek verilmiş ve özgün metne sadık kalınmamıştır. Ç2'de ise cümle budanmış ve sadeleştirilmiştir. Ç3'te ise "Flamand mermer ocaklarından çıkan" ifadesine KM'de yer verilmezken, ekleme stratejisi ile fazladan bilgi eklenerek çeviride artıklığa (redondance) yer verilmiştir. Yine Ç3 ve Ç4'te, "çay takımı ile içki takımı" ifadeleri de değiştirme ve özelleştirme stratejileri ile KM'de olmadığı halde kullanılmıştır.

7- KM: Peut-être pourrait-elle se décrire si l'on inventait un procédé pour évaluer les quantités élémentaires et nauséabondes qu'y jettent les atmosphères catarrhales et *sui generis* de chaque pensionnaire, jeune ou vieux. (p. 53)

Ç1: Genç yaşlı, erkek, dişi, her kiracının her yanının çıkardığı balgamı ve daha kötü pislikleri ölçecek bir araç olsaydı belki bu koku tanımlanabilirdi. (s. 10)

Ç2: Bütün kiracıların çıkardıkları her türlü iğrenç dışkılar bir araya getirilirse belki bu durum ifadesini daha iyi bulabilir. (s. 10)

Ç3: Yaşlı ya da genç her pansiyonerin kendine özgü ve nezleli havasının, buraya yaydığı mide bulandıran temel niteliklerini değerlendirmek istendiğinde, ancak o zaman bu koku anlatılabilir. (s. 5)

Ç4: Genç ya da yaşlı her pansiyonerin sui generis'inin ve nezleli soluğunun ortaya döktüğü elemanter ve bulantı veren iğrenç nicelikleri ölçmek için bir yol icat edilebilse, bunu anlatmak kolaylaşır belki de. (s. 10)

Ç5: Genç, yaşlı, kadın, erkek, her kiracının çıkardığı balgamı ve daha kötü pislikleri ölçecek bir araç icat edilmiş olsaydı, bu kokuyu tarif etmek belki de mümkün olurdu. (s. 34)

Ç1'deki "erkek ve dişi" sözcükleri, KM'de yer almamalarına karşın ekleme stratejisi ile çevirmen tarafından çeviriyi güzelleştirmek ve vurgulama yapmak adına kullanılmışlardır. Bu nedenle cümle düzeyinde bir genişletme de söz konusudur. Ç2'deki "dışkı" sözcüğü, KM'de "crotte; merde" gibi sözcüklerle ifade edilmesi gerekirken KM'de bulunmamaktadır. KM'deki "Peut-être" ifadesi ise olasılık vermekte ve "belki; kimbilir" gibi çevrilmesi gerekmektedir fakat Ç3'te yer almamaktadır. KM'deki "élémentaires" sözcüğü "temel; esas" gibi anlamlara gelen bir sıfattır, ancak Ç4'te "elemanter" olarak çevrilmeden yer verilmiştir. Yine aynı cümlede yer alan "sui generis" ifadesi de doğrudan aktarım yolu ile kaynak metinden olduğu gibi alınmıştır. İncelenen diğer örneklerin aksine, bu örnekte Ç4'ün kaynak metin odaklı ve yabancılaştırıcı bir konumda olduğu görülmektedir.

8- KM: Qu'avait été monsieur Vauquer? Elle ne s'expliquait jamais sur le défunt. (p. 56)

Ç1: Mösyö Vauquer kimdi, nasıl bir adamdı? Madam Vauquer ölen kocası hakkında hiç konuşmazdı. (s. 12)

Ç2: Mösyö Vauquer, ne biçim bir insandı, kimdi, Madam Vauquer, kocası hakkında hiçbir açıklama yapmazdı. (s.12)

Ç3: Bay Vauquer'ye ne olmuştu? Rahmetliden hiç söz etmezdi. (s. 7)

Ç4: Kocasını Mösyö Vauquer kimdi, neyin nesiydi acaba? Ölü kocası hakkında hiçbir şey anlatmazdı. (s. 12)

Ç5: Mösyö Vauquer nasıl bir adamdı, kimdi? Madam Vauquer ölen kocası hakkında hiçbir şey söylemezdi. (s. 37)

KM’de verilen “défunt” sözcüğünün Türkçe’deki karşılığı “rahmetli”dir; ancak bu terim yalnızca Ç3’te görülmekte, diğer çevirilerde sadece ölü olarak belirtilmektedir. Ç2’de ise ölmüş olduğu ile ilgili hiçbir ifade yer almadığından eksiltili bir çeviridir.

9- KM: En entendant trotter sa maîtresse, la grosse Sylvie, la cuisinière, s’empressait de servir le déjeuner des pensionnaires internes. (p. 56)

Ç1: Hanımının odasından ayak seslerini duyan şişman aşçı Sylvie, gece kalan pansiyonerlerin sabah kahvaltılarını vermek için koşturmaya başladı. (s. 12)

Ç2: Hanımının odasında gidip geldiğini duyunca şişman Slyve (aşçı kadın) gece pansiyonda kalanların sabah kahvaltılarını vermekte acele ederdi. (s. 12)

Ç3: Hanımının pıtı pıtı dolaştığını işiten şişman aşçı kadın Sylvie, pansiyon halkına kahvaltı vermek için acele ederdi. (s. 7)

Ç4: Hanımının küçük sık adımlarla gidip geldiğini işitince, şişman aşçı kadın Sylvie yatılı pansiyonerlerin kahvaltısını hazırlayıp getirmek için elini çabuk tutardı. (s. 12)

Ç5: Hanımının, odasında gidip geldiğini duyunca şişman aşçı kadın Sylvie, gece pansiyonda kalanların sabah kahvaltılarını bir an önce vermek için koşuştururdu. (s. 37)

KM’deki “la cuisinière” iki virgül arasında verildiğinde ara bilgidir ve nitelediği ismin bir özelliğini belirtir, diğer çevirilere nazaran Ç2’de ek bilgi verir nitelikte olan bu özelliğini korumakla beraber parantez içinde verilmiş olması mutlak normun dışında ve roman yazı stiline uygun bir kullanım değildir.

10- KM: Madame Vauquer habitait le moins considérable, et l’autre appartenait à madame Couture, veuve d’un Commissaire-Ordonnateur de la République française. (p. 56)

Ç1: Küçük olanında Madam Vauquer, ötekinde Fransız Cumhuriyeti Hükümeti’nin memurlarından birinin dul karısı olan Madam Couture otururdu. (s. 12-13)

Ç2: Daha küçük olanında Madam Vauquer otururdu. Diğerinde ise Fransız Cumhuriyet Ordusunun memurlarından birinin dul karısı olan Madam Couture vardı. (s. 12)

Ç3: Bayan Vauquer’nin dairesi fazla büyük değildi; öteki dairedeyse Fransız Ordu Levazım Şefi’nin dul karısı Bayan Couture kalıyordu. (s. 7)

Ç4: Bunların en küçüğünde Madam Vauquer oturuyordu. Öbürüde Fransa Cumhuriyet

Ordusunun Ödeme Amirinin dul eşi Madam Couture’e aitti. (s. 12)

Ç5: Daha ufak olanında Madam Vauquer oturuyordu, diğeri Fransa Cumhuriyet Ordusu’nun idare memurlarından birinin dul karısı olan Madam Couture’e aitti. (s. 37)

KM’de verilen “Commissaire-Ordonnateur de la République française” ifadesi değıştirme, özelleştirme ve somutlaştırma işlemleri ile 5 çeviride de farklı şekilde çevrilmektedir. Bir çeviri önerisi olarak Fransız Cumhuriyeti’nin yasal memuru konumunda olan “Vali Yardımcısı” ya da “Kaymakam” gibi ifadeler kullanılarak çevrilmesi ile daha erek okura dönük bir yaklaşım sergilenebilir. KM’deki “le moins” ifadesi karşılaştırma belirtir ve “en az, küçük” anlamına gelmektedir. O nedenle Ç4 en uygun çeviridir. Ç3’te ise söz konusu karşılaştırma büyük olma yönünden ele alınarak ters bir yapıda kullanılmıştır. Ayrıca kaynak metinde tek cümle olarak verilirken Ç2 ve Ç4’te bölme stratejisi ile iki cümle halinde yer almaktadır.

11- KM: Une même considération affectait ces êtres rassemblés par le hasard. (p. 58)

Ç1: Raslantı sonucu bir araya gelmiş olan bu insanlar, ortak bir düşüncenin etkisi altındaydılar. (s. 14)

Ç2: Rastlantıyla bir araya gelen bu insanlar ortak bir düşüncenin hüküm ve etkisi altında bulunuyorlardı. (s. 13)

Ç3: Rastlantı sonucu bir araya gelen bu insanların görüşü ortaktı. (s. 8)

Ç4: Raslantıyla bir araya toplanan bu yaratıkların hepside aynı koşulların etkisindeydi. (s.14)

Ç5: Rastlantıyla bir araya gelmiş olan bu insanlar aynı koşullar altında bulunuyorlardı. (s. 39)

KM’de yer alan “êtres” sözcüğü “yaratık” olarak çevrilebilir ve duruma göre “insanlar” olarak da anlam kazanır. Ancak “yaratık” ifadesi diğeri canlı türlerini de içine alır ve olumsuz bir anlam yüklenebilir. Bu nedenle Ç4’te “yaratıklar” sözcüğünün kullanımı yanlıştır, doğrusu “insanlar” olmalıdır. Nitekim diğeri çevirilerde altanlamlı olarak “insanlar” sözcüğü tercih edilmiştir.

12- KM: La vieille demoiselle Michonneau gardait sur ses yeux fatigués un crasseux abat-jour en taffetas vert, cerclé par du fil d’archal qui aurait effarouché l’ange de la Pitié. (p. 59)

Ç1: Yaşlı matmazel Michonneau yorgun gözlerinin üstüne, yeşil taftadan, sarı telle çevrili bir güneşlik takıyordu ve bu güneşliğin bir merhamet meleğini bile dehşete düşüreceği söylenebilirdi. (s. 15)

Ç2: Yaşlı Matmazel Michonneau'nun yorgun gözlerini, üzerinde yeşil ipekli bir kumaştan sarı telle çevrili, pis bir siperlik koruyordu. Ve bu siperliğin bir merhamet meleğini korkutabileceği söylenebilirdi. (s. 14)

Ç3: Yaşlı kız Michonneau'nun yorgun gözlerini, yeşil taftadan yapılmış, pis, pirinç telle çevrili, Merhamet meleğini bile korkutabilecek bir siperlik, ışıktan koruyordu. (s. 9)

Ç4: Matmazel Michonneau 'nun yorgun gözlerinin üstünde, pirinç teli çevrilmiş, Merhamet Perisi'ni bile korkutacak, yeşil taftadan, kirli, yağlı bir siperlik vardı. (s. 15)

Ç5: Yaşlı Matmazel Michonneau yorgun gözlerini, yeşil taftadan, sarı telle çevrili, pis bir siperlik ile koruyordu. (s. 40)

KM'deki cümle, Ç2'de bölme-bölünme stratejisi ile iki cümle halinde çevrilmiştir. KM'de verilen "crasseux" sıfatı "kirli, pis" gibi anlamlara gelmektedir, ancak bu ifadeler Ç1'de görünmemektedir. Söz konusu sözcük çıkarma stratejisi uygulanarak Türkçe'ye çevrilmemiş, cümle düzeyinde daraltma işlemi gerçekleştirilmiştir. Buna göre Ç1 ve Ç2 bu cümlede de erek odaklılığını sürdürmektedir.

13- KM: Peut-être avait-il été receveur à la porte d'un abattoir, ou sous-inspecteur de salubrité. (p. 60)

Ç1: Belki de bir mezbahanın kapısında kayıt memurluğu, ya da temizlik işlerinde müfettiş yardımcılığı görevini yürütmüştü. (s. 16)

Ç2: Belki de bir mezbaha kapısında kayıt memurluğu veya temizlikçilik, müfettiş yardımcılığı etmişti. (s. 15)

Ç3: Belki de bir mezbaha kapısında tahsildar ya da sağlık işlerinde müfettiş yardımcısıydı. (s. 10)

Ç4: Belki de bir mezbahanın kapısında tahsildardı, ya da sağlık müfettiş yardımcısıydı. (s. 16)

Ç5: Belki de bir mezbahada kayıt memurluğu veya temizlik müfettiş muavinliği yapmıştı. (s. 42)

KM’de verilen “sous-inspecteur de salubrité” tamlaması “sağlık müfettiş yardımcısı/muavini” olarak ifade edilebilir ancak Ç2’de “sous-inspecteur” ve “salubrité” sözcükleri ayrı ayrı anlamlandırılmış ve isim tamlaması yapılmamıştır.

14- KM: Enfin, cet homme semblait avoir été l’un des ânes de notre grand moulin social, l’un de ces Ratons parisiens qui ne connaissent même pas leurs Bertrands, quelque pivot sur lequel avaient tourné les infortunes ou les saletés publiques, enfin l’un de ces hommes dont nous disons, en les voyant: *Il en faut pourtant comme ça.* (p. 61)

Ç1: Kısacası bu adam büyük toplumsal değirmenimizin eşeklerinden biri, hatta Bertrand’larını tanımayan Paris Raton’larından birisiydi. Üstünde Paris’in genel felaket ve pislikleri yığılmış olan bir merkezdi. Kısacası, kendilerini görünce “Toplumun düzeni için böyle adamlar da gereklidir.” denilenlerden biriydi. (s. 16)

Ç2: Kısaca bu adam, büyük toplum değirmenimizin eşeklerinden biri, hatta Bertranlarından biri, üzerinde Paris’in genel felaket veya pisliklerinden birinin yığılmış olduğu bir kök. Kısaca onları görünce, “Toplumun düzeni için böyle adamlar gereklidir” diyebileceğimiz biriydi. (s. 15)

Ç3: Kısacası bu adam büyük toplumsal değirmenimizin eşeklerinden biri, Bertrand’larını bile tanımayan şu Parisli Raton’lardan birini; üzerinde bütün mutsuzlukların ya da toplumsal pisliklerinde döndüğü bir eksen andırıyordu; kısacası gördüğümüz zaman, “Böyleleri de gerekli,” diyebileceğimiz adamlardan biriydi. (s. 10)

Ç4: Kısacası, bu adam büyük toplum değirmenimizi çeviren eşeklerden, Bertrand’larını bile tanımayan o Paris Raton’larından biri haline gelmişti adeta; üzerinde genel bahtsızlıkların, ya da pisliklerin döndüğü herhangi bir eksen. Görür görmez: “Gene de böyleleri gerek, “dediğimiz insanlardan biriydi tek kelimeyle. (s. 16)

Ç5: Kısacası bu adam, büyük toplumsal değirmenimizin eşeklerinden biri, hatta Bertrand’larını** bile tanımayan Paris Raton’larından*** biri, üzerinde Paris’in genel felaket veya pisliklerinden birinin yığılmış olduğu toplumun temel direği, kısacası kendilerini görünce “Toplumun düzeni için böyle adamlar gereklidir,” dediklerimizden biriydi. (s. 42)

Cümle, KM’de tek bir cümle iken Ç1, Ç2, Ç4’te iki ya da daha fazla cümleye bölünerek çevrilmektedir. Ç3’te ise noktalı virgül (;) kullanılarak bir şekilde bölme uygulaması yapılmaktadır. KM’de verilen “ane” sözcüğünün gerçek anlamı “eşek” olsa da

“aptallardan/salaklardan biri” olarak mecazi bir anlamda kullanılmaktadır, fakat hiçbir çeviride bu doğrultuda bir çeviri yapılmamakta, sözcüğü sözcüğüne bir çeviri stratejisi uygulanmaktadır. KM’de “Bertrands” sözcüğü, tüm çevirilerde doğrudan aktarım yolu ile KM olduğu gibi “Bertrands” şeklinde kullanılmaktadır. Aynı şekilde “Raton” sözcüğü de hiçbir çeviride değişikliğe uğramadan aynen kullanılmaktadır. Ancak söz konusu sözcükler, sadece Ç5’te açıklamalı çeviri stratejisi ile dipnot verilerek La Fontaine masallarına ait kahraman adları olarak açıklanmaktadır. Daha önceki birçok örneğin aksine bu cümlelerin çevrimlerinde kullanılan stratejiler değerlendirildiğinde erek kültürün göz ardı edildiği ve kaynak kutba yaklaşıldığı gözlemlenmektedir.

15- KM: Jetez-y la sonde, vous n’en connaîtrez jamais la profondeur. (p. 61)

Ç1: Onun derinliği hiçbir ölçümle anlaşılamaz. (s. 16)

Ç2: Onun derinliği bir türlü anlaşılamaz. (s. 15)

Ç3: Sonda aletini atın oraya, derinliğini asla tahmin edemezsiniz. (s. 10)

Ç4: Oraya iskandil atın, derinliğini asla öğrenemezsiniz. (s. 16)

Ç5: Ona iskandil atın, gerçek derinliğini hiçbir zaman anlayamazsınız. (s. 43)

KM’de verilen “jetez-y la sonde” ifadesi “sondayı oraya atınız” olarak çevrilmesi gerekirken Ç1 ve Ç2’de cümlelerin bu kısmı çıkarma ve böylelikle daraltma stratejisi ile tamamen atılmıştır. Ç4 ve Ç5’te ise “sonde” sözcüğünün Türkçesi için “iskandil” sözcüğü tercih edilmiştir ancak söz konusu sözcük yaygın kullanılan bir sözcük değildir. Bu nedenle herkesin bildiği “sonda” sözcüğünün kullanılmasının daha isabetli olacağı düşünülmektedir.

16- KM: La Maison Vauquer est une de ces monstruosités curieuses. (p. 61)

Ç1: İşte Vauquer Pansiyonu bu akla sığmaz, acaip şeylerden biridir. (s. 17)

Ç2: İşte Vauquer Pansiyonu bu akıl almaz ilginç köşelerden birisidir. (s. 15)

Ç3: Vauquer Evi de bu ilginç canavarlıklardan biridir. (s. 10)

Ç4: Vauquer Pansiyonu o merak çekici acayipliklerden biridir. (s. 17)

Ç5: İşte Vauquer Pansiyonu bu akla sığmaz acayip yerlerden biridir. (s. 43)

KM'deki "Ces" işaret sıfatı "bu ya da şu" anlamında iken Ç1 ve Ç2'de değıştirme stratejisi ile "işte" zarfıyla verilmektedir ki bu zarfın Fransızca karşılığı "voilà ya da voicî" şeklindedir. KM'de yer alan "monstruosité" sözcüğünün "iğrenç ya da pislik", "canavarlık" gibi olumsuz sıfatlarla verilmesi gerekirken Ç1, Ç2, Ç3 ve Ç4'te olumlu anlamları olan "acaip şey, ilginç köşe, acayıplık, acayip yer" gibi ifadelerle çevrilmektedir. Bu doğrultuda söz konusu çeviri cümlelerinde kaynak metnin çizgisinden çıkılarak serbest bir çeviri üslubu benimsendiğı anlaşılmaktadır.

17- KM: Deux figures y formaient un contraste frappant avec la masse des pensionnaires et des habitués. (p. 61)

Ç1: Bu pansiyonda iki kişi pansiyonerlerle bir zıtlık oluşturuyordu. (s. 17)

Ç2: Bu pansiyonda kalan iki kişi, pansiyonun kiracıları ve gediklileriyle çarpıcı birer zıtlık gösteriyorlardı. (s. 15)

Ç3: Burada pansiyoner topluluğıyla sürekli gelenler arasında iki kişi büyük bir çelişki oluştururdu. (s. 10)

Ç4: Orada iki sima, pansiyonerler ve gedikliler kitlesiyle dikkati çeken bir çelişki meydana getiriyordu. (s. 17)

Ç5: Bu pansiyondaki iki kişi pansiyonun kiracıları ve müdavimleriyle çarpıcı bir tezat oluşturuyordu. (s. 43)

KM'de verilen "la masse" sözcüğü "kitle" anlamında iken Ç1, Ç2 ve Ç5'te çevrilmeden sadece pansiyonda kalan kişiler -ler,-lar takısı ile çoğullaştırılarak bu anlam verilmeye çalışılmaktadır. KM'deki "des habitues" ifadesi ise Ç1 ve Ç3'te ayrı olarak çevrilmeden, "pansiyonerler ve pansiyoner topluluğı" içerisinde anlatılmak istenmektedir. Böylelikle, Ç4 dışında tüm çevirilerde daraltma amacı güdölerek, metnin anlam ve akışının bozulmayacağı kanaati ile çevirmenler tarafından gereksiz olduğına inanılan kısımların atlanarak çevrilmediğı anlaşılmaktadır.

18- KM: Madame Couture et madame Vauquer ne trouvaient pas assez de mots dans le dictionnaire des injures pour qualifier cette conduite barbare. (p. 63)

Ç1: Madam Couture'le madam Vauquer kızın babasının barbarca davranışını tanımlayacak sözcük bulamıyorlardı. (s. 18)

Ç2: Madam Couture ile Madam Vauquer bu durumu ifade edecek küfürleri sözlüklerde bile bulamıyorlardı. (s. 16)

Ç3: Bayan Couture ve Bayan Vauquer, bu vahşi davranışı nitelemek için dağarcıklarında yeterince küfür sözleri bulamıyorlardı. (s. 11)

Ç4: Madam Couture’le Madam Vouquer, bu canavarca davranışı nitelemek için küfürler sözlüğünde yeteri kadar sözcük bulamıyorlardı. (s. 18)

Ç5: Madam Couture’le Madam Vauquer, bu barbarca davranışı nitelendirmek için küfürler sözlüğünde yeterli sözcük bulamıyorlardı. (s. 45)

Ç4, özellikle de Ç5 sözcüğü sözcüğüne gerçekleştirilen birer çeviri olmuşlardır. Ç1’de ise kaynak metinde yer almadığı halde barbarca davranışı yönlendiren kişinin kızın babası olduğu şeklinde bir ek bilgi sunularak artıklık meydana getirilmektedir. KM’deki “dictionnaire” sözcüğü ise “sözlük” anlamındadır, ancak Ç3’te “sözcük dağarcığı” olarak ifade edilmekte, böylelikle yanlış anlam ve yorumlama ile “vocabulaire” sözcüğünün karşılığı kullanılmaktadır. Ç2’de ise “barbarca, canavarca, vahşi ve kaba bir şekilde” anlamlarına gelen “barbare” sözcüğü çevrilmeden atılmış, eksiltili bir çeviri gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda söz konusu stratejiler göz önüne alındığında tüm çevirmenlerin kaynak metnin dışında bir tutum izledikleri anlaşılmaktadır.

19- KM: Si quelque serrure allait mal, il l’avait bientôt démontée, rafistolée, huilée, limée, remontée, en disant: Ça me connaît. (p. 64)

Ç1: Örneğin bir kilit bozulduğunda onu hemen çıkarır, onarır, yağlar, törpüler ve “ben de bu işten anlarım hani!” diyerek yerine takardı. (s. 19)

Ç2: Eğer bir kilit bozulacak olsa: “Bu alet kendisini bildiğimi bilir” diyerek onu tamir eder, yağlar, iyice elden geçirirdi. (s. 17)

Ç3: Bir kilit bozulsa onu hemen söküp düzeltir, yağlar, törpüler, yerine takar, “Bu işten anlarım”, derdi. (s. 12)

Ç4: İyi işlenmeyen bir kilit olursa, adam onu hemen söker, çabucak onarır, yağlar, törpüler ve: “Bu işlerden iyi anlarım ,“ diyerek yerine takardı. (s. 19)

Ç5: Eğer bir kilit iyi işlemezse onu çarçabuk çıkarır, tamir eder, yağlar, törpüler ve bunları yaparken, “Bu benim işim,” derdi. (s. 46)

KM’de verilen “si” şartı ifade etmek için kullanılan bir sözcüktür ve “eğer”, “şayet” gibi anlamlarda kullanılır ancak Ç1’de “örneğin” olarak yanlış anlam ve yorumlamayla çevrilmiştir.

20- KM: Le père Goriot, vieillard de soixante-neuf ans environ, s’était retiré chez madame Vauquer, en 1813, après avoir quitté les affaires. (p. 67)

Ç1: Altmış dokuz yaşında biri olan Goriot baba, iş yaşamından ayrıldıktan sonra, 1813 yılında gelmişti Madam Vauquer’in pansiyonuna. (s. 22)

Ç2: Yaklaşık altmış dokuz yaşında yaşlı bir adam olan Goriot Baba iş hayatından ayrıldıktan sonra, 1813’de bu pansiyona gelmişti. (s. 19)

Ç3: Altmış dokuz yaşlarındaki Goriot Baba, 1813’te işlerini bıraktıktan sonra Bayan Vauquer’nin evine çekilmişti. (s. 14)

Ç4: Goriot baba, altmış dokuz yaşlarında bir ihtiyardı. Ticaret hayatından ayrıldıktan sonra, 1813’te Madam Vauquer’nin pansiyonuna çekilmişti. (s. 22)

Ç5: Yaklaşık altmış dokuz yaşında olan Goriot Baba, iş hayatından ayrıldıktan sonra, 1813’te Madam Vauquer’in pansiyonuna çekilmişti. (s. 50)

KM’de verilen “quitter les affaires” ifadesi “işten ayrılmak”, “işleri bırakmak” ve “emekli olmak” gibi anlamlara gelmektedir. Ç4’te ise “ticaret hayatından ayrıldıktan sonra” olarak verilmiştir, ancak bu sektörde çalıştığı KM’de verilmemiştir. Ek olarak ileti KM’de tek bir cümle halindeyken Ç4’te ikiye bölünerek aktarılmaktadır. Ayrıca KM’deki “vieillard” sıfatı “yaşlı” manasına gelmektedir fakat Ç1, Ç3 ve Ç5’te bu sözcük kullanılmamaktadır. Yine kaynak metinde altmış dokuz yaş civrında olduğundan söz edilmekte iken Ç1’de tam, kesin olarak altmış dokuz yaşında olduğunu belirtir bir ifade kullanılmaktadır.

21- KM: Sa tabatière, également en or, contenait un médaillon plein de cheveux qui le rendaient en apparence coupable de quelques bonnes fortunes. (p. 67)

Ç1: Kösteği ve sigara tablası da altındandı. Tabakasında birkaç aşk utkusunu taşıdığını gösteren, saçlarla dolu bir madalyon vardı. (s. 23)

Ç2: Sigara tabakası da altındandı. (s. 19)

Ç3: Yine altın olan tütün tabakasında içi saçla dolu bir madalyon vardı; bu madalyon ona bir gönül işi ile ilgili olduğu havası verirdi. (s. 15)

Ç4: Gene altından ağır bir tütün tabakası vardı. Bunun içindeki bir madalyonda saklı saç

tutamları görünüşte adamcağızı bazı çapkınlıklarla suçluyordu. (s. 23)

Ç5: Kösteği gibi altından olan sigara tabakasında, adamın bazı çapkınlık suçları işlediğini belli eden saçlarla dolu küçük bir madalyon vardı. (s. 51)

Ç1 ve Ç5’de kullanılan “kösteği” sözcüğü Fransızcada “gousset”dir fakat KM’de bu sözcük yer almamaktadır. Bu doğrultuda yeterinden fazla bir bilgi aktarımı sağlanmakta, metinde artıklık oluşmaktadır. Sonuç olarak çevirmenlerin ekleme stratejisi kullanarak erek okur tarafından daha anlaşılır olmak istedikleri anlaşılmaktadır. Böylelikle genişletme stratejisi güden ve kabul edilebilir nitelikte çeviriler gerçekleştirmektedirler. Ç2’de ise cümlelerin büyük bir kısmı atılarak eksik çeviri yapılmıştır. Bu durum, çevirmenin ya önemsiz olarak nitelediği bir kısmı çevirmek istemediği ya da çevirmekte zorlandığı kısımları eksiltmiş olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu doğrultuda çeviri, kaynak metne sadakatten uzak, erek odaklıdır denilebilir.

22- KM: Quoique un peu rustaud, il était si bien tiré à quatre épingles, il prenait si richement son tabac, il le humait en homme si sûr de toujours avoir sa tabatière pleine de macouba, que le jour où monsieur Goriot s’installa chez elle, madame Vauquer se coucha le soir en rôissant, comme une perdrix dans sa barde, au feu du désir qui la saisit de quitter le suaire du Vauquer pour renaître en Goriot. (p. 69)

Ç1: Biraz kaba olmakla birlikte, süslü giyinir iyi tütün içerken ilginç bir poz takınır ve tabakasını hep Macouba ile doldururdu. Goriot’un evine yerleştiği günden beri Madam Vauquer, Madam Goriot olarak yeniden dünyaya gelmek üzere Vauquer kefeninden sıyrılmaya can atmış ve yağda kavrulmuş bir keklik gibi bir tutkunun ateşiyle yatağında dönüp durmuştu. (s. 24)

Ç2: Biraz hantal olmakla birlikte o kadar süslü idi ve o kadar iyi tütün içiyor ve tabakasını sürekli Macoda ile dolduracağı zaman o kadar emin bir tavırla bu tütünü kokluyordu ki, Mösyö Goriot’nun evine yerleştiğinden beri madam, Madam Goriot halinde yeniden dünyaya gelmek üzere Vauquer’nin kefeninden sıyrılmak isteğini duymuş ve kızartılacağı yağda yanmış bir keklik gibi gece yatağa bu arzusunun ateşiyle yatmıştı. (s. 20)

Ç3: Biraz kaba olmakla birlikte iki dirhem bir çekirdek giyinir, tabakasının kibar bir biçimde alır, tabakası her zaman Martinique’ten gelen Macouba tütünüyle doluymuş gibi, kendinden emin bir insan tavrıyla koklardı. Bay Goriot’nun evine yerleştiği gün, Bayan Vauquer akşamları yatağında kefenini yırtarak, Goriot olarak yeniden dünyaya gelmek isteğiyle domuz yağı içindeki bir keklik gibi isteklerinin ateşi içinde yanarak yattı. (s. 16)

Ç4: Eski şehriyeci, bir parça kaba olmasına rağmen, iki dirhem bir çekirdekti. Enfiyesini gayet bol kullanıyor, tabakasını daima macouba tütünüyüyle dolduracağına kesinlikle güvenen bir kimse olarak, enfiyeyi derin soluklarla içine çekiyordu. Kısacası, Mösyö Goriot her haliyle öylesine çekiciydi ki, kadının evine yerleştiği günün gecesi Madam Vauquer, Madam Goriot olarak yeniden doğmak için, Vauquer adlı kefenden sıyrılmak isteğinin ateşinde, tıpkı yağlanmış bir keklik gibi kavrularak yatıyordu. (s. 24)

Ç5: Biraz hantal olmakla beraber iki dirhem bir çekirdekti. O kadar iyi tütün içiyor ve tabakasını sürekli macouba* ile dolduracağından o kadar emin bir eda ile bu tütünü kokluyordu ki, Mösyö Goriot'nun pansiyona yerleştiği günden itibaren Madam Vauquer, Madam Goriot olarak yeniden dünyaya gelmek üzere, Bay Vauquer'in kefeninden sıyrılma isteği duymuş ve geceleri domuz yağıyla kızartılacak bir keklik gibi bu arzusun ateşiyle yatmıştı. (s. 52-53)

Ç3'te KM'de Macouba tütününün nereden geldiği yönünde bir bilgi yer almamasına rağmen ekleme stratejisi ile "Martinique'ten gelen" şeklinde bir ifade kullanılmaktadır. Böylelikle fazladan bir bilgi verilerek cümle düzeyinde bir genişletme stratejisi uygulanmıştır. Ç5'te ise söz konusu sözcük bir dipnot ile açıklanarak açıklamalı çeviri stratejisi kullanılmaktadır. KM tek bir cümle iken Ç2 haricinde diğer çeviri metinler olan Ç1, Ç3, Ç4 ve Ç5'te bölme ve bölünme stratejisi ile birden fazla cümle halinde aktararak aslına sadık kalınmamıştır. Eklemeler, açıklamalar ve cümleyi bölerek aktarım sayesinde erek okur tarafından daha iyi bir şekilde anlaşılacak yani erek kültüre yönelik birer çeviri gerçekleştirilmek istenmiştir. Bu nedenle söz konusu çeviriler kaynak metinden uzaklaşarak, erek dizgeye yaklaşmış ve kabul edilebilir bir niteliğe bürünmüştür.

23- KM: La comtesse entraîna son amie au magasin de *La Petite Jeannette*, où elles choisirent une robe et une écharpe. (p. 71)

Ç1: Sonra kontes, arkadaşını La Petite Jeanette mağazasına götürdü, orada da bir elbise ile bir atkı seçtiler. (s. 26)

Ç2: Kontes, arkadaşını, Küçük Altın Haç mağazasına götürdü, oradan bir elbise ile bir atkı beğendiler. (s. 22)

Ç3: Kontes dostunu La Petite Jeanette mağazasına götürdü, orada bir elbise ve eşarp seçtiler. (s. 17)

Ç4: Kontes sevgili arkadaşını La-Petite Jeannette mağazasına sürükledi. Kadınlar, oradan

da bir elbiseyle bir atkı seçtiler. (s. 26)

Ç5: Kontes, sırdaşını La Petite Jeannette** mağazasına sürükledi, orada da bir elbise ile bir atkı seçtiler. (s. 55)

KM tek bir cümle iken Ç4'te 2 cümleye bölündüğü görülmektedir ve aslına sadık kalınmadığı anlaşılmaktadır. Yine Ç4'te, KM'de karşılığı bulunmamasına karşın ekleme stratejisi kullanılarak “sevgili” ifadesine yer verilmektedir. Ayrıca KM'de bir mağaza adı olarak verilen “La Petite Jeanette” ifadesi doğrudan aktarım stratejisi hem yabancılaştırıcı bir çeviri işlemi ile Ç2 haricinde tüm çevirilere aynen KM'de olduğu gibi hiç değiştirilmeden aktarılarak yeterli ölçüde birer çeviri izlenimi sağlanmaktadır. Ancak Ç5'de bir dipnot eklenerek, açıklamalı çeviri uygulaması ile aktarıldığı belirtilmelidir. Ç2'de ise aynı ifade “Küçük Altın Haç” şeklinde Türkçe'leştirilerek aktarılmaktadır.

24- KM: Je vous aurais joliment dévisagé cette farceuse-là. (p. 73)

Ç1: Bu soyтары kadının ne mal olduğunu size söyledim. (s. 28)

Ç2: Bu soyтары kadının ne mal olduğunu size haber verirdim. (s. 23)

Ç3: O soyтарыyı yüzünden tanırdım. (s. 18)

Ç4: O sahtekarın maskesini yüzünden bir güzel düşürdüm. (s. 28)

Ç5: Bu soyтары kadının ne mal olduğunu size söyledim. (s. 57)

KM'de verilen “joliment” zarfının karşılığı Türkçe'de “bir güzel”, “iyi bir şekilde” gibi ifadelerle verilmesi gerekirken Ç1, Ç2, Ç3 ve Ç5'te yer almamaktadır. Ç3'te ise KM'den çok farklı bir anlamda çeviri yapılmış ve serbest bir çeviri olmuştur.

25- KM: – Madame, dit-elle à sa maîtresse en revenant, il faut que monsieur Goriot soit d'antrement riche tout de même, pour les mettre sur ce pied-là. (p. 77)

Ç1: Dönünce hanımına dedi ki:

— Madam, sevgililerini bu şekilde yaşatmak için Mösyö Goriot'nun olağanüstü zengin olması gerekir. (s. 31)

Ç2: Dönünce:

Bunların böyle yaşaması için çok para lazım. (s. 26)

Ç3: Geri döndüğünde:

“Hanımım, Bay Goriot’nun böyle bir masrafı karşılayabilmesi için çok zengin olması gerekir,” dedi. (s. 21)

Ç4: Goriot Baba, geri döndüğünde hanımına:

“Madam,” dedi “bunları bu şekilde yaşatabilmek için, Mösyö Goriot’nun çok zengin olması gerek. (s. 31)

Ç5: Dönünce hanımına, “Madam, sevgililerini bu şekilde yaşatmak için Mösyö Goriot’nun bir hayli zengin olması gerekir. (s. 62)

KM’de verilen “Madame, dit-elle a sa maitresse” kısmı Ç2’de tamamen atılmış ve eksik çeviri yapılmıştır. Yine KM’de zengin olması gereken kişi Goriot Baba iken Ç2’de kendisine yer verilmeyerek genellemede bulunmaktadır. KM’de “pour les mettre” cümlesindeki “les” zamiri, “sevgilileri”, “dostlarını” gibi isimlerin yerine geçmektedir. Ancak Ç3’te bu ifadelerden herhangi biri görülmemektedir. KM’deki “tout de même” ifadesi “yine de”, “böyle olmakla beraber” gibi ifadelerle verilebilir ancak hiçbir çeviride bu ifadeye yer verilmemektedir. Çeviri metinlerde çıkarma you ile daraltma işlemi sıklıkla kullanılarak kaynak metinden çok uzak bir izlenim verilmektedir.

26- KM: Seulement, comme ces visites lui expliquaient l’indifférence de son pensionnaire à son égard, elle se permit, au commencement de la deuxième année, de l’appeler *vieux matou*. (p. 78)

Ç1: Ancak bu ziyaretler kiracının kendi hakkındaki kayıtsızlığını bildiği için ikinci yıl başından sonra ondan koca azgın kedi diye söz etmek hakkını kendinde buldu. (s. 32)

Ç2: Ancak onun için: “Koca azgın kedi” demeyi kendisi için normal olduğunu düşündü. (s. 26)

Ç3: Yalnız bu konuklar, pansiyoner’in ona karşı ilgisizliğini gösterdiği için ikinci yılın başında, ona yaşlı kedi demeye başladı. (s. 22)

Ç4: Bunu anlayınca, ikinci yılın başlarında ona ihtiyar maçor demekte hiçbir sakınca görmedi. (s. 33)

Ç5: Bu kadınları Vauquer pansiyonuna getirdiği için adama kırılıp gücenmedi, ama bu ziyaretler, adamın kendisine olan ilgisizliğinin nedenini açıkladığı için, kadın ikinci yılın başlarından itibaren ona “Koca azgın kedi,” diye hitap etme hakkını kendinde görmeye başladı. (s. 63)

KM’de yer alan “ces visites” ifadesinin “bu ziyaretler”, “bu kadınların ziyaretleri” gibi çevrilmesi gerekirken Ç3’te değiştirme stratejisi ile “bu konuklar” olarak çevrilmektedir. Yine söz konusu ifade, Ç2 ve Ç4’te hiçbir şekilde yer almamaktadır. Ç4’te ise “ihtiyar maçor” çevirisi belki bir ödünçleme stratejisi denemesi olarak “vieux matou” ifadesinin yerine kullanılmak istenmiş, ama erek okur tarafından anlaşılır nitelikte bir çeviri olmamıştır.

27- KM: – Ah! ah! vous les voyez encore quelquefois! s’écrièrent les étudiants. Bravo, père Goriot! (p. 79)

Ç1: Öğrenciler bağırdılar:

— Ooo, ooo, kendilerini bazen görüyorsunuz öyle mi? Bravo Goriot Baba! (s. 34)

Ç2: Öğrenciler bağırdılar:

“Oo, kendilerini bazen görüyorsunuz öyle mi? Bravo size!” (s. 28)

Ç3: “Ya! Ya! Demek onları hâlâ ara sıra görüyorsunuz! Bravo size!” diye bağıştı öğrenciler. (s. 23)

Ç4: Öğrenciler hep bir ağızdan:

“Yaa! Yaa! Demek ki onları arada sırada gene görüyorsunuz, öyle mi?” diye haykırıştılar. (s. 34)

Ç5: Öğrenciler bağırdılar, “Oo, onları ara sıra görüyorsunuz öyle mi? Bravo Goriot Baba!” (s. 65)

KM’de yer alan “Bravo, père Goriot!” cümlesi çıkarma stratejisinin sonucu olarak Ç4’te yer almazken Ç2 ve Ç3’te “Goriot Baba” ifadesi değiştirme stratejisi ile değiştirilerek “siz” olarak kullanılmaktadır. Ek olarak yine KM’de verilen “encore” zarfı “hala”, “daha” ve “gene” gibi ifade edilebilir, ancak Ç1, Ç2 ve Ç5’te kullanılmadığı görölmektedir.

28- KM: Il a son grand homme, un professeur du Collège de France, payé pour se tenir à la hauteur de son auditoire. (p. 81)

Ç1: Kendisinin büyük adamı olur, bu büyük adam da dinleyicilerine layık kalabilmesi şartıyla ücreti verilen bir Collège de France profösörüdür. (s. 36)

Ç2: Kendisinin büyük adamı olur ve bu büyük adam da dinleyicilerine layık olabilmek koşuluyla ücreti ödenen bir Fransız koleji öğretmenidir. (s. 29)

Ç3: Olağanüstü gördüğü ve kendine örnek aldığı biri vardı; bu, dinleyicilerinin düzeyinde kalmak için maaş alan Collège de France'ta bir profesördür. (s. 25)

Ç4: Kendi dinleyicilerinin düzeyine bağlı kalmanın sıkıntısını çeken bir College de France profesörü büyük adamdır onun için. (s. 36)

Ç5: O zaman, örnek aldığı bir büyük adam vardır; bu büyük adam da dinleyicilerine layık kalabilme koşuluyla ücreti verilen bir Collège de France profesörü olur. (s. 67)

KM'de yer alan "Collège de France" ifadesi, Ç2 haricinde tüm metinlerde doğrudan aktarım yolu ile aktararak kaynak odaklı bir anlayış ortaya konulmuştur. Ek olarak KM'de verilen "professeur" teriminin, kolej söz konusu olduğundan "öğretmen" ya da "hoca" gibi ifadelerle verilmesi gerekirken Ç1, Ç3, Ç4 ve Ç5'te "profesör" olarak verilmiştir ancak Türk kültürüne göre bu üniversitede görev yapan öğretim üyeleri için kullanılan en yüksek ünvanıdır. Bu bağlamda gerçekleştirilen çeviriler kaynak odaklı ama erek dil ve kültürden uzak bir konumdadır. Ancak bilinmelidir ki, daha önceki örnek cümlelerde genel olarak erek odaklı bir çeviri anlayışı benimseyen çeviri metinlerin yer yer kaynak odaklı bir anlayış sergilemeleri olağandır. Çünkü erek odaklı çeviri kuramına göre bir çeviri ne tam anlamı ile kaynak metne sıkı sıkıya bağlı, ne de tam anlamı ile ondan uzak bir yapıda olamaz. Bundan hareketle çeviri metinlerin genel olarak hangi kutba daha yakın olduğu gözlemlenmeli ve yeterli mi yoksa kabul edilebilir mi oldukları belirlenmelidir. Nitekim Ç3 ve Ç5'te kullanılan "örnek aldığı" ifadesinin KM'de yer almadığı görülmektedir.

29- KM: Mais son esprit était éminemment méridional; à l'exécution, ses déterminations devaient donc être frappées de ces hésitations qui saisissent les jeunes gens quand ils se trouvent en pleine mer, sans savoir ni de quel côté diriger leurs forces, ni sous quel angle enfler leurs voiles. (p. 82)

Ç1: Fakat akli tamamiyle güneyli aklıydı. Bu nedenle güçlerini hangi tarafa yöneltmeyi de, hangi yöne doğru yelkenleri şişirmek gerektiğini de bilmeksizin deniz ortasında bulundukları zaman delikanlıları kaplayan kararsızlıklar, kararlarını uygulamak istediği zaman Eugène'in bu kararlarına egemen oldular. (s. 37)

Ç2: Zekası tamamen kuzeyli zekasıydı. Bunun doğurduğu psikolojik haller ona hakim oldu. (s. 30)

Ç3: Ama kafası yaradılıştan güneyliydi; iş uygulamaya gelince, deniz ortasında kaldıklarında güçlerini hangi yöne yönelteceklerini, yelkenleri hangi yöne ve hangi açıda şişireceklerini bilmeyen gençler gibi kararsızlık içinde kalacaktı. (s. 25)

Ç4: Ama düşüncesi son derece Güneyliydi. Uygulamaya gelince, kesin kararları müthiş tereddütlerle karşılaşacaktı. Tıpkı, deniz ortasında bulundukları, güçlerini hangi yöne yönelteceklerini, yelkenlerini hangi rüzgara göre şişireceklerini bilmeyen gençler gibi. (s. 37)

Ç5: Ama zekası tamamen güneyli zekasıydı; bu nedenle güçlerini hangi yöne doğru sarf etmeyi de, hangi yöne doğru yelkenleri şişirmek gerektiğini de bilmeksizin deniz ortasında bulundukları zaman gençleri esir alan tereddütler, kararlarını uygulamak istediği zaman Eugène’i de esir aldılar. (s. 69)

KM’de verilen oldukça uzun cümle Ç2’de budanarak verilmiş ve metne sadık kalınmamıştır. KM’de verilen “en pleine mer” ifadesinin “açık denizde” olarak çevrilebilmektedir, ancak tüm çevirilerde “deniz ortasında” olarak çevrilmiştir. Bu ifade yanlış olmamakla birlikte, çevirinin daha güzel olması açısından “açık denizde” olarak kullanılması mümkündür.

30- KM: Avant de mettre les verrous à la porte, Christophe l’avait ouverte pour regarder dans la rue. (p. 84)

Ç1: Sürgüyü sürmelemeden önce Christophe sokağa bakmak üzere kapıyı açmıştı. (s. 38)

Ç2: Christophe, kapıyı sürgülemek ve sokağa bakmak için çıkmıştı. (s. 31)

Ç3: Kilitlemeden önce Christophe, sokağa bakmak için kapıyı açmıştı. (s. 26)

Ç4: Christophe, kapıyı kilitleyip sürgüleri çekmeden önce sokağa bakmak için kanadı açmıştı. (s. 39)

Ç5: Kapıyı sürgülemeden önce Christophe, sokağa bakmak üzere kapıyı açmıştı. (s. 71)

KM’de verilen “avant de” bağlacı, “den önce” anlamındadır ve bu bağlacın Ç2’de kullanılmadığı görülmektedir. Aynı cümlede, yer değiştirme stratejisi ile cümle dilbilgisel ve anlamsal açıdan da yeniden kurgulanmış; olması gereken anlamın dışına çıkmıştır. Anlamsal açıdan incelendiğinde KM’de Cristophe, kapıyı sürgülemeden önce sokağa

bakmak için dışarı çıkıyorken; burada tersi bir anlamda kapıyı sürgülemek için dışarıya çıktığı belirtilmektedir. Dilbilgisel açıdan ise bir yeniden düzgüleme işlemi yapılarak KM’de zaman zarfı olarak kullanılan ifade, Ç2’de nesne olarak yer almaktadır. Daha önceki örneklerde de görüldüğü üzere çevirmenin yanlış anlam ve yorumlama neticesinde söz konusu cümlede de bir çeviri hatası yaptığı anlaşılmaktadır.

31- KM: La comtesse Anastasie de Restaud, grande et bien faite, passait pour avoir l’une des plus jolies tailles de Paris. (p. 84-85)

Ç1: Uzun boylu ve güzel vücutlu olan Kontes Anastasie de Restaud Paris’in en güzel vücutlarından biriydi. (s. 39)

Ç2: Eugène, kendisine her biçimiyle tapılacak derecede zarif bir kadını bulduğuna karar vermiş, Kontes Anastasie de Restaud’u Paris’in en güzel kadınlarından biri olarak kabul etti. (s. 31)

Ç3: Uzun boylu, biçimli vücutlu Kontes Anastasie de Restaud, Paris’in en güzel vücutlu kadınlarından biri olarak görülüyordu. (s. 27)

Ç4: Uzun boylu, çok biçimli bir kadın olan Restaud kontesi Anastasie’nin Paris’in en güzel vücutlarından birine sahip olduğu kabul ediliyordu. (s. 39)

Ç5: Uzun boylu ve alımlı bir kadın olan Kontes Anastasie de Restaud, Paris’in en güzel endamlı kadınlarından biri sayılıyordu. (s. 71-72)

KM’de verilen “passait pour avoir l’une des plus jolies tailles”, “en güzel vücutlarından biri olarak bilinirdi/ meşhurdu” gibi çevrilmesi gerekirken Ç1’de “bilinen” ifadesi yer almamakta; Ç2 ise KM ile pek ilgisi olmayan, çevirmenin kendi yorumlarını kattığı bir çeviri olarak yer almaktadır. Ayrıca KM’deki “La comtesse Anastasie de Restaud” ifadesi diğer çevirilerden farklı bir şekilde Ç4’te Restaud Kontesi şeklinde, Türk dili ve kültürüne daha uygun bir şekilde çevrilmiştir.

32- KM: Le lendemain matin régnait à Paris un de ces épais brouillards qui l’enveloppent et l’embrument si bien que les gens les plus exacts sont trompés sur le temps. (p. 89)

Ç1: Ertesi sabah Paris kendisini sarıp dumana boğan koyu, kalın bir sis içindeydi. Böyle günlerde sözüne en sadık insanlar bile zamanı anlayamazlar. (s. 43)

Ç2: Ertesi sabah Paris, kendisini dumana boğan kalın sislerden birinin hükümü altındaydı. Böyle günlerde sözüne en sadık insanlar bile zamanı fark etmezler. (s. 34)

Ç3: Ertesi sabah Paris'i kalın bir sisi tabakası sarmıştı; bu hava en şaşmaz insanları bile hava konusunda yanıltıyordu. (s. 30)

Ç4: Ertesi sabah Paris'i adeta bıçakla kesilecek kadar kalın bir sis kaplamıştı. Bütün şehri öyle sarmış ve öyle puslandırmıştı ki, en düzenli ve sözüne sadık kişiler bile, havaya aldanıp vakti şaşırdılar. (s. 43)

Ç5: Ertesi sabah Paris kendisini kaplayıp dumana boğan kalın sislerden birinin etkisi altındaydı. Böyle günlerde sözüne en güvenilir insanlar bile zamanı fark etmezler... (s. 77)

KM tek bir cümleden oluşurken Ç1, Ç2, Ç4 ve Ç5'te 2'ye bölünmüş ve metne sadık kalınmamıştır. KM'de verilen "les gens les plus exacts" cümlesinin anlamı "saati en doğru bilenler" olarak çevrilmesi gerekirken tüm çevirilerde yanlış anlam ve yorumlama ile "en dürüst; sözüne sadık insanlar" şeklinde çevrilmiştir, bu nedenle cümlenin devamıyla ilgisi olmayan bir anlatım verilmiştir.

33- KM: – Bah! fit Sylvie en buvant de petites gorgées de café, nos places sont encore les meilleures du quartier: on y vit bien. (p. 89-90)

Ç1: Sylvie kahvesini ufak ufak yudumlarla içerek dedi ki:

— Adam sen de, yerlerimiz mahallenin yine en iyi yerleridir. Burada rahat yaşıyor. (s. 44)

Ç2: Sylvie kahvesini ufak ufak yudumlarla içerek dedi ki:

"Adam sen de, yerlerimiz mahallenin yine en iyi yerleridir. Burada rahat yaşıyor. (s. 34)

Ç3: Sylvie kahvesini küçük yudumlarla içerek:

"Boş ver!" dedi. Mahallenin en iyi işini yapıyoruz; iyi yaşıyoruz. (s. 30)

Ç4: Sylvie küçük yudumlarla sütlü kahvesini içerek:

"Adam sen de, aldırma!" dedi. "Aslına bakarsan, bizim yerimiz gene de mahallenin en iyi yerlerinden biri: Burada iyi yaşıyor, neme gerek..." (s. 44)

Ç5: Sylvie, kahvesini ufak yudumlarla içerek "Adam sen de; hiç olmazsa mahallenin en iyi yerindeyiz. Burada rahat yaşıyor. (s. 78)

KM'de verilen "nos places sont encore les meillaures" "yine de/ her şeye rağmen en iyi yerler bizim yerler" olması gerekirken Ç3'de "mahallenin en iyi işini yapıyoruz" olarak

çevrilmiştir. Bu şekilde yine yanlış anlam ve yorumlama ile cümle kaynak metinde anlatılmak istenenin dışına çıkmaktadır.

34- KM: – Bah! vos pensionnaires avaient bien le diable au corps; ils ont tous décanillé dès le patron-jacquette. (p. 91)

Ç1: — Nasıl olacak! Kiracılarınızın içleri içlerine sığmıyormuş; alacakaranlık olur olmaz hepsi gittiler. (s. 45)

Ç2: “Nasıl olacak, kiracılarının içi içine sığmıyor. Alacakaranlıkta hepsi tüydü.” (s. 36)

Ç3: “Önemli değil! Pansiyonerleriniz şeytan çarpmış gibi kalkar kalkmaz kör karanlıkta çekip gitti.” (s. 31)

Ç4: “Adam sen de! Bu sabah pansiyonerleriniz kabına sığmıyordu, pek telaşları vardı galiba. Sabahın kör karanlığında hepsi başlarını alıp gittiler. (s. 45)

Ç5: “Ne olacak! Kiracılarınızın içleri içlerine sığmıyormuş; sabahın körlüğünde hepsi gittiler.” (s. 79)

KM’de verilen ve “itibaren” “...olur olmaz” olarak çevrilmesi gerekmekte olan “dés” zaman zarfı Ç2, Ç3, Ç4 ve Ç5’te çevrilmemiştir. KM’de verilen “pensionnaires” sözcüğünün anlamı “müşteriler”, “kiracılar” ya da “misafirler” olarak verilmesi gerekirken, Ç3 ve Ç4’te “pansiyoner” olarak verilmiş ve Türkçe karşılığı varken ödünçleme stratejisi ile dilimize uyarlanarak, zamanla dilimize de yerleşmiş olan şekli kullanılmıştır.

35- KM: Les deux font la paire. (p. 91)

Ç1: İkisi bir çift olmuşlar. (s. 45)

Ç2: “İkisi bir çift olmuşlar.” (s. 36)

Ç3: “İkisi de aynı.” (s. 32)

Ç4: “iki kere iki dört eder”. (s.46)

Ç5: “İkisi bir çift olmuşlar.” (s. 80)

KM’de verilen “paire” sözcüğü “çift” olarak çevrilmektedir fakat Ç3’te bu ifadeye yer verilmeyerek erek okur tarafından anlaşılması zorlaştırılmaktadır. Ç4’te ise yerlileştirme stratejisi ile erek kitle tarafından kullanılan bir kalıpla durum ifade edilmek istenmektedir.

36- KM: – Oui. Je revenais ici après avoir conduit un de mes amis qui s’expatrie par les Messageries royales, j’ai attendu le père Goriot pour voir: histoire de rire. (p. 93)

Ç1: — Evet, ben Messageries royales vapurlarından biriyle vatandan ayrılmak üzere Paris'ten uzaklaşan bir dostumu uğurlayıp buraya dönüyordum: alay olsun diye Goriot Baba'yı bekledim. (s. 47)

Ç2: Evet, ben bir dostumu uğurlamaktan dönüyordum, alay olsun diye onu bekledim. (s. 37)

Ç3: Evet. Krallık denizyollarıyla memleketi bırakıp giden bir arkadaşımı geçirdikten sonra buraya dönüyordum. Gorio Bab'nın ne yapacağını görmek için bekledim. Gülme meselesi işte. (s. 33)

Ç4: Evet. Kraliyet Denizyollarının gemisiyle ülkeden ayrı laf bir dostumu uğurlamış, buraya dönüyordum. Hani laf olsun diye, ne olacağını görmek için Goriot Baba'yı bekledim. (s. 48)

Ç5: Evet. Ben Messageries Royales vapurlarından biriyle yurtdışına giden bir dostumu uğurlayıp buraya dönüyordum; alay olsun diye Goriot Baba'yı bekledim. (s. 81-82)

KM'deki “Messageries royales” ifadesi cümledeki bazı öğelerle birlikte Ç2'den çıkartılarak çevrilmemiş, Ç1 ile Ç5'te ise doğrudan aktarım yolu ile KM'den olduğu gibi aktarılmış ve son olarak Ç3 ile Ç4'te “Krallık/Kraliyet Denizyolları” şeklinde Türkçe'ye çevrilerek ifade edilmiştir.

37- KM: – Nous venons de faire nos dévotions à Saint-Étienne-du-Mont, ne devons-nous pas aller aujourd'hui chez monsieur Taillefer? (p. 94-95)

Ç1: — Saint-Etienne du Mont'da dua ettik. Bugün Mösyö Taillefer'e gidecek değil miyiz? (s. 49)

Ç2: “Kiliseden dua ettik...”(s. 38)

Ç3: Sait-Etienne-du-Mont'ta dualarımızı yaptık, bugün Bay Taillefer'e gitmeyecek miyiz? (s. 34)

Ç4: “Saint-Etienne-du-Mont kilisesinde dua etmeye gittik. Bugün Mösyö Taillefer'e gidecek değil miyiz?” (s. 49)

Ç5: “Saint-Etienne du Mont'da dua ettik. Bugün Mösyö Taillefer'e gitmemiz lazım değil mi?” (s. 83)

KM’de verilen “Saint-Étienne-du-Mont” bir özel isimdir ve Ç2’de bu isme yer verilmemekle birlikte Ç2’de cümlelerin büyük bir kısmı atlanarak çevrilmemiş ve çeviri yine eksiltiştir. Ayrıca “Monsieur” ifadesi Ç1, Ç4 ve Ç5’te “Mösyö” şeklinde bir kullanımla yabancılaştırılarak erek cümlelere dâhil edilirken Ç3’te “Bay” şeklinde çevrilerek kullanılmıştır.

38- KM: Soyez sûr d’une reconnaissance... (p. 96)

Ç1: Emin olun ki minnettarlığım...(s. 50)

Ç2: “Emin olun ki minnettar olurum...”(s. 39)

Ç3: Emin olun ki şükran...(s. 35)

Ç4: “Minnettarlığımıza güvenebilirsiniz...” (s. 50)

Ç5: Emin olun ki minnettarlığım...” (s. 84)

KM’de verilen “soyez sûr” ifadesi bir emir kipidir ve “emin olun”, “sizi temin ederim ki” gibi ifadelerle verilmelidir ancak Ç4’te bu ifadeye yer verilmemektedir. KM’de “une reconnaissance” “size minnettar kalırım”, “size bir borcum olur” gibi ifadelerle verilmeliyken Ç3’te “yalnızca şükran” diye verilmektedir.

39- KM: – Hier en haut de la roue, chez une duchesse, dit Vautrin; ce matin en bas de l’échelle, chez un escompteur: voilà les Parisiennes. Si leurs maris ne peuvent entretenir leur luxe effréné, elles se vendent. (p. 98)

Ç1: Vautrin dedi ki:

— Dün çarkın yukarısında, bir düşesin evinde; bu sabah basamağın altında, bir faizcinin yanında, işte Parisli kadınlar böyledir. Eğer çılgın lükslerini kocaları sağlayamazsa kendilerini satarlar. (s. 53)

Ç2: Vautrin: “Parisli kadınlar, faizcinin yanında, çarkın üstünde, böyledirler. Kocaları lükslerini karşılamazsa kendilerini satarlar...” (s. 41)

Ç3: Bu sabah merdivenin alt basamağında, bir tefecinin evinde; Parisli kadınlar böyledir işte. Frenlenemeyen lükslerini kocaları karşılayamazsa, kendilerini satarlar. (s. 37)

Ç4: “Dün düşesin evinde, arşı alada, bu sabah merdivenin en aşağı basamağında, tefeci dükkanında: işte pariziyenler. Eğer kocaları bu pariziyenlerin sınırsız lüksüne yetişemezse, kendilerini satar bunlar. (s. 53)

Ç5: İşte Parisli kadınlar böyledir. Eğer dizginlenemez lüks tutkularını kocaları gideremezlerse kendilerini satarlar. (s. 87)

KM’de verilen “effréné” sıfatı, “doyrulamaz”, “sonsuz”, “bitmez tükenmez”, “dizgini, freni olmayan” gibi ifadelerle verilmelidir, ancak Ç2’de çıkarma stratejisi uygulanarak bu sıfat kullanılmamakta ve cümle daraltılmaktadır. KM’de verilen “Parisiennes” sözcüğü “Paris’li hanımlar/kadınlar” olarak verilebilir fakat Ç4’te doğrudan aktarım yolu ile “Pariziyenler” olarak verilmiştir. Ödünçleme hem kaynak odaklı bir yaklaşım olup, hem de erek metni yabancılaştırıcı bir niteliktedir. Bu şekilde kullanılan bir sözcüğün erek okur için anlaşılır nitelikte olmadığı da göz önüne alınmalıdır. Kullanılan stratejilere göre ise Ç4 yeterli düzeyde bir çeviri niteliği sergilemektedir.

40- KM: – N’y avait-il pas deux tourterelles sur le couvercle? dit Eugène. (p. 101)

Ç1: Eugène:

— Kapağın üstünde iki kumru yok muydu? diye sordu. (s. 56)

Ç2: Eugène: “Kapağın üstünde iki kumru resmi yok muydu?” dedi. (s. 43)

Ç3: “Kapaklarının üstünde iki kumru yok muydu?” dedi Eugène. (s. 39)

Ç4: “Kapağında iki tane kumru var mıydı?” diye sordu Eugene. (s. 56)

Ç5: Eugène, “Kapağın üstünde iki kumru yok muydu?” diye sordu. (s. 91)

KM’de yer alan “le couvercle” ifadesi, tekil olarak ele alınmakta ve “kapak” şeklinde de çevrilmektedir, ancak KM’de bir iyelik sıfatı olan “ses” ifadesi yer almamasına rağmen aynı sözcük, Ç3’te hem çoğul, hem de iyelik sıfatı kullanılarak “kapaklarının” şeklinde kullanılmıştır. Ç2’de ise KM’de yer almadığı halde ekleme yolu ile çeviri işlemi gerçekleştirilerek metne “resmi” sözcüğü eklenmiştir. Bu sözcük ile daha anlaşılır olmak amaçlandığı gibi cümle düzeyinde bir genişletme uygulaması da yapılmaktadır.

41- KM: Poiret offrit son bras à mademoiselle Michonneau, et tous deux allèrent se promener au Jardin des Plantes, pendant les deux belles heures de la journée. (p. 101)

Ç1: Poiret Matmazel Michonneau’ya kolunu uzattı ve ikisi günün iki güzel saatini bitkiler bahçesinde gezinerek geçirmeye gittiler. (s. 56)

Ç2: Kadınların bazısı kira arabasına binerek bitki bahçesine gezmeye gittiler. (s. 43)

Ç3: Poiret kolunu Matmazel Michonneau’ya uzattı, günün iki güzel saatini geçirmek üzere birlikte Jardin-des-Plantes’a gezinmeye çıktılar. (s. 39)

Ç4: Poriet, Matmazel Michonneau’yu koluna taktı, ikisi birlikte, günün güneşli iki saatinde gezinmek amacıyla Botanik Bahçesi’ne gittiler. (s. 56)

Ç5: Poiret, Matmazel Michonneau’ya kolunu uzattı ve ikisi, günün iki güzel saatini Jardin des Plantes’da gezinerek geçirmeye gittiler. (s. 91)

KM’de verilen “Jardin des Plantes” ifadesi, bir bahçeyi işaret eden ve bahçenin adının öyle olduğunu gösteren özel bir isimdir ancak Ç3 ve Ç5 dışındaki çevirilerde birebir Türkçe çevirisi olan “Bitki Bahçesi” ya da “Botanik Bahçe” olarak çevrilmiştir. Ç2’de yapılan çevirinin KM ile pek bir ilgisi bulunmamakta, çevirmen en kısa yoldan bu cümleden kurtularak kendi cümlesini yerleştirmektedir. Daha önceki örnekler de göz önünde bulundurulduğunda Ç2’de, çevirmenin belki deneyimsizliği, belki de acele ile yanlış yorumlama da bulunarak birden çok aynı hataya düştüğü, bu nedenle metnin kaynak metinden oldukça uzaklaştığı belirlenmektedir.

42- KM: La récente invention du Diorama, qui portait l’illusion de l’optique à un plus haut degré que dans les Panoramas, avait amené dans quelques ateliers de peinture la plaisanterie de parler en *rama*, espèce de charge qu’un jeune peintre, habitué de la pension Vauquer, y avait inoculée. (p. 103)

Ç1: Görüş galetlerini panoramalardan daha uzak bir hadde götürmüş olan diorma’nın yeni buluşu resim atölyelerine sözlere rama hecelerini ekleyerek konuşmak âdetini sokmuştu ve bu şakayı Vauquer pansiyonuna sıkça uğrayan genç bir ressam buraya da getirmişti. (s. 58)

Ç2: Cümle Yok. (s. 44)

Ç3: Optik yanılmanın Panorama’lardakinden daha ileri derecede olduğu Diorama’nın yeni keşfiyle, bazı resim atölyelerinde şaka olsun diye rama’lı konuşmalar başladı; bunu ortaya atan da Vauquer Pansiyonu’na sık sık gelen genç bir ressamdı. (s. 41)

Ç4: Optik oyunları en yüksek dereceye ulaştıran Diorama, o sıralarda yeni bulunmuştu. Yeni icat, hayal oyunlarını Panorama’lardan çok daha ileri götürmüştü. Böylece bazı resim atölyelerinde rama’lı konuşma şakaları doğmuştu. Vauquer Pansiyonu müdavimlerinden genç bir ressam bu yeni şakalaşma türünü oraya da bulaştırmıştı. (s. 58)

Ç5: O dönemde göz aldanması oyunlarını panoramalarda olduğundan daha ileri bir seviyeye taşıyan dioramanın yeni icat olması, bazı resim atölyelerine, sözcüklerin sonuna ‘rama’ hecesini ekleme adetini sokmuştu. Vauquer Pansiyonu’nun müdavimlerinden genç bir ressam da bunu pansiyona getirmişti. (s. 94)

KM tek bir cümleden oluşurken Ç4 ve Ç5'te bölünerek verilmektedir. Ayrıca KM'de yer almakta olan "l'illusion de l'optique" ifadesi Ç1'de "görüş galetleri" şeklinde çevrilmiştir. Söz konusu çeviride kullanılan "galet" sözcüğü, erek okur tarafından net bir şekilde anlaşılamayan, günümüz erek dil ve kültür dikkate alınmadan ve tarihselleştirme stratejisi aracılığıyla çağın gerisinde bir dil kullanımı ile gerçekleştirilmiş bir çeviridir. Bu bağlamda diğer çeviriler için güncelleştirme stratejisi uygulandığı belirtilebilir. Ayrıca diğer çevirilere nazaran eski tarihli bir çeviri metin olan Ç1 için erek odaklı kuram normları düşünüldüğünde modası geçmiş terimi kullanılabilir. Ç3 ve Ç4'te ise kaynak metinde yer alan "l'optique" sözcüğü, ödünçleme stratejisi ile Türkçe'ye "optik" olarak uyarlanıp aktarılmıştır. Bu bağlamda erek odaklı kurama göre Ç3 ve Ç4'ün bir ölçüde kaynak metin odaklı çeviriler olduğu düşünülürse kendileri için modaya uygun; Ç5 için ise erek dizgeye yönelik olan "göz aldanması" çevirisi nedeni ile ilerici tanımında bulunulabilir. Bunun yanı sıra KM'de yer alan cümlelerin çevirisinin Ç2'de hiçbir şekilde yer almadığı görülmektedir. Daha önce çevirmenin sıklıkla yanlış yorumlama yaparak çevirisini gerçekleştirdiği anlaşıldığı üzere yine genel bir değerlendirme ile çeviri sürecinde çıkarma stratejisine de oldukça fazla yer verdiği ve çevirisini bir nevi daraltma, özetleme işlemi ile şekillendirdiği anlaşılmaktadır.

43- KM: – Eh bien! *monsieur* Poiret, dit l'employé au Muséum, comment va cette petite *santérama*? (p. 104)

Ç1: Müze memuru:

— Eee Mösyö Poiret, *santé* ramalar nasıl bakalım? diye sordu. (s. 58)

Ç2: Müze memuru: Mösyö Poiret, *sıhhatiniz* nasıl?" dedi. (s. 44)

Ç3: Müzedeki memur,

"Pekâlâ Bay Poiret, şu küçük *sağlıkrama* ne âlemde? ," dedi. (s. 41)

Ç4: Doğa Bilimleri Müzesi memuru:

"Ne var, ne yok, Mösyö Poiret?" dedi. "Sizin şu küçük *sağlıkrama* nasıl gidiyor?" (s. 58)

Ç5: Müze memuru, "Eee Mösyö Poiret, *sağlıkramalar* nasıl bakalım?" diye sordu. (s. 94)

KM'de verilen "*santérama*" daki "*rama*" alaya almak için sözcüklerin sonuna getirilen bir son ek'tir; o halde bu ifade "*sağlıkrama*" olarak verilmelidir ancak Ç2'de standartlaştırma stratejisi ile "*sıhhatiniz*" olarak verilmektedir ve bu da çevirmenin konuya ne denli hakim

olup olmadığını düşündürmektedir. Yine aynı ifade, Ç1’de, KM’den doğrudan aktarım yolu ile ifade edilmektedir. KM’deki “monsieur” ifadesi ise Ç1,Ç2,Ç4 ve Ç5’te ödünçleme yolu ile kaynak metinden Türk diline uyarlanarak “mösyö” şeklinde verilmekte iken Ç3’te birebir Türkçe karşılığı olan “bay” ifadesi ile kullanılmaktadır.

44- KM: – Il fait un fameux *froitorama*! dit Vautrin. (p. 104)

Ç1: Vautrin:

— Müthiş bir froidorama var. (s. 59)

Ç2: Vautrin: “Korkunç soğuk var. (s. 44)

Ç3: “Hava korkunç soğukrama,” dedi Vautrin. (s. 41)

Ç4: “Müthiş bir soğukorama var!” dedi. (s. 58)

Ç5: Vautrin, “Müthiş bir *froitorama** var. (s. 94)

KM’de verilen “froitorama” ifadesi de, bir önceki cümlede ifade edilen “santérama” sözcüğündeki biçimdedir ve aynı şekilde “rama” eki bir espri biçiminde kullanılmak üzere sözcüklerin sonuna getirilmektedir. Bu nedenle “froitorama” ifadesi de, “soğukrama” olarak çevrilmelidir ancak Ç2’de yine yanlış anlama ve standartlaştırma ile “soğuk” olarak verilmiştir. Ç1 ve Ç5’te doğrudan aktarım yolu ile verilmekte, yine Ç5’te bir dipnot ile açıklamalı çeviri işlemi gerçekleştirilmektedir.

45- KM: – Elle me fait toujours grelotter, cette vieille chauve-souris, dit à voix basse Bianchon à Vautrin en montrant mademoiselle Michonneau. Moi qui étudie le système de Gall, je lui trouve les bosses de Judas. (p. 104)

Ç1: Bianchon Matmazel Michonneau’yu göstererek Vautrin’e yavaş sesle dedi ki:

— Bu ihtiyar yarasa beni hep ürpertir Gall sistemini okuyan ben kendisinde Yehuda’nın çizgilerini buluyorum. (s. 59)

Ç2: Bianchon, matmazeli göstererek: “Beni ürpertir hep bu ihtiyar yarasa. Başında Yahuda’nın çıkıntılarını buluyorum.” (s. 44)

Ç3: Bianchon, Matmazel Michonneau’yu göstererek Vautrin’e alçak sesle:

“Bu yaşlı yarasa beni her zaman ürpertiyor,” dedi. “Gall sistemine göre eğitim gören ben, onda Judas kafasındaki çıkıntıları görüyorum.” (s. 42)

Ç4: Bianchon, Matmazel Michonneau’yu göstererek, Vautrin’e alçak sesle:

“Şu yaşlı baykuş, her zaman beni iliklerime kadar donduruyor,” dedi. Gall sistemini öğrendiğim şu sıralarda, bunda Judas çıkıntıları görüyorum.” (s. 59)

Ç5: Bianchon, Matmazel Michonneau’yu göstererek Vautrin’e alçak sesle, “Bu ihtiyar yarasa beni hep ürpertir. Gall’in* sistemini okuyan ben, onda Yahuda’nın çıkıntılarını buluyorum. (s. 95)

KMde kullanılan “mademoiselle” ifadesi tüm çevirilerde ödünçleme stratejisi ile Türkçeye uyarlanarak “matmazel” olarak çevrilmektedir. Yine KM’deki “Judas” adı ise Ç3 ve Ç4’te doğrudan aktarım yolu ile aynı şekilde, Ç1, Ç2 ve Ç3’te ise Türk kültürü tarafından bilindiği “Yehuda, Yahuda” şekillerinde yerleştirilerek (yerelleştirilerek) çevrilmektedir. Böylelikle yerleştirme stratejisi ile erek dil ve kültür odaklı, kabul edilebilir nitelikte birer çeviri oldukları izlenimi çizmektedirler. KM’de verilen cümlelerin “Moi qui étudie le système de gall” kısmı Ç2’de çevrilmemiş ve çıkarılmamıştır. KM’de verilen “atte vieille chauve-souris” “kan emici” olarak çevrilmesi gerekirken tüm çevirilerde sözcüğü sözcüğüne çevrildiği için “yaşlı yarasa” olarak verilmiştir.

46- KM: – Ah! ah! voici une fameuse *soupeaurama*, dit Poiret en voyant Christophe qui entraînait en tenant respectueusement le potage. (p. 105)

Ç1: Çorba kâsesini saygıyla tutarak Christophe’un içeri girdiğini gören Poiret:

— Ah, ah, işte enfes bir Soupeaurama dedi. (s. 59)

Ç2: Çorba tabağıyla Christophe’nin içeri girdiğini gören Poiret: “Harika bir çorba...” dedi. (s. 44)

Ç3: Christophe’un elinde saygıyla tuttuğu çorba kâsesini görünce, Poiret:

“İşte eşsiz bir çorbarama,” dedi. (s. 42)

Ç4: Christophe, çorba kasesini büyük bir saygıyla tutarak içeri girdi. Bunu gören Poiret:

“Oh! Oh! Ünlü çorbarama geldi!” dedi. (s. 59)

Ç5: Christophe’un çorba tabağını saygıyla tutarak içeri girdiğini gören Poiret, “Ah, ah, işte olağanüstü bir çorbarama,” dedi. (s. 95)

KM’de verilen “soupeaurama” kelmesinin “çorbarama” olarak çevrilmesi gerekirken Ç1’de çevrilmeden “soupeaurama” olarak doğrudan aktarılmakta ve Ç2’de ise yine eksik olarak çevrilmektedir. Yine Ç2 ve Ç3’te, KM’de yer alan Ah! Ah! ünlemine de rastlanmamaktadır.

47- KM: – Cor? dit-il à Vautrin qui se trouvait près de lui.

– Cor aux pieds, mon vieux! dit Vautrin en enfonçant le chapeau du père Goriot par une tape qu’il lui appliqua sur la tête et qui le lui fit descendre jusque sur les yeux. (p. 106)

Ç1: Yanında oturan Vautrin’e:

— Ne Cor’u? diye sordu.

Vautrin Goriot Baba’nın şapkasını bir yumrukla bastırıp gözlerinin üstüne kadar indirerek:

— Cor aux pieds baba! dedi. (s. 61)

Ç2: Yanındaki Vautrine: Ne Cor’u” dedi. Vautrine, şapkasına vurduğu babaya: “Ayak nasırı,” dedi. (s. 45)

Ç3: Yanında oturan Vautrin’e:

“Karni nedir?” dedi.

“Karni tombul bir şişedir, dostum!” dedi Vautrin, sonra Goriot Baba’nın başına vurarak şapkasını gözlerine kadar indirdi. (s. 43)

Ç4: Yaşlı adam, yanında outran Vautrin’e:

“İn-mi?” diye sordu

Vautrin, Goriot Baba’nın kafasına bir şaplak vurarak adamın şapkasını gözlerinin üstüne kadar indiridi. Sonrada:

“İn-meli, babalık!” dedi. (s. 61)

Ç5: Yanında oturan Vautrin’e, “Ne Cor’u?” diye sordu. Vautrin, Goriot Baba’nın şapkasını bir yumrukla bastırıp gözlerinin üstüne kadar indirerek, “Cor aux pieds, baba!”** dedi. (s. 97)

KM’de verilen “cor” sözcüğü, “nasır” anlamına gelmekte ve cümlelerin devamında “Cor auxpieds” şeklinde “ayak nasırı” olarak kullanılmaktadır, ancak sözcük sadece Ç2 bu bağlamda kullanmakta, Ç2 dışındaki çevirilerde farklı kullanımlar yer almaktadır. Söz konusu ifade Ç1 ve Ç5’te doğrudan aktarım yolu ile verilmekte iken Ç3 ve Ç4’te anlamla alakasız birer çeviri görülmektedir. KM’de verilen “mon vieux” ünlemi ise biraz da argo bir anlam taşıyan “ihtiyar ya da babalık” gibi ifadelerle verilebilir ancak Ç4 dışında tüm

çevirilerde standartlaştırma ile “baba” kullanımı tercih edilmekte, Ç2’de ise bu ifadelerden hiçbirine yer verilmemektedir.

48- KM: – Cet homme est un fait médical, dit Bianchon, d’accord; s’il veut, je le dissèque. (p. 108)

Ç1: Bianchon:

— Bu adam bir harikadır, kabul. Eğer isterse kendisinin otopsisini yaparım, dedi. (s. 63)

Ç2: Bianchon: “bu adamın harika olduğu tamam, isterse reklamını yaparım,” dedi. (s. 46)

Ç3: “Bu adam bir tıp olayı,” dedi Bianchon. “Peki, razı gelirse onu incelerim.” (s. 44)

Ç4: Bianchon, arkadaşına:

“Bu adam tıbbi bir olay, kabul,” dedi. “Eğer isterse, onun anatomic ameliyatını yaparım.” (s. 62)

Ç5: Bianchon, “Bu adam tıbbi bir vakadır, kabul. Eğer isterse çözümlerim,” dedi. (s. 99)

KM’de verilen “un fait médical” ifadesi “bir tıp vakası” olarak çevrilebilir, ama Ç1 ve Ç2’de yanlış anlam yükleyerek “bir harikadır” olarak çevrilmiştir. Yine KM’de verilen “disséquer” sözcüğü “parçalarına ayırarak incelemek” gibi bir anlama sahiptir. Ancak Ç2 ve Ç5’te bu ifadeler yerine erek okur tarafından yeteri kadar açık ve anlaşılır olmayan ifadeler kullanılmıştır. Özellikle Ç2’de yanlış anlam ve yorumlama neticesinde kaynak metinde verilen anlamdan tamamen bağımsız bir çeviri söz konusudur.

49- KM: La comtesse n’avait pas fait attention à l’entrée du tilbury. (p. 111)

Ç1: Kontes arabanın içeri girişine dikkat etmemişti. (s. 66)

Ç2: Kontes arabanın girişine dikkat etmişti. (s. 47)

Ç3: Kontes arabanın girişine dikkat etmemişti. (s. 47)

Ç4: Kontes, tek atlı arabanın avluya girişine dikkat etmemişti. (s. 65)

Ç5: Kontes arabanın avluya girdiğini fark etmemişti. (s. 103)

KM’de verilen cümle olumsuz yapıda bir cümle iken Ç2’de yanlış yorumlamada bulunularak, cümle yanlış bir anlamda yani olumlu bir cümle olarak çevrilmiştir. Kaynak metinde verilen anlamın oldukça dışında, serbest bir çeviri anlayışı ile çevrilen Ç2 için yeterlilik kutbuna en uzak çeviridir denilebilir.

50- KM: Le gouvernement révolutionnaire n'a pas voulu admettre nos créances dans la liquidation qu'il a faite de la compagnie des Indes. (p. 114)

Ç1: İhtilal hükümeti Hint kumpanyasını tasfiye ederken alacaklarımızı tanımak istemedi. (s. 69)

Ç2: İhtilal hükümeti Hint kampanyasını tasfiye ederken alacaklarımızı tanımadı.” (s. 49)

Ç3: Devrim hükümeti Compagnie des Indes’i tasfiye ederken, alacaklarımızı kabul etmek istemedi. (s. 49)

Ç4: “Devrim hükümeti, Hindistan şirketinin tasfiyesinde, bizim alacaklarımızı kabul etmek istemedi...” (s. 69)

Ç5: İhtilal hükümeti Hint kumpanyasını tasfiye ederken alacaklarımızı vermedi.” (s.107)

KM’de verilen “la compagnie” ifadesi “şirket” anlamında kullanılmaktadır, ancak sadece Ç4’te Türkçeleştirilerek çevrilmekte; Ç1, Ç2 ve Ç5’te ise ödünçleme stratejisi ile erek dile kumpanya olarak çevrilmektedir. Aynı ifade, Ç3’te ise doğrudan aktarım stratejisi ile KM’den olduğu gibi alınarak, çevrilmeden kullanılmaktadır. KM’deki “n’a pas voulu” ifadesi ise “istemedi” şeklinde ifade edilmesi gerekirken Ç2 ve Ç5’te bu ifadeye yer verilmemektedir.

51- KM: – Allons, mon pauvre Maxime, dit-elle au jeune homme, il faut se résigner. A ce soir... (p. 116)

Ç1: Kontes:

— Ne yapalım maxime’ciğim, boyun eğmek gerek, bu akşam... (s. 71)

Ç2: Kontes de: “Ne yapalım, boyun eğeceğiz, akşama... Maxime’ciğim” dedi. (s. 50)

Ç3: Genç kadın, “Haydi Maxime’ciğim, boyun eğmek gerek,” dedi. “Akşama görüşürüz...”(s. 50)

Ç4: “Haydi, zavallı Maxime’ciğim,” dedi kadın genç adama.

“Akşama görüşürüz...” (s. 71)

Ç5: Kontes, gence, “Ne yapalım Maxime’ciğim, bu duruma katlanmalıyız. Akşama görüşürüz,” dedi. (s. 109)

KM’de yer alan “A ce soir” tümcesi ise kaynak metinde bir vedalaşma ifadesi olarak kullanılmaktadır ve “Akşam görüşürüz” şeklinde çevrilebilir, ancak Ç1 ve Ç2’de söz konusu ifadeye bu bağlamda yer verilmemektedir. Daha çok kaynak metinden sözcüğü sözcüğüne bir çeviri tarzı ile anlam geri plana itilmekte, bu da erek okur açısından anlaşılır nitelikte olmamaktadır.

52- KM: – Êtes-vous fou, Maxime? dit-elle. Ces petits étudiants ne sont-ils pas, au contraire, d’excellents paratonnerres? (p. 116)

Ç1: Kontes:

— Deli misin maxime! dedi. Tersine bu küçük öğrenciler eşsiz birer paratoner değil midirler? (s. 71)

Ç2: Kontes: “Ne münasebet, bu küçük öğrenciler birer yıldırım koruyucusu değil midirler? (s. 51)

Ç3: “Siz delirdiniz mi, Maxime?” dedi kadın. “Bu küçük öğrenciler, tam tersine çok iyi paratoner olmazlar mı? (s. 51)

Ç4: “Deli misiniz, Maxime,” dedi kadın. “Tam tersine, bu küçük öğrenciler mükemmel birer paratonerdirler, öyle değil mi? (s. 71)

Ç5: Kontes, “Ne münasebet, Maxime!” dedi, “Bu küçük öğrenciler aksine tam birer yıldırım çekici değil midirler? ...” (s. 109)

Türkçede “yıldırımsavar” anlamında olan ve KM’de kullanılan “paratonnerres” sözcüğü Ç1, Ç3 ve Ç4’te ödünç alma ve yabancılaştırma stratejileri ile kaynak metinden olduğu gibi alınarak erek metne taşınmıştır. Ç2’de ise “yıldırım koruyucusu” ve Ç5’te “yıldırım çekici” olarak değiştirme stratejisi ile sözcük birebir Türkçe anlamında kullanılmasa dahi yerileştirme stratejisi ile erek dil ve kültüre yönelik, kabul edilebilir nitelikte çevirilerdir. Bunun yanında KM’deki “excellent” sıfatı “eşsiz, mükemmel, harika” gibi manalarda ifade edilebilir, ancak Ç2 ve Ç5’te bu anlamda kullanılan ifadelere rastlanılmamaktadır.

53- KM: Voilà une escapade qui va me coûter la rançon d’un roi. (p. 119)

Ç1: İşte bir kral diyetine mal olacak bir gezinti. (s. 75)

Ç2: İşte bir kralın vereceği paraya eş bir keyif. (s. 53)

Ç3: Bana çok pahalıya mal olacak bir kaçış daha. (s. 53)

Ç4: “Bu hovardaca kaçamak bana pek pahalıya mal olacak. (s. 74)

Ç5: İşte krala yaraşır bir keyif... (Cümlelerin devamında, kaynak metinde yer alan diğer cümleler eklenerek çeviri yapılmıştır.) (s. 113)

KM’de kişinin kendisine bir kral diyetine mal olacak gezintiden bahsetmesi, her çeviride bir şekilde erek okur tarafından yeteri derecede anlaşılır bir anlamda gerçekleşmekte iken Ç5’teki çeviri anlamsal açıdan çok net olmadığı gibi oldukça serbest bir üslupla çevrildiği açıktır. Ek olarak aynı cümlelerin devamında, kaynak metinde yer alan diğer cümleler de eklenerek çeviri yapıldığı için yine kaynak metnin dışına çıkılmaktadır.

54- KM: – Pourquoi, dit la vicomtesse en riant, ne *pouvez-vous pas* venir aux Italiens ? (p. 124)

Ç1: Vikontes Potekizliye gülerek:

— İtalyanlar tiyatrosuna niçin gelemiyorsunuz? dedi. (s. 79)

Ç2: Vikontes, Portekizli’ye gülerek: “Niçin İtalyanlar tiyatrosuna gelmiyorsunuz?” dedi. (s. 56)

Ç3: Vikontes gülerek:

“Neden Italiens’e gelmiyorsunuz?” dedi. (s. 57)

Ç4: Vikontes gülerek:

“İtalyan tiyatrosuna neden gelemiyorsunuz?” dedi. (s. 79)

Ç5: Vikontes, Portekizli’ye gülerek, “İtalyanların tiyatrosuna niçin gelemiyorsunuz?” dedi. (s. 119)

KM’de yer alan “la vicomtesse” sözcüğünün, tüm çevirilerde ödünçleme stratejisi ile KM’den alınarak Türkçe’ye “vikontes” şeklinde çevrildiği görülmektedir. Yine KM’deki “aux Italiens” sözcüğü “İtalyanlara” anlamında olup, söz konusu yerin bir tiyatro olduğu belirtilmediği halde Ç3 haricindeki tüm çevirilerde bir tiyatro olarak aktarılmaktadır. Ç3’te ise söz konusu ifade doğrudan aktarım stratejisi ile KM’den olduğu gibi alınarak “Italiens” şeklinde kullanılmaktadır.

55- KM: Eugène commençait à se trouver très mal à l’aise, il aperçut enfin la vicomtesse qui lui dit d’un ton dont l’émotion lui remua les fibres du coeur: Pardon, monsieur, j’avais un mot à écrire, je suis maintenant tout à vous. (p. 125)

Ç1: Eugène kendisini pek zor bir durumda hissetmeye başlamıştı. Nihayet Vikontesi gördüm ve onun: “ Affedersiniz Mösyö, bir pusula yazmam gerekiyordu; şimdi tamamıyla sizinim.” derken sesindeki üzüntü delikanlının kalbini yumuşattı. (s. 81)

Ç2: Nihayet Vikontesi görebilme ve onun “Afedersiniz, bir sözcük yazmam lazımdı, şimdi tamamıyla sizinle konuşabilirim” derken sesindeki üzüntü delikanlının kalbini etkiledi. (s. 57)

Ç3: Eugène çok huzursuz olmaya başlamıştı. Sonunda vikontes göründü, sesindeki heyecan yüreğini yerinden oynattı:

“Özür dilerim bayım,” dedi. “Yazılacak küçük bir mektubum vardı, artık tamamen sizinim.” (s. 58)

Ç4: Eugène artık iyiden iyiye sıkılmaya başlıyordu. En sonunda vikontesi gördü. Sesindeki heyecanla yüreğinin en derin tellerini sızlatarak:

“Ah! Çok özür dilerim, mösyö. Yazılacak küçük bir pusulam vardı. Şimdi artık tamamıyla sizinim,” dedi. (s. 80)

Ç5: Eugène kendisini pek zor bir durumda hissetmeye başlamıştı. Sonunda vikontesi gördü ve onun “Affedersiniz Mösyö, bir şeyler yazmam gerekiyordu; şimdi tamamıyla sizinim,” derken sesindeki üzüntü delikanlının kalbini yumuşattı. (s. 120)

KM’de verilen “se trouver mal à l’aise” ifadesi “kendini rahatsız hissetmek; ortama uyum sağlayamamak” gibi anlamlarda ifade edilebilir ancak Ç2’de bu ifade çeviriden tamamen çıkarılmıştır. KM’deki “Monsieur” ifadesi ise Türkçe’de “Bayım; Beyefendi” gibi ifadelerle verilebilir ancak Ç1, Ç4 ve Ç5’te ödünçleme stratejisi ile “Mösyö” olarak Türkçe telaffuz ediliş biçimiyle verilmektedir. Söz konusu ifade Ç3’te Türkçeleştirilirken Ç2’de atlanarak çevrilmemiştir.

56- KM: – Eh! bien, mon cousin, dit-elle en riant, à quoi puis-je vous être bonne? (p. 126)

Ç1: Vikontes gülerek:

— Peki halazade, size ne gibi bir yardımım dokunabilir? dedi. (s. 81)

Ç2: Vikontes gülerek: “Peki halazadem, size ne gibi bir yardımım dokunabilir?” (s. 57)

Ç3: “Peki kuzenim, size nasıl yararlı olabilirim?” (s. 59)

Ç4: Vikontes gülerek:

“Pekala öyleyse, kuzenim,” dedi. “Size ne gibi bir yararım olabilir?” (s. 81)

Ç5: Vikontes gülerek, “Peki kuzenim, size ne gibi bir yararım dokunabilir?” diye sordu. (s. 121)

KM’deki “cousin” sözcüğü günümüz Türkçe’sinde “kuzen” olarak kullanılmaktadır. Ancak KM’de hala tarafından kuzeni olup olmadığı hakkında bir ifade olmamasına rağmen Ç1 ve Ç2’de hem artık bir bilgi verilerek hem de günümüz Türkçe’si kullanımının dışında, sözcük düzeyinde tarihselleştirme stratejisi vasıtasıyla eski dile özgü bir ifade şekli ile “halazade” kullanımına yer verilmektedir. Bu bağlamda daha önceki örnekleri de düşünerek özellikle Ç1 için diğer çevirilere nazaran modası geçmiş olarak ifade edilebilir. Ayrıca Ç1 haricindeki çeviriler için de söz konusu kelime için bir çeşit güncelleştirme işlemi uygulandığı söylenebilir. Yine Ç2’de hem KM’de, hem de diğer çeviri metinlerde yer alan “dit-elle en riant/Vikontes gülerek” ifadesi bulunmamaktadır.

57- KM: La duchesse, qui passait pour être abandonnée par monsieur de Montriveau de qui elle était éperdument éprise, sentit au coeur la pointe de cette question, et rougit en répondant : – Il était hier à l’Élysée. (p. 127)

Ç1: Fevkalade âşık olduğu, Mösyö de Montriveau tarafından terk edildiği söylenen düşes bu sorudaki iğneyi yüreğinde duyumsadı ve:

— Dün Elysée sarayındaydı yanıtını verirken yüzü kızardı. (s. 83-84)

Ç2: Bu sorudaki iğneyi duyan ve sırlıklam aşık olduğu adam tarafından terk edildiği söylenen düşes: “Dün, Elysee’de idi, derken yüzü kızardı. (s. 59)

Ç3: Bay de Montriveau tarafından terk edildiğini ve ona çılgınca tutkun olduğunu ileri süren düşes, bu sorudaki iğneyi ta yüreğinde hissetti, yanıt verirken kıpkırmızı kesildi:

“Dün, Elysee’deydi” dedi. (s. 60)

Ç4: Hala çılgıncasına aşık olduğu Mösyö de Montriveau tarafından artık terk edildiğini söyleyen düşes, bu soru karşısında yüreğinin kızgın demirle dağlandığını hissetti adeta. Kızarak: “Dün Elysee sarayındaydı,” diye karşılık verdi. (s. 83)

Ç5: Çılgınca âşık olduğu Mösyö de Montriveau tarafından terk edildiği söylenen düşes bu sorudaki iğneyi yüreğinde hissetti, “Dün Élysée’deydi,” cevabını verirken yüzü kızarmıştı... (s. 124)

KM’de verilen “qui passait pour être abandonnée” ifadesinin Türkçesi “terk edildiği bilinen; yüzüstü bırakıldığı söylenen” gibidir. Buna göre Ç3 ve Ç4’te “terk edildiğini ileri süren/söyleyen düşes” yanlış bir çeviri olmuştur. Çünkü “bilen” düşes değil başkalarıdır. KM’de düşesin aşık olduğu kişi olarak belirtilen “monsieur de Montriveau” adı açıkça yer almakta iken Ç2’de üstanlamalı/genelleştirme stratejisi aracılığı ile adam olarak kullanılmaktadır. Ek olarak KM’deki “monsieur” ifadesi Ç1, Ç4 ve Ç5’te ödünçleme stratejisi ile metne dâhil edilmekteyken Ç3’te “bay” olarak Türk dilinde kullanılmaktadır. Yine KM’de saray ifadesi yer almazken Ç1 ve Ç4’te ekleme stratejisi vasıtasıyla kendine yer bulmaktadır.

58- KM: – Madame la duchesse, reprit Eugène, n’est-il pas naturel de vouloir s’initier aux secrets de ce qui nous charme? (Allons, se dit-il en lui-même, je suis sûr que je leur fais des phrases de coiffeur.) (p. 129-130)

Ç1: Eugène dedi ki:

— Hoşunuza giden şeylerin gizlerini bilmeyi istemek doğal değil midir madem la düşes? “Kendi kendine de: bir berber ağzından çıkacak cümlelerle onlara seslendiğimden hiç kuşum yok, diye düşündü.” (s. 86)

Ç2: Eugène: “Hoşunuza gidenlerin sırrını bilmeyi istemem normal değil midir? Ve kendi kendisine de “Bir berber gibi konuşuyorum” dedi. (s. 61)

Ç3: Eugène konuşmasını sürdürdü:

“Sayın düşes, bizi büyüleyen şeylerin sırrını öğrenmeyi istemek normal değil midir?” (İçinden de, eminim ki onlara berber ağzıyla konuşuyorum, dedi.) (s. 62)

Ç4: Eugène:

“Düşes hazretleri,” diye söze devam etti, “bizi büyüleyen şeylerin sırrını öğrenme isteği pek doğal değildir?” İçinden de: “Hadi bakalım, şimdi de onlara berber çırağı cümleleri döküp durmaktayım muhakkak ki” diye geçirdi. (s. 85)

Ç5: Eugène, “Hoşumuza giden şeylerin sırlarını bilmek istemek doğal değil midir sayın düşes?” Kendi kendine de, “Bir berber ağzından çıkacak cümlelerle onlara hitap ettiğime hiç şüphem yok,” diye düşündü. (s. 126)

KM’deki “Madame la duchesse” ifadesi, Ç1’de ödünçleme stratejisi ile “madem la düşes” şeklinde bir parça Türkçe’ye uyarlanarak bir aktarım yapılmaktadır. Diğer çeviri

cümlelerde ise “sayın, hazretleri” gibi şekillerde Türk diline çevrilerek aktarılmıştır. Bunun dışında KM’de verilen “Allons” ünlemi, “Hay Allah”, “Hadi bakalım” gibi ifade edilebilir ancak Ç4 dışında hiçbir çeviride bu ünleme yer verilmemiş, bu nedenle eksik birer çeviri işlemi gerçekleştirilmiştir.

59- KM: – La fille d’un vermicellier, reprit la duchesse, une petite femme qui s’est fait présenter le même jour qu’une fille de pâtissier. (p. 130)

Ç1: Düşes ekledi:

—Bir makarnacının kızı, bir pastacının kızı ile aynı günde huzura takdim edilmiş olan bir kadıncağız. (s. 87)

Ç2: Düşes ilave ederek, “Bir şehriyecinin kızı ile aynı günde takdim olunmuş bir kadıncağız. (s. 61)

Ç3: Düşes:

“Bir şehriyecinin kızı,” diye atıldı. Saraya, bir pastacının kızıyla aynı gün tanıtılan sıradan bir kadın. (s. 62-63)

Ç4: “Bir şehriyecinin kızı,” diye söze karıştı düşes de. “Bir pastacının kızıyla aynı günde saraya takdim edilen küçük bir kadın.” (s. 86)

Ç5: Düşes ilave etti: “Bir zehircinin kızı, bir pastacının kızı ile aynı günde kralın huzuruna sunulmuş olan bir kadıncağız. (s. 127)

KM’de verilen “vermicellier” sözcüğü “erişteci, makarnacı” olarak çevrilebilir ancak Ç5’te “zehirci” olarak çevrilerek olduğundan çok başka bir anlamda, yanlış bir aktarım yapılmaktadır.

60- KM: – *Ejusdem farinae*, dit Eugène. (p. 130)

Ç1: Eugène:

— Ejusdem Farine, dedi. (s. 87)

Ç2: “Ejusdem Farince,” dedi Eugène. (s. 61)

Ç3: “Aynı hamurdan” dedi Eugène. (s. 63)

Ç4: “Ejusdem farina,” dedi Eugène. (s. 86)

Ç5: Eugène, “Ejusdem farinae,”* dedi. (s. 127)

KM’de verilen “Ejusdem farinae” terimi Latince bir ifade olup “Aynı undan, doğadan, türden” gibi anlamlara gelmektedir fakat Ç3 dışında hiçbir çeviride bu ifadenin Türkçe karşılığı verilmemekte, ödünç alma ve yabacılaştırma stratejileri ile metne direkt olarak dâhil edilmektedir. Sadece Ç5’te hakkında dipnot ile açıklamalı bir çeviri işlemi gerçekleştirilmektedir.

61- KM: – Le monde est infâme, dit la vicomtesse en effilant son châle et sans lever les yeux... (p. 134)

Ç1: Şalına sarılarak ve gözlerini kaldırmayarak Vikontes:

— Dünya alçaktır, dedi... (s. 90)

Ç2: Şalına sarılan düşes, gözlerini kaldırmadan: Dünya alçaktır,” dedi. (s. 62)

Ç3: Vikontes şalını didikleyerek, bakışlarını kaldırmadan:

“İğrenç dünya,” dedi. (s. 65)

Ç4: Vikontes atkısını didikleyerek, gözlerini kaldırmadan:

“Alçak, rezil bir dünyada yaşıyoruz,” dedi. (s. 89)

Ç5: Şalıyla dalgın dalgın oynayan ve gözlerini kaldırmayan vikontes, “Dünya alçaktır,” dedi...(s. 131)

KM’de verilen “en affilant” ifadesi “didikleyerek”; “tiftikleyerek” anlamındadır ancak değiştirme stratejisi ile Ç2’de “sarılarak”; Ç5’te ise “dalgın dalgın oynayan” olarak çevrilmektedir. Yine KM’de yer alan “la vicomtesse” ünvanı, Ç2’de değiştirme stratejisi ile düşes, diğer çevirilerde ise ödünçleme stratejisi ile Türk diline aktarılarak kullanımı dile yerleşen “vikontes” şeklinde görülmektedir.

62- KM: Elle releva la tête comme une grande dame qu’elle était, et des éclairs sortirent de ses yeux fiers. (p. 134)

Ç1: Soyluluğuna yaraşan bir tavırla başını kaldırdı ve kibirci gözlerinde şimşekler çaktı. (s. 91)

Ç2: ... asilliğiyle özdeşleşen bir edayla başını kaldırdı. Gururlu gözlerinde şimşekler çakıyordu. (s. 63)

Ç3: Soylu bir hanımefendi gibi başını kaldırdı, gururlu gözlerinde kıvılcımlar çıkıyordu: ... (s. 66)

Ç4: Soyluluğa yaraşır bir azametle başını kaldırdı. Gözlerinden adeta şimşekler çıkıyordu. (s. 90)

Ç5: Soyluluğuna yaraşan bir eda ile başını kaldırdı ve gururlu gözlerinde şimşekler çaktı. (s. 132)

KM’de yer alan cümle, bölme ve bölünme stratejisi ile Ç2 ve Ç4’te ikiye bölünerek çevrilmektedir. Yine KM’de yer alan “fier” niteleme sıfatı “gururlu” anlamındadır ancak Ç1’de “kibirci” yani Fransızca’da “orgueilleux” ya da “vaniteux” olarak verilen sıfatların yerine kullanılmakta ve çeviri hatası yapılmaktadır. Unutulmamalıdır ki gururlu olmak ile kibirli olmak birbirinde çok farklı iki durumdur. Ç4’te ise söz konusu gururlu sıfatının cümlede kullanımına yer verilmemekte, eksilteli bir çeviri işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda çeviriler kaynak metinden kopuk, kabul edilebilir konumdadır.

63- KM: Ne le livrez pas avant d’avoir bien su à qui vous ouvrirez votre coeur. (p. 135)

Ç1: Kalbinizi, kime açacağınızı iyi bilmeden, teslim etmeyiniz. (s. 92)

Ç2: Kalbinizi kime açacağınızı iyi bilmeden teslim etmeyiniz. (s. 63)

Ç3: Yüreğinizi kime açtığınızı iyice bilmeden kimseye sır vermeyin. (s. 66)

Ç4: Yüreğinizi kime açacağınızı iyice bilmeden sakın onu ele vermeyin. (s. 91)

Ç5: Kalbinizi kime açacağınızı iyi bilmeden onu teslim etmeyiniz. (s. 133)

KM’de verilen “Ne le livrez pas” ifadesinin anlamı “onu teslim etmeyiniz”dir ancak Ç3’te bunla ilgili herhangi bir bilgi olmadığı halde “sır vermeyiniz” olarak çevrilmektedir. Ek bir bilgi ile artıklı bir çeviri işlemi gerçekleştirilerek, kaynak metnin dışında ama erek okur tarafından daha anlaşılır bir çeviri olarak kabul edilebilir olduğunu söylemek mümkündür.

64- KM: Il y a des femmes qui aiment l’homme déjà choisi par une autre, comme il y a de pauvres bourgeoises qui, en prenant nos chapeaux, espèrent avoir nos manières. (p. 136)

Ç1: Bizim şapkalarımızın eşini taşıdıklarından tavırlarımıza sahip olmayı uman zavallı burjuva kadınları olduğu gibi daha önce başkası tarafından seçilmiş erkeği seven kadınlar da vardır. (s. 93)

Ç2: Cümle Yok. (s. 63)

Ç3: Başka birinin seçmiş olduğu erkekleri seven kadınlar vardır; tıpkı şapkalarımızın bir eşini alınca bizim tavırlarımızı edindiklerini sanan zavallı kentsoylu kadınlar gibi. (s. 67)

Ç4: Şapkalarımızı alıp giymekle davranışlarımıza da sahip olacaklarını sanan zavallı orta halli kadınlar bulunduğu gibi, daha önce bir başka kadının seçtiği erkeği seven kadınlar da vardır. (s. 92)

Ç5: Bizim şapkalarımızın eşini taşıdıklarından davranışlarımıza sahip olmayı uman zavallı burjuva kadınlar bulunduğu gibi, daha önce başkası tarafından seçilmiş erkeği seven kadınlar da vardır. (s. 134)

Örnek cümlede dikkati çeken ilk unsur, diğer örneklerde de sıklıkla rastlanıldığı üzere KM’de yer alan cümlelerin, çıkarma stratejisi yolu ile atlanarak Ç2’de çevrilmediği ve eksik bir çeviri işlemi gerçekleştirilmiştir. Yani cümle düzeyinde bir daraltma işlemi söz konusudur. Bu doğrultuda Ç2 büyük ölçüde daraltma amacı güden, kaynak metnin uzağında, serbest çeviri niteliğinde ve kabul edilebilir ölçüde bir metin olarak değerlendirilmektedir. Ç1 ve Ç5’te, kaynak metinde “bourgeoises” olarak yer alan sözcük, ödünçleme stratejisi ile “burjuva” olarak aktarılmaktadır. Aynı sözcük Ç3’te “kentsoylu” ve Ç4’te “orta halli” olarak Türkçe’ye çevrilerek kullanılmaktadır.

65- KM: – Je ne suis plus disposé à souffrir les plaisanteries de ceux qui m’appellent monsieur le marquis, répondit-il. (p. 138)

Ç1: Rastignac cevap verdi:

— Bana Mösyö lö Marki diyenlerin şakalarını kaldıracak halim yok. (s. 95)

Ç2: “Bana Mösyö lö Marki diye hitabedenlerin latifelerine tahammül edemem. (s. 65)

Ç3: “Bana, sayın marki diyenlerin şakalarına dayanacak gücüm kalmadı artık,” diye karşılık verdi. (s. 69)

Ç4: “Bana marki hazretleri diyen kimselerin şakalarına katlanmaya hiç niyetli değilim,” diye karşılık verdi. (s. 94)

Ç5: Rastignac, “Bana sayın marki diye hitap edenlerin şakalarına katlanmak niyetinde değilim. (s. 137)

KM’deki “monsieur le marquis” söylemi Ç1 ve Ç2’de ödünçleme stratejisi ile “Mösyö lö Marki” olarak kullanılmakta iken Ç3 ve Ç5’te “sayın marki”, Ç4’te ise “marki hazretleri” şeklinde “monsieur” sözcüğü Türkçeye aktarılarak “marki” sözcüğü ise ödünçleme ile verilerek çevrilmektedir. Öyle ki ödünçleme stratejisi ile Türk diline giren “marki” sözcüğü zamanla dile de yerleşmiştir. KM’de verilen “ne...plus” olumsuzluk hali

Türkçe’de “artık” olarak çevrilebilir ancak Ç1, Ç2, Ç4, Ç5’te bu ifade yer almamaktadır. Ç2’de kullanılan “latife” sözcüğü ise eski zaman özgül olup günümüzde yerine “şaka” sözcüğünün kullanımı tercih edilmektedir. Yine aynı cümlede kullanılan “hitap etmek” eylemi de eski Türkçe’ye has bir kullanımdır. Bu doğrultuda Ç2 tarihselleştirilmiş ve modası geçmiş olarak değerlendirilebilir. Diğer çeviriler içinde aynı sözcük üzerine bir güncelleştirme işlemi uygulandığından bahsedilebilir.

66- KM: – Vous êtes donc entré en campagne aujourd’ hui ? (p. 139)

Ç1: —Bugün savaş durumuna girdiniz demek? (s. 96)

Ç2: Cümle Yok. (s. 65)

Ç3: “Demek savaşa bugün başladınız?” (s. 70)

Ç4: “Siz, kuzum, bugün savaşa mı girdiniz?” (s. 95)

Ç5: “Bugün savaşa girdiniz demek?” (s. 138)

Ç4’te yer alan “kuzum” sözcüğü kaynak metinde olmamasına rağmen ekleme stratejisi ile metne dahil edilmektedir. Aynı cümlede KM’de yer alan ve Türkçe’ye “o halde”, “öyleyse” ve “demek” gibi ifadelerle çevrilen “donc” bağlacı yer almamaktadır. Ç2’de ise KM’de yer alan cümlelerin tamamı çevrilmemiştir.

67- KM: Il s’était établi rue de la Jussienne, près de la Halle-aux-Blés, et avait eu le gros bon sens d’accepter la présidence de sa section, afin de faire protéger son commerce par les personnages les plus influents de cette dangereuse époque. (p. 143)

Ç1: Jussien sokağında, Buğday Hali yakınında bir dükkan açmış ve bu tehlikeli devirde ticareti için en nüfuzlu kimselerin korumasını sağlamak akıllılığını göstererek bu amaçla bulunduğu bölgede parti başkanlığını kabul etmişti. (s. 101)

Ç2: Jussienne sokağında, buğday hali yakınında bir dükkan açmış ve bu tehlikeli devirde ticareti için en nüfuzlu kimselerin himayesini sağlayarak bu amaçla bulunduğu bölgede parti liderliğini kabul etmişti. (s. 68)

Ç3: Buğday Halinin yakınında, Jusienne sokağına yerleşti ve çok sağduyulu davranarak, o tehlikeli dönemde ticaretinin en etkili kimseler tarafından korunması için o bölümün başkanlığını üstlendi. (s. 73)

Ç4: Buğday Hal’i yakınlarında, Jussienne sokağına yerleşmişti. Ve yaptığı işi o tehlikeli dönemin nüfuzlu kişilerinin koruması altına almak için, kendi seksiyonunun başkanlığını

kabul etmek sağ duyusunu göstermişti. (s. 100)

Ç5: Jussiene Sokağı'nda, Halle-aux-Blés yakınında bir dükkân açmış ve bu tehlikeli devirde ticaret yapmak için en nüfuzlu kimselerin himayesini sağlamak amacıyla bulunduğu bölgenin başkanlığını kabul etme becerikliliğini göstermişti. (s. 145)

KM tek bir cümledir, ancak Ç4'te cümle 2 cümle halinde çevrilmiştir. KM'de verilen “avait eu legros bon sens”, “akıllılığını göstermişti” ya da “doğru karar vermişti” gibi benzeri anlamlara gelmekte iken Ç2'de bu ifade görülmemektedir.

68- KM: Sa femme, fille unique d'un riche fermier de la Brie, fut pour lui l'objet d'une admiration religieuse, d'un amour sans bornes. (p. 145)

Ç1: Brie'de zengin bir çiftçinin tek evlâdı olan karısı kendisine dini bir hayranlık, sınırsız bir aşk esinlemişti. (s. 102)

Ç2: Brie'de zengin bir çiftçinin tek çocuğu olan karısı kendisine dini bir hayranlık, sınırsız bir aşk ilham vermişti. (s. 69)

Ç3: Brie'li zengin bir çiftçinin tek kızı olan karısı, onda sınırsız bir aşk ve dinsel bir hayranlık yaratmıştı. (s. 74)

Ç4: La Brie bölgesinin zengin bir çiftçisinin tek kızı olan karısı Goriot için dindarca bir hayranlığın, sınırsız bir aşkın objesi oldu. (s. 101)

Ç5: Brie'deki zengin bir çiftçinin tek çocuğu olan karısı, onda adeta bir hayranlık, sınırsız bir aşk uyandırmıştı. (s. 146)

KM'deki “dini/dinsel bir hayranlık” anlamı taşıyan “une admiration religieuse” ifadesi, Ç5'te bir hayranlık olarak belirtilmekte ama çıkarma stratejisi ile hayranlığın dinsel açıdan olduğuna yer verilmemektedir. Söz konusu ifade Ç5 haricindeki tüm çeviri metinlerde yer almaktadır. Yine kaynak metinde yer alan “l'objet” ifadesi sadece Ç4'te “obje” olarak karşılık bulurken, “la Brie” ifadesindeki “la” da Türkçe çeviride yer almaması gerekirken çeviriye dahil edilmiştir. Ek olarak “bölge” sözcüğü de KM'de yer almamasına rağmen daha açıklayıcı olmak adına çeviri metne eklenmiştir.

69- KM: Ici se termine l'exposition de cette obscure, mais effroyable tragédie parisienne. (p. 147)

Ç1: Bu dillere düşmemiş ama korkunç Paris faciasının öyküsü burada son bulmaktadır. (s. 105)

Ç2: Bu dillere düşmemiş fakat korkunç Paris faciasının hikayesi burada sona ermektedir. (s. 71)

Ç3: Karanlık ama korkunç Paris trajedisinin sergilenmesi burada sona eriyor. (s. 76)

Ç4: Bu karanlık, ama korkunç Paris trajedisinin sergilenmesi burada son buluyor. (s. 103)

Ç5: Bu karanlık, ama korkunç Paris faciasının hikâyesi burada son bulmaktadır. (s. 149)

KM'deki cümlelerin Ç1 ve Ç2'de birkaç sözcüğün eş anlamlısının kullanılmasının dışında birebir olarak, aynı şekilde çevrildiği görülmektedir. Bu açıdan sonradan yapılan bir çeviri olduğu için Ç2'nin, Ç1'den etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. KM'de verilen "obscure" sıfatı, kemle olarak "karanlık" anlamına gelmekte ise de Ç1 ve Ç2'de "dillere düşmemiş" şeklinde erek okura yönelik bir çeviri gerçekleştirilmektedir.

70- KM: Aussi puis-je te dire sans crainte: Va, mon bien-aimé, marche ! (p. 149)

Ç1: Bundan dolayı sana korkusuz, "Git, yürü sevgilim!" diyebilirim. (s. 106)

Ç2: Bundan dolayı sana korkusuz "Git, yürü sevgili çocuğum!" diyebilirim. (s. 72)

Ç3: Bu yüzden hiç çekinmeden, "Haydi canım, yürü!" diyebilirim. (s. 77)

Ç4: Sana "Hadi, sevgili yavrum, yürü," diyebilirim de. (s. 104)

Ç5: Bundan dolayı sana korkmadan, "Hadi sevgili oğlum, yürü!" diyebilirim. (s. 152)

KM'de verilen "sans crainte" ifadesi "çekinmeden, korkmadan" anlamındadır fakat bu ifade Ç4'te bulunmamaktadır.

71- KM: Quand Eugène eut achevé cette lettre, il était en pleurs, il pensait au père Goriot tordant son vermeil et le vendant pour aller payer la lettre de change de sa fille. (p. 149-150)

Ç1: Eugène bu mektubu bitirdiği zaman ağlıyordu, kızının senedini gidip ödemek üzere sofrayı takımlı, külçe haline getirip satan Goriot Babayı düşünüyordu. (s. 107)

Ç2: Eugène bu mektubu bitirdiği zaman ağlıyordu, kızının senedini ödemek için sofrayı takımlı külçe haline getirip satan Goriot Baba'yı düşünüyordu. (s. 73)

Ç3: Eugène mektubu bitirince, gözlerinden yaşlar akarak, kızının senetlerini ödemek için yaldızlı gümüşleri bükerek satmaya götüren Goriot Baba'yı düşünüyordu. (s. 77)

Ç4: Eugène bu mektubu okuyup bitirdiğinde, hüngür hüngür ağlıyordu. Kızının borç senedini ödemek için altın kaplama gümüş çanağını bükerek, götürüp satan Goriot Baba'yı

düşünüyordu. (s. 105)

Ç5: Eugène, mektubu bitirdiği zaman ağlıyordu; kızının senedini ödemek üzere sofra takımını külçe haline getirip satan Goriot Baba'yı düşünüyordu. (s. 153)

KM'deki cümle, Ç1, Ç2 ve Ç5'te oldukça benzer bir biçimde çevrilmiş olarak yer almaktadır. Ayrıca KM tek cümleden oluşurken Ç4'te iki cümle olarak çevrilmiştir. Bu nedenle cümlelerin aslına sadık kalındığı söylenemez.

72- KM: Je m'étais acheté deux ceintures, un joli poinçon pour percer les oeillets de mes corsets, des niaiserie, en sorte que j'avais moins d'argent que cette grosse Agathe, qui est économe, et entasse ses écus comme une pie. (p. 150-151)

Ç1: Kendime iki kemer, korselerimin deliklerini delmek için güzel bir alet, kısacası hiç gereği olmayan birtakım şeyler satın almıştım, bu nedenle de, tutumlu olan ve parasını bir saksığan kuşunun gıda biriktirmesi gibi biriktiren Agathe'dan daha az paraya sahiptim. (s. 108)

Ç2: Kendime iki kemer, korselerimin deliklerini delmek için güzel bir alet, kısaca hiç gereği olmayan birtakım şeyler satın almıştım, bu sebeple, tutumlu olan ve parasını bir saksığan kuşunun yiyecek biriktirmesi gibi biriktiren şişman Agathe'dan daha az param vardı. (s. 74)

Ç3: Kendime iki kemer ve korselerimin bağcık deliklerini açacak güzel bir zımba almıştım; bu yüzden de tutumlu olan ve parasını bir sofı gibi kuruş kuruş biriktiren şişko Agatha'dan daha az param vardı. (s. 78)

Ç4: Kendime iki tane kemer, korselerimin şerit iliklerini açmak için güzel bir zımba, daha bir iki saçma sapan şey satın almıştım. İşte bu yüzden, pek tutumlu olan, tıpkı bir saksığan gibi paracıklarını istif eden şu şişko Agathe'dan daha az para kalmıştı elimde. (s. 106)

Ç5: Kendime iki kemer, korselerimin deliklerini delmek için güzel bir alet, kısacası hiç gereği olmayan birtakım şeyler satın almıştım, bu nedenle de eli sıkı olan ve parasını bir saksığan kuşunun yiyeceğini biriktirmesi gibi biriktiren şişman Agathe'dan daha az param vardı. (s. 155)

KM, Ç1, Ç2 ve Ç5'te cümleler aynıdır, bu nedenle çevirmenlerin birbirlerinin çevirilerinden etkilendiklerini söylemek olasıdır.

73- KM: Enfin, l'oiseau naguère sans ailes a retrouvé son envergure. (p. 154)

Ç1: Kısacası dün kanatsız olan kuş eski şeklini tekrar bulmuştur. (s. 111)

Ç2: Dünkü kanatsız kuş şeklini tekrar bulmuştur. (s. 76-77)

Ç3: Kısacası kanatsız bir kuşken, şimdi kanatlarını açabilmiştir. (s. 80)

Ç4: Kısacası, kanatsız kuş geniş kanatlarına kavuşmuştur. (s. 109)

Ç5: Kısacası, dün kanatsız olan kuş, kanatlarını tekrar bulmuştur. (s. 159)

KM’de verilen “son envergure” ifadesinin Türkçe karşılığı “kanat genişliği; güzel kanatları; kanatları” vb. şekillerde çevrilebilir ancak Ç1 ve Ç2’de bu verilmemiş, değiştirme stratejisi ile “eski şeklini; şeklini” olarak çevrilmektedir. Buna göre Ç1 ve Ç2’nin kaynak metinden uzaklaşarak serbest bir çeviri üslubu benimsedikleri söylenebilir.

74- KM: – Vous aurez de quoi payer des leçons d’armes et des séances au tir, lui dit cet homme. (p. 155)

Ç1: Vautrin:

— Atış dersleriyle kılıç eğitimi almak için gereken paraya sahip oluyorsunuz, dedi. (s. 112)

Ç2: Bu adam kendisine: “Silah dersleriyle nişan seanslarını ödeyecek paramız var,” dedi. (s. 77)

Ç3: “Kılıç derslerine ve atış seanslarına verecek paranız olacak,” dedi adam. (s. 81)

Ç4: Adam, ona:

“Kılıç dersleriyle, atış saatlerinin ücretini ödeyecek kadar dünyalığınız olacak,” dedi. (s. 110)

Ç5: Vautrin, “Silah dersleriyle atış talimlerine ödeyecek bir paraya sahip oluyorsunuz,” dedi. (s. 160)

KM’de verilen “vous aurez” ifadesi gelecek zamanda “avoir” fiilinin çekilmiş halidir ve “sahip olursunuz” ya da “sahip olacaksınız” olarak çevrilmelidir ancak Ç1 ve Ç5’te “oluyorsunuz” olarak şimdiki zamanda verilmiştir. Bu doğrultuda dilbilgisi açısından bir değiştirme stratejisi uygulanarak çeviride kaynak metnin dışına çıkılmaktadır.

75- KM: – Les galions sont arrivés, lui dit madame Vauquer en regardant les sacs. (p. 155)

Ç1: Madam Vauquer çıkınlara bakarak:

—Altın kadirgaları geldi, dedi. (s. 112)

Ç2: Madam Vauquer çıkınlara bakınarak: “Altın kalyonları geldi,” dedi. (s. 77)

Ç3: Bayan Vauquer torbalara bakarak:

“Kalyonlar geldi, “dedi. (s. 81)

Ç4: “Kalyonlar geldi,” dedi. Madam Vanquer torbalara bakarak. (s. 110)

Ç5: Madam Vauquer çıkınlara bakarak, “Altın kalyonları geldi,” dedi. (s. 160)

Ç1, Ç2 ve Ç5’te çeviriler hemen hemen aynıdır. KM’deki “galions” sözcüğü de ödünçleme stratejisi ile bir parça değişime uğratılarak “kalyon” şeklinde Ç1 haricindeki tüm metinlere olduğu gibi aktarılmıştır. Yine aynı şekilde “madame” hitabı da “madam” şekli ile ödünçleme stratejisi kullanılarak tüm çeviri metinlerde kullanılmaktadır. Ayrıca kaynak metinde “altın” ifadesi yer almazken ekleme stratejisi ile Ç1, Ç2 ve Ç5’e dahil edilmiştir.

76- KM: Sa vue morale avait la portée lucide de ses yeux de lynx. (p. 156)

Ç1: Ahlaki görünüşünde uzakları seziş gücü vardı. (s. 113)

Ç2: Manevi görüşü de çok tesirli gözlerinin gücüne sahipti. (s. 78)

Ç3: Ruhsal gözü vaşak gözleri gibi her şeyi görürdü. (s. 82)

Ç4: Moral görüşünde sırtlan gözlerinin keskinliği vardı. (s. 111)

Ç5: Manevi görüşü de, vaşaklarınki kadar keskin gözlerinin sahip olduğu her şeyi bütün çıplaklığıyla kavrama gücüne sahipti. (s. 161)

KM’de verilen “vaşağın gözleri” anlamındaki “yeux de lynx” ifadesi ile bir benzetme yapılmak istenmiş ve esasen “keskin bir görüşe sahip olma” özelliği vurgulanmak amaçlanmıştır. Ancak Ç1 ve Ç2’de bu karşılaştırmalı benzetmeye yer verilmemekte ama yine de verilmek istenen anlam ifade edilmektedir. Bu bağlamda kaynak metinden uzak ama erek kitle açısından anlaşılır nitelikte kabul edilebilir doğrultuda birer çeviri oldukları belirtilebilir.

77- KM: – Voici vingt sous, dit Rastignac en tendant une pièce au sphinx en perruque. (p. 158)

Ç1: Rastignac perukalı sfenkse para uzatarak:

— İşte iki frankınız, diye karşılık verdi. (s. 114)

Ç2: Rastignac peruklu sfenkse para uzatarak:

“İşte iki frankınız,” dedi. (s. 79)

Ç3: Rastignac, peruklu sfenkse parayı uzattı:

“İşte yirmi metelik.” (s. 83)

Ç4: Rastignac, perukalı sfenkse bir frank uzatarak: “Bir frangınızı buyrun,” dedi. (s. 112)

Ç5: Rastignac, “İşte yirmi sou,” diyerek peruklu sfenkse parayı uzattı. (s. 163)

KM’de bulunan “en tendant” ifadesi gérondif yani “-erek, -arak” şeklinde “uzatarak” diye çevrilmesi gerekirken yer değiştirme (yeniden düzgüleme) işlemi ile Ç3 ve Ç5’te “uzattı” fiili olarak verilmiş ve kaynak metin ile dilbilgisi kuralları gibi mutlak normlar bakımından da bir farklılık göstermektedir. Yine KM’de verilen “sou” sözcüğü “para”, “metelik” ya da “kuruş” gibi parayı ifade eden sözcüklerle ifade edilmesi gerekirken Ç5’te bir karşılık bulunamayarak ödünç alma stratejisi ile aynen kullanılmıştır. Ayrıca KM’de “vingt sous” şeklinde paranın miktarı “yirmi kuruş/lira” iken bu miktar Ç3 ve Ç5 haricindeki diğer türm çevirilerde yanlış anlam ve yorumlama ile değiştirme stratejileri kullanılarak farklı olarak belirtilmektedir.

78- KM: – Que non, répondit madame Vauquer en caressant sa pile d’écus. (p. 158)

Ç1: Paralarının tulumunu okşayarak Madam Vauquer:

—Yok canım, diye karşılık verdi. (s. 115)

Ç2: Paralarını okşayarak Madam Vauquer: “Yok canım,” diye karşılık verdi. (s. 80)

Ç3: Bayan Vauquer altın yığınınını okşayarak:

“Tabii ki hayır,” diye karşılık verdi. (s. 84)

Ç4: Madam Vanguer, para destesini okşayarak:

“Yok canım,” diye karşılık verdi. (s. 113)

Ç5: Madam Vauquer, para kesesini okşayarak, “Yok canım,” diye karşılık verdi. (s. 164)

KM’de yer alan “pile” sözcüğünün “yığın, deste, küme” gibi sözcüklerle ifade edilmesi gerekirken değiştirme stratejisi ile Ç1’de “tulum” ve Ç5’te “kese” olarak verilmektedir. Ç3 ve Ç4’te ise ifade doğru şekilde kullanılmaktadır. Ancak Ç2’de söz konusu ifadeye çıkarma stratejisi kullanılarak hiç değinilmemekte ve cümle düzeyinde daraltma uygulaması yapılmaktadır.

79- KM: – Ne m’échauffez pas la bile, répondit Vautrin. (p. 159)

Ç1: Vautrin:

— Beni kızdırmayın diye karşılık verdi. (s. 117)

Ç2: Vautrin “Beni kızdırmayın,” dedi...(s. 81)

Ç3: “Beni kızdırmayın,” diye karşılık verdi... (s. 84)

Ç4: “Kafamı kızdırmayın, karışmam, haa! “ diye karşılık verdi. (s. 114)

Ç5: Vautrin, “Beni kızdırmayın,” diye cevap verdi... (s. 165)

KM'deki “Ne m'échauffez pas la bile” deyimi, çeviri metinlerde “Kafamın tasını attırmayın” ya da “Beni çileden çıkarmayın” gibi deyimlerle ifade edilmesi daha doğru iken tüm çevirilerde söz konusu deyim kullanılmadan, standart bir dil ile sözcüğünün birebir anlamı olan “kızdırmak” fiili ile kullanılmaktadır.

80- KM: D'abord, deux années à droguer dans Paris, à regarder, sans y toucher, les *nanans* dont nous sommes friands. (p. 163)

Ç1: Önce Paris'te iki yıl bilim yutmak ve pek istediğimiz cici'lere dokunmadan bakmak gerek. (s. 120)

Ç2: Önce Paris'te iki yıl ilim yutmak ve pek istediğiniz cicilere dokunmadan bakmak gerek. (s. 84)

Ç3: Önce Paris'te iki yıl bekleyecek, sevdiğin tatlılara, kaymaklara dokunmadan bakacaksın. (s. 87)

Ç4: Önce içimizin çektiği o pek cicilere elimizi sürmeden bakmak, iki yıl Paris'te pinekleyip beklemek var. (s. 118)

Ç5: Önce Paris'te iki yıl sıkıntıdan oflaya puflaya beklemek ve pek istediğimiz cici'lere dokunamadan bakakalmak gerekir. (s. 170)

KM'de verilen “nous sommes friands” ifadesinin karşılığı Türkçe'de “tutkunu olduğumuz”, “bayıldığımız” ve “vazgeçemediğimiz” gibi ifadelerle verilebilir, yani mevzu bahis olan bizim arzumuz iken Ç2'de “pek istediğiniz” ve Ç3'te sevdiğin olarak çevrilmektedir. Böylece dilbilgisel açıdan bir değiştirme stratejisi ile konu birinci çoğul şahsa ait bir mesele iken Ç2'de ikinci çoğul, Ç3'te ikinci tekil şahsa aitmiş gibi verilmektedir.

81- KM: À Paris, l'honnête homme est celui qui se tait, et refuse de partager. Je ne vous parle pas de ces pauvres ilotes qui partout font la besogne sans être jamais récompensés de leurs travaux, et que je nomme la confrérie des savates du bon Dieu. (p. 167)

Ç1: Paris'te namuslu adam susan ve paylaşmayı reddeden adamdır. Size çalışmalarından dolayı hiçbir zaman ödül almamak koşuluyla her tarafta işi gören ve kendilerine Tanrının afetler topluluğu diyeceğim zavallı kölelerden bahsediyorum. (s. 124)

Ç2: Paris'te namuslu adam susan ve paylaşmayı reddeden adamdır. Size çalışmasından dolayı hiçbir zaman armağan görmemek şartıyla her tarafta işi gören ve kendilerine Allah'ın eşya grubu diyeceğim zavallı kölelerden bahsediyorum. (s. 87)

Ç3: Paris'te dürüst insan, susan ve paylaşmayı reddeden insandır. Eskiden devlet malı olup da her çeşit pis işte çalıştırılan ve çalışmaları karşılığında hiç ödüllendirilmeyen kölelerden söz etmiyorum size; ben onlara Tanrı'nın yoksullar derneği derim. (s. 89)

Ç4: Paris'te namuslu adam, susan, bölüşmeyi reddeden adamdır. Çalışmalarının ödülünü hiçbir zaman alamadan her yerde işleri gören ve benim, Tanrı'nın Yardım Sevenler Derneği adını verdiğim o zavallı kölelerden söz etmiyorum size. (s. 121)

Ç5: Paris'te namuslu adam, susan ve paylaşmayı reddeden adamdır. Size, fazla mesailerden dolayı hiçbir zaman mükâfat almadan her yerde görevini yapan ve kendilerine Tanrı'nın fukaraları topluluğu diyeceğim zavallı kölelerden bahsetmiyorum. (s. 174)

KM'de verilen "bon Dieu" ifadesindeki "bon" sıfatı Türkçe'de "yüce" gibi bir anlamla çevrilebilecekken hiçbir çeviride böyle bir kullanım yer almamaktadır. Yine söz konusu "Dieu" sözcüğü Ç1, Ç3, Ç4 ve Ç5'te "Tanrı" olarak çevrilmekte iken Ç2'de yerileştirme stratejisi ile "Allah" olarak ifade edilmektedir. Bu noktada erek kültür odaklı gerçekleştirilen çeviri için kabul edilebilir düzeyde olduğu belirtilebilir. KM'de yer alan "partout" zarfı ise "her yerde" ya da "her tarafta" şeklinde çevrilebilir ancak Ç3'te değiştirme stratejisi ile "her çeşit" olarak kullanılmaktadır. KM'de verilen "sans ... jamais" ifadesi, "asla ... olmadan" gibi bir anlamda verilmesi gerekirken Ç2'de "şartıyla" yani "à condition de" ya da "pourvu que" ifadesinin karşılığı verilerek çeviri gerçekleştirilmiştir.

82- KM: Je veux m'y faire planteur, avoir des esclaves, gagner quelques bons petits millions à vendre mes boeufs, mon tabac, mes bois, en vivant comme un souverain, en faisant mes volontés, en menant une vie qu'on ne conçoit pas ici, où l'on se tapit dans un terrier de plâtre. (p. 168)

Ç1: Ben orada çift çubuğum olsun, kölelerim olsun istiyorum. Dilediğimi yaparak, alçıdan yapılmış bir ine sığınıp akla getirilmez bir hayat geçirerek, öküzlerimiz, tütünümü, kerestemi satıp birkaç milyoncuk kazanmak istiyorum. (s. 125)

Ç2: Ben orada çift çubuk sahibi olmak istiyorum, esirlere sahip olmak, kerestemi satarak, dilediğimi yaparak, alçıdan yapılmış bir ine sığınılıp yaşanan bu yerde hayal edilmez bir hayat geçirerek, öküzlerimi, tütünümü, kerestemi satıp birkaç milyoncuk kazanmak istiyorum. (s. 89)

Ç3: Orada kendime bir çiftlik kurar, köleler alır, sığırlarımı, tütünümü, ormanlarımı satarak milyonlar kazanır, bir kral gibi yaşar, her istediğimi yapar ve burada düşünilemeyen bir hayat yaşarım; burada insanlar inde yaşıyor. (s. 90)

Ç4: Bir çiftlik kurmak, kölelere sahip olmak, orada sığırlarımı, tütünümü, odunlarımı satarak şöyle birkaç milyoncuk kıvırmak, hükümdarlar gibi ömür sürmek, canımın her istediğini yapmak, sıvayla alçıdan yapılmış mağaralarda büzülüp outran bu yerde, hiç kimsenin tasavvur edemeyeceği bir yaşam geçirerek ömrümü tamamlamak istiyorum. (s. 122)

Ç5: Ben orada çiftlik sahibi olmak istiyorum, kölelere sahip olmak, dilediğimi yaparak, alçıdan yapılmış bir ine sığınıp yaşanan bir yerde hayal edilemez bir hayat geçirerek, öküzlerimi, tütünümü, kerestemi satıp birkaç milyoncuk kazanmak isteğindeyim. (s. 176)

KM’de verilen “se tapit” ifadesi, “pinekleme” ya da “tıkınıp kalmak” olarak verilmesi gerekirken Ç2’de “sağınılıp” olarak verilmektedir, ancak bu şekilde bir ifadenin anlamını bilecek okuyucu yok gibidir. Bu nedenle daha fazla aşına olunan fiillerin kullanılması bir çeviride öncelik olmalıdır.

83- KM: Eugène fut tiré de sa rêverie par la voix de la grosse Sylvie, qui lui annonça son tailleur, devant lequel il se présenta, tenant à la main ses deux sacs d’argent, et il ne fut pas fâché de cette circonstance. (p. 176)

Ç1: Eugène daldığı düşüncelerden terzisinin geldiğini haber veren şişman Sylvie’nin sesiyle sıyrıldı. Adamın karşısına gümüş dolu iki çıkın tutarak çıktığına da sevindi. (s. 132)

Ç2: Eugène hulyasından terzisinin geldiğini haber veren şişman Sylvie’nin sesiyle uyandı. Adamın karşısına gümüş dolu iki çıkın tutarak çıktığına da memnun oldu. (s. 95)

Ç3: Eugène düşlerinden, terzisinin geldiğini bildiren şişman Sylvie’nin sesiyle sıyrıldı; terziyi elinde iki para torbasıyla karşıladı ve bu durumdan hiç sıkılmadı. (s. 95)

Ç4: Sylvie'nin kalın sesi, Eugène'i daldığı derin düşüncelerden kurtardı. Aşçı kadın delikanlıya terzisinin geldiğini haber verdi. Öğrenci, elindeki para torbalarıyla terzinin karşısına çıktı. Bu olaya pek sevinmişti. (s. 129)

Ç5: Eugène, terzisinin geldiğini haber veren şişman Sylvie'nin sesiyle hayallerinden sıyrıldı. Elinde iki gümüş dolu çıkınla adamın karşısına çıktı. Gelişine pek sevinmişti. (s. 185)

KM'de verilen "réverie", Türkçe'de "düş, rüya ve hayal" anlamlarında ifade edilmektedir. Bu nedenle Ç4'te yerine kullanılan "düşünce" ifadesi çok yanlış olmasa da KM'deki ifadenin tam karşılığı değildir. Bunla beraber KM'de verilen "il ne fut pas fâché" anlam olarak "kızmadı ya da sinirlenmedi" şeklinde kullanılmakta iken hiçbir çeviride bu şekilde ifade edilmemiştir. Ayrıca KM tek bir cümleden oluşurken tüm çevirilerde bölünerek çevrildiği görülmektedir.

84- KM: En se voyant bien mis, bien ganté, bien botté, Rastignac oublia sa vertueuse résolution. (p. 177)

Ç1: Kendini iyi giyinmiş, ellerinde güzel eldivenler ve ayaklarında güzel ayakkabılarla görünce, Rastignac erdemli kararını unuttu. (s. 133)

Ç2: Kendini iyi giyinmiş, ellerinde güzel eldivenler ve ayaklarında güzel ayakkabılarla görünce, Rastignac faziletli kararını unuttu. (s. 96)

Ç3: Kendini güzel giyinmiş, güzel eldivenler, güzel çizmelerle kendine gören Eugène, erdemli kararını unutuverdi. (s. 96)

Ç4: Rastignac, kendini böyle güzel giyimli, şık eldivenli, pırıl pırıl ayakkabılı, görünce, erdemli, dürüst kararını unutuverdi. (s. 130)

Ç5: Kendini, üstünde güzel bir kıyafet, ellerinde güzel eldivenler ve ayaklarında güzel ayakkabılarla görünce, Rastignac erdemli kararını unuttu. (s. 186)

KM'de verilen cümlelerin çevirilerinin Ç1, Ç2 ve Ç5'te çok benzer oldukları görülmekte, bu da çevirmenlerin birbirlerinin çevirilerinden yararlandıkları ihtimalini akla getirmektedir.

85- KM: Tous deux allèrent dans une salle à manger où le vicomte attendait sa femme, et où resplendissait ce luxe de table qui sous la Restauration fut poussé, comme chacun le sait, au plus haut degré. (p. 181)

Ç1: Vikontun karısını beklediği bir yemek salonuna birlikte gitti. Herkesin bildiği gibi Restorasyon döneminde en son sınırına kaldırılmış olan sofra lüksü bu odada kendini gösteriyordu. (s. 138)

Ç2: Vikontun karısını beklemekte olduğu bir yemek salonuna beraberce gittiler. Herkesin bildiği gibi Restauration devrinde en son sınırına kaldırılmış olan sofra lüksü bu odada kendini gösteriyordu. (s. 100)

Ç3: İkisi yemek salonuna gittiler; vilkont karısını bekliyordu; burada, herkesin bildiği gibi Restorasyon sırasında en yüksek dereceye çıkan sofra lüksü gözleri kamaştırıyordu. (s. 100)

Ç4: Birlikte, vikontun karısını beklemekte olduğu yemek odasına gittiler. Restorasyon döneminde, herkesin bildiği gibi, en yüksek derecesine ulaştırılan o sofra lüksü gözleri kamaştırıyordu burada. (s. 134)

Ç5: Beraberce vikontun karısını beklemekte olduğu yemek salonuna gittiler. Herkesin bildiği gibi *Restorasyon*** devrinde en son haddine kaldırılmış olan sofra lüksü bu odada da kendini gösteriyordu. (s. 192)

“Restauration” sözcüğü, Ç2’de kaynak metinden olduğu gibi doğrudan aktarılmakta iken diğer çevirilerde yine ödünçleme stratejisi ile “restorasyon” şeklinde çevrilmektedir. Restorasyon sözcüğü kullanım sıklığı ve ilerleyen zaman içerisinde Türk dil dizgesine de yerleşmiş olan yabancı kökenli bir sözcüktür. Söz konusu sözcük Ç5’de bir dipnot eklenerek açıklanmakta ve erek kültür tarafından bilgilendirici, açıklamalı bir çeviri sağlanmaktadır.

86- KM: – Mes prétentions seraient-elles donc écoutées ailleurs ? dit-il en lançant un regard pénétrant à sa cousine. (p. 184)

Ç1: Eugene kuzeninin gözlerine bakarak:

— Düşüncelerimi dinleyecek biri var demek, dedi. (s. 141)

Ç2: Akrabasına derin bir bakış fırlatarak Eugène: “Girişeceğim iddiaların başka bir taraftan kabul edilmemesi ihtimali var?” (s. 103)

Ç3: Eugène kuzinine delici bir bakışla baktıktan sonra:

“İddialarıma başka yerde kim kulak asar?” dedi, ... (s. 102)

Ç4: Delikanlı, akrabasına içe işleyen, keskin bir bakış fırlatarak:

“İsteklerime başka yerde kulak verilir miydi dersiniz? dedi. (s. 137)

Ç5: Eugène, akrabasının içine işleyen bir bakışla bakarak, “Yoksa isteklerime başka bir yerde mi kulak verilecek” dedi. (s. 196)

“Mes prétentions seraient-elles donc écoutées ailleurs?” ifadesi, KM’de bir soru cümlesi olarak yöneltirken Ç1’de standartlaştırma stratejisi ile anlamsal olarak olumlu bir cümle şeklinde çevrimi yapılmaktadır.

87- KM: – Vous n’aurez jamais rencontré personne, lui dit Eugène, qui soit animé d’un plus vif désir de vous appartenir. (p. 188)

Ç1: Eugène:

— Size ait olmak istediğini daha çok duyan bir insana hiçbir zaman rastlamayacaksınız. (s. 145)

Ç2: Eugène kendisine: “Size ait olmak arzusunu duyan bir insan hiçbir zaman bulamayacaksınız. (s. 106)

Ç3: “Size ait olmak için benden daha büyük istek duyan birine asla rastlayamazsınız,” dedi Eugène; ... (s. 105)

Ç4: Eugène, genç kadına:

“Size ait olmak, dertlerinizi bölüşmek için bundan daha şiddetli bir istek duyan kimseye asla rastlamış olamazsınız, “dedi. (s. 141)

Ç5: Eugène ona, “Size ait olmak için bu kadar büyük bir istek duyan bir insana daha önce hiç rastlamadınız. (s. 200)

KM’de verilen “vous n’aurez jamais rencontre” bölümü “futur antérieur” biçiminde “asla karşılaşmış olmayacaksınız” olarak çevrilebilir ancak Ç5 dışındaki çevirilerde “futur simple”, Ç5’te ise “passé-composé” zamanlarına uygun olarak fiil çekimi yapıldığı görülmektedir.

88- KM: La plus sévère dévote les écoute, même quand elle ne doit pas y répondre. (p. 189)

Ç1: Hatta, karşılık vermemesi gerektiği halde bu sözleri en sofu kadın bile dinler. (s. 146)

Ç2: Hatta, cevap vermemesi gerektiği halde bu sözleri en sofu kadın bile dinler. (s. 107)

Ç3: En sofu kadın, karşılık vermediği zaman bile bunları dinler. (s. 106)

Ç4: En koyu dindar bir kadın, bunlara karşılık vermemesi gerektiği zaman bile, onları dinler. (s. 142)

Ç5: Hatta en dindar kadın bile cevap vermemesi gerektiği zaman bu sözleri dinler. (s. 202)

KM’de verilen “elle ne doit pas y répondre” cümlesi “buna cevap vermemelidir” olarak bir gereklilik, zorunluluk belirtecek nitelikte çevrilebilir ancak Ç3’te “karşılık vermediği” şeklinde bir çeviri yapılarak söz konusu zorunluluk ifade edilmemektedir.

89- KM: Le bonhomme gisait sur un mauvais lit, n’avait qu’une maigre couverture et un couvre-pied ouaté fait avec les bons morceaux des vieilles robes de madame Vauquer. (p. 191)

Ç1: Adamcağız kötü bir yatakta yatıyordu, bu yatakta ince bir yorgandan ve Madam Vaquer’in eski giysilerinin iyi parçalarından yapılmış pamuklu bir ayak örtüsünden başka bir şeyi yoktu. (s. 149)

Ç2: Adamcağız kötü bir yatakta yatıyordu, bu yatakta ince bir yorgandan ve Madam Vauquer’in eski elbiselerinin iyi parçalarından yapılmış pamuklu bir ayak örtüsünden başka bir şeyi yoktu. (s. 110)

Ç3: Adamcağız berbat bir yatakta yatıyordu; ince bir yorganı ve Bayan Vauquer’nin eski elbiselerinin iyi kısımlarıyla yapılmış bir örtüsü vardı. (s. 108)

Ç4: Adamcağız, köpek yuvası gibi, berbat bir yatakta yatıyordu. İncecik bir battaniyesi, Madam Voquer’in eski entarilerinin parçalarından yapılmış bir yorganı vardı. (s. 145)

Ç5: Adamcağız kötü bir yatakta yatıyordu, bu yatakta ince bir yorgandan ve Madam Vauquer’in eski elbiselerinin sağlam parçalarından yapılmış pamuklu bir yatak örtüsünden başka bir şeyi yoktu. (s. 205)

KM’de verilen “n’avait qu’une” ifadesindeki “ne...que” bir kısıtlama ifadesi vermektedir ve “sadece”; “yalnızca” anlamındadır ancak Ç3 ve Ç4’te bu ifade görülmemektedir. Sadece Ç1, Ç2 ve Ç5’te “başka bir şeyi yoktu” ifadesi bunu karşılar fakat bu üç çeviri de birbirine oldukça benzerdir.

90- KM: Nous avons parlé amour pendant une heure, et je dois aller la voir après-demain samedi. (p. 194)

Ç1: Bir saat süresince aşktan sözettik. Kendisini cumartesi günü göreceğim. (s. 152)

Ç2: Bir saat aşktan sözettik, kendisini cumartesi günü göreceğim. (s. 113)

Ç3: Bir saat aşktan söz ettik. Yarından sonra, cumartesi günü onu görmeye gideceğim. (s. 111)

Ç4: Bir saat hiç durmadan aşktan söz ettik. İki gün sonra, yani cumartesi günü ziyaretine gideceğim. (s. 148)

Ç5: Bir saat süreyle aşktan konuştuk, kendisini öbür gün, yani cumartesi günü göreceğim. (s. 209)

KM’de verilen “après-domain” yani “yarından sonraki gün” ya da “ertesi gün” gibi verilmeliyken Ç1 ve Ç2’de çıkarma stratejisi ile bu ifade görülmemektedir. Yine KM’de bulunan “et” bağlacı da hiçbir metinde kullanılmamaktadır. Zaten KM’deki cümle birbirine “ve” bağlacı ile bağlanmış olan iki cümleden oluşmakta iken Ç1, Ç3 ve Ç4’te bölme ve bölünme stratejisi ile iki cümle halinde; diğer çevirilerde ise virgülle ayrılarak yine tek bir cümle şeklinde verilmektedir. Ayrıca KM’de verilen “devoir” yardımcı fiili de bir zorunluluk ifade etmektedir ancak bu ifade hiçbir çeviride göz önünde bulundurulmamaktadır. Tüm bunlara dayanarak, çevirilerin kaynak metinden uzaklaşıp kabul edilebilir bir ölçüde konumlanmış olduğu iddia edilebilir.

91- KM: Eugène prend un râteau que lui tend le vieux monsieur, il tire à lui les trois mille six cents francs et, toujours sans rien savoir du jeu, les place sur la rouge. (p. 207)

Ç1: Eugène ihtiyar bayın kendisine uzattığı gelberiyi aldı, üç bin altı yüz frangı kendisine çekti ve oyun hakkında en ufak bilgisi olmadan bunları kırmızı üzerine koydu. (s. 165)

Ç2: Eugène ihtiyar bayın kendisine uzattığı gelberiyi aldı, üç bin altı yüz frangı kendisine çekti ve oyun hakkında bilgisi olmamakta devam ederek bunları kırmızı üzerine koydu. (s. 124)

Ç3: Eugène, yaşlı beyin kendisine uzattığı tırmığı aldı, üç bin altı yüz frangı kendine doğru çekti ve hâlâ oyundan anlamadan, paraları kırmızının üzerine koydu. (s. 121)

Ç4: Eugène, yaşlı beyin kendisine uzattığı tırmığı aldı, üç bin altı yüz frangı önüne doğru çekti. Ve hala kumardan hiçbir şey anlamadan, onları kırmızının üstüne koydu. (s. 160)

Ç5: Eugène, ihtiyar bayın kendisine uzattığı küreği aldı, üç bin altı yüz frankı önüne çekti ve oyundan hiçbir şey anlamadığı halde devam ederek bunları kırmızıya koydu. (s. 224)

İlk iki çeviriye bakıldığında yine birbirlerine oldukça benzer oldukları değerlendirmesinde bulunulabilmektedir. Yine aynı cümlelerde yani Ç1 ve Ç2’de kullanılan “gelberi” ifadesi ise KM’de verilen “rateau” nun karşılığı olarak kullanılmakta ve “tırmık” anlamında kullanılmaktadır. Ancak söz konusu ifade erek kültürde sadece kırsal alanda yaşayan belirli ölçüde bir kesime hitap etmekte ve de toplumun geneli tarafından anlaşılmamaktadır. Bu nedenle toplum tarafından daha anlaşılır birer ifade olarak “tırmık, kürek” gibi ifadeler tercih edilerek daha güncel bir çeviri gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda diğer çevirilere nazaran Ç1 ve Ç2 modası geçmiş ölçüde birer çeviridir. Çeviri metinlerde göze çarpan bir diğer ayrıntı da, KM’de “hala, her zaman” gibi anlamlar da kullanılan “toujours” sıklık zarfının yer almasına rağmen Ç1’de çevrilmemiş olmasıdır. Aynı ifade Ç2 ve Ç5’te ise değiştirme işlemi ile yeniden düzgüleme yaparak “devam ederek” şeklinde ifade edilmeye çalışılmaktadır.

92- KM: – Nous avons donc tué le mandarin? lui dit un jour Bianchon en sortant de table. (p. 218)

Ç1: Bianchon bir gün sofradan kalkılırken:

— Mandarin’i öldürdük mü? diye sordu. (s. 177)

Ç2: Bianchon bir gün sofradan kalkarken: “Mandarin’i öldürdük mü?” diye sordu. (s. 135)

Ç3: Bir gün Bianchon masadan kalkarken:

“Çin’deki yüksek görevliyi öldürdünüz galiba?” dedi. (s. 130)

Ç4: Bianchon ona: ”Çin’deki Mandareni öldürdük galiba dedi. (s. 172)

Ç5: Bianchon, bir gün sofradan kalkarken “Mandarini öldürdük mü?” diye sordu. (s. 239)

KM’de verilen “donc” sözcüğünün “öyleyse” ya da “o halde” gibi çevrilmesi gerekirken Ç1, Ç2 ve Ç5’te yer almadığı görülmektedir. Yine KM’de yer alan “Mandarin” özel ismi, KM’de “tuer le mandarin” şeklinde verilerek bir deyim içerisinde kullanılmaktadır. Bu deyim “iyilik kötülüğe galip geldi” gibi çevrilebilir. Balzac bu terimi ilk defa Rousseau’da görmüş ve tekrarlamak istemiştir. Deyimde ifade edilmek istenen asıl anlam ise “tanımadığı birini çıkarları uğruna öldürme niyetinde olmak” olarak açıklanabilir.

93- KM: – Qu’il fasse comme il voudra, je n’épouserai certes pas mademoiselle Taillefer! se dit Eugène. (p. 226)

Ç1: Eugène kendi kendine:

— İsteddiğini yapsın, Matmazel Taillefer’i kesinlikle almayacağım, dedi. (s. 185)

Ç2: Eugène kendi kendine: “İsteddiğini yapsın, Matmazel Taillefer’i kesinlikle almayacağım,” dedi. (s. 142)

Ç3: Eugène içinden:

“Canı ne isterse yapsın, kuşkusuz Matmazel Taillefer’le evlenmeyeceğim!” dedi. (s. 136)

Ç4: Eugène, içinden:

“Ne isterse onu yapsın, elbette ki Matmazel Taillefer’le evlenmeyeceğim!” diye geçirdi. (s. 179)

Ç5: Eugène, kendi kendine “İsteddiğini yapsın. Matmazel Taillefer’le kesinlikle evlenmeyeceğim,” dedi. (s. 249)

KM’de verilen cümledeki “épouser” yani “evlemek” sözcüğü, Ç1 ve Ç2’de eski dönenlerde birisi ile evlenmek anlamında kullanılan “almak” ifadesi ile verilmektedir. Ancak hem çağdaş bir uygarlık olmanın gereği, hem de kadınların alınıp satılan bir mal değil bir birey olduğu gerçeği göz önünde bulundurularak yapılan çevirinin günümüz dünyasında geçerli olamayacağı açıktır. Bu bağlamda Ç1 ve Ç2 için modası geçmiş, sözcük düzeyinde tarihselleştirilmiş, diğer çeviriler için ise sözcük düzeyinde güncelleştirilmiş birer çeviri tanımlamasını yapmak mümkündür.

94- KM: – Ah! Trompe-la-Mort! dit Poiret, il est bien heureux, s’il a mérité ce nom-là. (p. 229)

Ç1: Poiret:

—Ah! Ölümsavan bu ada hak kazandıysa pek mutlu dedi. (s. 188)

Ç2: Poiret: “Ah! Ölümü-Aldatan, bu ada hak kazandıysa ne mutlu,” dedi. (s. 145)

Ç3: Poiret:

“Ya! Ölüm-Aldatan, demek!” dedi. “Adını hak ediyorsa, çok mutludur.” (s. 138)

Ç4: “Ya! Trompe-la-Mort-mu?” dedi Poiret: “Eğer bu adı hak ettiyse mutlu bir insan gerçekten.” (s. 182)

Ç5: Poiret, “Ah! Mezar kaçkını, bu isme hak kazandıysa çok mutlu olmalı,” dedi. (s. 253)

KM’de verilen “Trompe-la-mort” ifadesi “Azraille dalga geçen”, “ölümle dalga geçen” gibi çevrilebilir ancak çevirilerde birebir ya da üstünkörü bir çeviri yapılarak daha güzel

nasıl ifade edilebilir diye düşünülmediği yorumuna varılmaktadır. Ç4'te ise çeviri yapılmadan doğrudan aktarım yolu ile aynen kullanılmıştır. Bu bağlamda Ç4 yabancılaştırıcı ve kaynak odaklı bir strateji izlerken diğer çevirilerde çevirmenler erek kültür adına daha anlaşılır nitelikte olmayı tercih etmektedir.

95- KM: En entrant, sa compagne ne manqua pas d'apercevoir Eugène de Rastignac engagé avec mademoiselle Taillefer dans une intime causerie dont l'intérêt était si palpitant que le couple ne fit aucune attention au passage des deux vieux pensionnaires quand ils traversèrent la salle à manger. (p. 235)

Ç1: İçeri girdikleri zaman Eugène de Rastignac'ı Matmazel Taillefer'le derin bir sohbete dalmış buldular, ve o kadar dalmışlardı ki, ihtiyarların yemek salonundan geçişlerini farketmemişlerdi. (s. 194)

Ç2: İçeri girdikleri zamanda Eugène de Rastignac'ı Matmazel Taillefer'le mahrem bir konuşmaya dalmış buldular. (s. 150)

Ç3: Konu öyle ilginç olmalıydı ki birbirlerini büyük bir ilgi ile dinlediklerinden, onların yemek salonundan geçtiklerini görmediler. (s. 143)

Ç4: Konuşma o kadar ilginç, o kadar heyecanlıydı ki, gençler, yemek salonundan geçen yaşlı iki pansiyonerin varlığına bile dikkat etmediler. (s. 188)

Ç5: İçeri girdikleri zaman Eugène de Rastignac'ı Matmazel Taillefer'le yalnız ve samimi bir sohbete dalmış buldular; bu o kadar ateşli bir sohbetti ki, ihtiyarların yemek salonundan geçişlerine hiç dikkat etmemişlerdi. (s. 260-261)

KM'de verilen cümlelerin büyük bir kısmı yani “le couple ne fit aucune attention au passage des deux vieux pensionnaires quand ils traversèrent la salle à manger” cümlesi Ç2'den tamamen çıkarılmıştır. Ç3 ve Ç4'te ise cümlelerin baş kısmı yer almamaktadır. Ayrıca KM'de verilen “sa compagne” “eşi ya da karısı” gibi ifade edilebilir ve KM'deki ilk cümlelerin de öznesidir ancak tüm çevirilerde çoğul olarak kullanılmaktadır.

96- KM: – Messieurs, cria Christophe, la soupe vous attend, et tout le monde est à table. (p. 243)

Ç1: Christophe:

—Baylar sizi çorba bekliyor, herkes de sofrada, diye bağırdı. (s. 202)

Ç2: Cristophe “Baylar sizi çorba bekliyor, herkes de sofrada, diye bağırdı. (s. 157)

Ç3: “Beyler,” diye bağırdı Christophe, “çorba sizi bekliyor, herkes sıraya!” (s. 149)

Ç4: “Baylar,” diye bağırdı Christophe, “çorba sizi bekliyor! Herkes sofraya oturdu bile! ...” (s. 195)

Ç5: Christophe, “Baylar çorba sizi bekliyor, herkes sofrada!” diye bağırdı. (s. 270)

KM’de verilen “la soupe vous attend” cümlesi tüm çevirilerde “sizi çorba bekliyor” ya da “çorba sizi bekliyor” olarak birebir çeviri yöntemi ile verilmiştir oysa aynı anlamı verecek ve daha anlaşılır olacak bir ifade ile “çorbalar soğuyor” olarak da verilebilirdi. Yine “tout le monde est à table” ifadesi de Ç3’te yanlış yorumlanarak, “herkes sıraya” şeklinde bir ünlemle yanlış anlamda ifade edilmiştir.

97- KM: – Une apoplexie, cria mademoiselle Michonneau. (p. 260)

Ç1: Matmazel Michonneau:

— Bir inme! diye bağırdı. (s. 219)

Ç2: Matmazel Michonneau: “Bir felç!” diye bağırdı. (s. 173)

Ç3: Matmazel Michonneau:

“Beyin kanaması!” diye bağırdı. (s. 163)

Ç4: “Bir beyin kanaması,” diye haykırdı Matmazel Michonneau. (s. 212)

Ç5: Matmazel Michonneau, “Bir tür felç!” diye bağırdı. (s. 290)

KM’de verilen “apoplexie” ifadesi, esasen dilsel bir çıkarım örneğidir. Sözcüğün Ç3’te olduğu gibi bir süreç ve neden olarak “beyin kanaması” şeklinde çevirisi mümkünken diğer çevirilerde kullanıldığı şekli ile bu süreç ve neden sonucunda gelişen “felç ya da inme” olarak da ifade edilebilmektedir.

98- KM: – Eh ! bien, dit-elle, c’était un bon homme tout de même. (p. 271)

Ç1: — Her ne olursa olsun yaman bir adamdı, dedi. (s. 232)

Ç2: “Her ne olursa olsun o yaman bir adamdı,” dedi. (s. 183)

Ç3: “Eh, yine de iyi bir insandı o!” dedi. (s. 171)

Ç4: “Evet!” dedi. “İyi yürekli bir adamdı, yine de.” (s. 222)

Ç5: “Her ne olursa olsun, o yaman bir adamdı,” dedi. (s. 304)

KM’de verilen cümle Ç1, Ç2 ve Ç5’te aynı şekilde çevrilmektedir ve kaynak metindeki iyi anlamında kullanılan “bon” sıfatı, bu üç çeviride de “yaman” olarak aktarılmaktadır. Oysa “yaman” ifadesi Türkçe de daha çok becerikli insanlar için kullanılmaktadır. Bu doğrultu da yanlış yorumlama ve yanlış anlam ile gerçekleştirilen her üç çeviride de verilmek istenen anlamın dışına çıkılarak kaynak metinden uzaklaşıldığı anlaşılmaktadır.

99- KM: – Chacun suit sa particulière, traduction libre de Virgile, dit le répétiteur. (p. 274)

Ç1: Öğretmenlik yapan biri:

— Herkes eşini takip eder, Virgile’den serbest çeviri, dedi. (s. 236)

Ç2: Bianchon dedi ki: “Haydi gidin canım, isteğinizden ölüyorsunuz; *Herkes eşini izler!*” (s. 187)

Ç3: Herkes sevgilisini izler, Virhile’den özgün bir çeviri,” dedi çalıştırıcı. (s. 174)

Ç4: “Herkes kendi partiküllerini izler, Virgile’den serbest çeviri” dedi repetitör. (s. 226)

Ç5: Müzakereci, “Herkes eşini takip eder, *Virgileus*’tan serbest çeviri,” dedi. (s. 308)

KM’de verilen “répétiteur” sözcüğünün “yardımcı öğretmen, asistan” gibi çevirileri yapılabilir ancak tüm çevirilerde farklı bir isimle verilmiştir hatta Ç4’te bir karşılık bulamadığından ödünçleme yolu ile sözcük kaynak metinden alınmış ve Türkçe telaffuz ediliş biçimiyle kullanılmıştır. Ç2’de ise çıkarma stratejisi ile cümeye dahil edilmeyerek yerine kaynak metinde yer almamasına rağmen ekleme stratejisi ile “Bianchon” ismi getirilmiştir. Aslında KM’de verilen cümle ile Ç2’nin çevirisi birbirleriyle pek örtüşmemektedir. Ayrıca KM’de yer alan “Virgile” adının da Ç2’de hiç yer almadığı; Ç1 ve Ç4’te doğrudan aktarım yolu ile aynı şekilde, Ç3’te ise ödünçleme ile “Virhile” şekli ile çevrildiği görülmektedir. Son olarak aynı sözcük belki de çevirmenin acelesi nedeni ile dikkatinden kaçmış olduğu için Ç5’te kaynak metinle ilgisi bulunmayan yabancı bir isim olarak “Virgileus” şeklinde yer almaktadır.

100- KM: – Dieu vous entende, mon cher monsieur! (p. 287)

Ç1: —Umarım söylediğiniz gibi olur. (s. 250)

Ç2: “İnşallah söylediğiniz gibi olur. (s. 200)

Ç3: “Tanrı sizi duysun, sevgili Eugène!” (s. 185)

Ç4: “Sevgili mösyö, Tanrı sizi işitsin! (s. 238)

Ç5: “Tanrı sözlerinizi duysun aziz mösyö. (s. 324)

KM’de verilen “monsieur” sözcüğü Türkçe’ye “Bay” ya da “Beyefendi” olarak çevrilmeli ancak Ç4’te ödünçleme stratejisi ile sözcüğün Türkçe telaffuzu olan “Mösyö” ifadesi kullanılmıştır. KM’de verilen “Dieu vous entende”, Ç3, Ç4 ve Ç5 bir bakıma sözcüğü sözcüğüne bir strateji ile aktarılırken Ç1 ve Ç2’de daha erek odaklı bir yaklaşımla ifade edilmektedir.

101- KM: – Mais les lois sont là! Mais il y a une place de Grève pour les gendres de cette espèce-là, s’écria le père Goriot... (p. 297)

Ç1: Goriot Baba bağırdı:

— Ama yasalar var! Ama bu çeşit damatlar için bir Grève Alanı var. (s. 261)

Ç2: Goriot Baba bağırdı: “Fakat kanunlar var! Fakat bu çeşit damatlar için bir Grève meydanı var. (s. 209)

Ç3: “Ama yasalar ortada! Böyle insanlar için ölüm cezasının uygulandığı Grève Alanı’nda bir yer var!” diye bağırdı Goriot Baba. (s. 193)

Ç4: “Ama yasalar var orta yerde! Greve meydanı diye bir yer var bu çeşit damatlar için, “ diye haykırdı Goriot Baba.” (s. 248)

Ç5: Goriot Baba, “Ama yasalar var! Ama bu tür damatlar için bir Grève Meydanı var. (s. 339)

KM’de yer alan “une place de Grève” yani “Grève Alanı” ifadesi Ç3’te yanlış yorumlanarak “Grève Alanı’nda bir yer” şeklinde çevrilmiştir. Dahası KM’de böyle bir bilgi mevcut olmamasına rağmen cümleye ekleme stratejisi ile “ölüm cezasının uygulandığı” şeklinde bir kısım da eklenerek cümle genişletilmiştir.

102- KM: Par le sacré nom de Dieu, celui qui vous fera mal à l’une ou à l’autre, tant que je serai vivant, peut être sûr que je le brûlerai à petit feu! (p. 302)

Ç1: Tanrının kutsal adına yemin ederim ki ben yaşadığım sürece birinizden birinize kötülük edecek olanı çevire çevire yakarım. (s. 266)

Ç2: Allah’ın kutsal adına yemin ederim ki ben hayatta bulunduğum sürece birinizden birinize kötülük edecek olanı çevire çevire yakarım. (s. 214)

Ç3: “Tanrı adına yemin ederim, ben sağ oldukça, ikinizden birinize birisi kötülük etmeye kalkışırsa, onu yakarım! (s. 197)

Ç4: “Tanrının kutsal adı üzerine yemin ederim, ben sağ oldukça, birinizden birine kötülük edecek bir kimse, derisini yüzeceğime kesinkes inanabilir.” (s. 252)

Ç5: Tanrı’nın kutsal adına yemin ederim ki ben hayatta bulunduğum sürece birinizden birine kötülük edecek olanı parçalarım. (s. 345)

KM’de verilen “peut être sur” ifadesi “emin olabilir” olarak çevrilmeliyken çıkarma stratejisi ile hiçbir çeviride bu ifade yer almamakta, sadece Ç4’te değiştirme stratejisi ile “kesinkes inanabilir” şeklinde bir ifade kullanılmaktadır.

103- KM: – Ma chère, monsieur de Rastignac est un jeune homme incapable de ruiner sa maîtresse. (p. 304)

Ç1: — Yok Nasie, Mösyö de Rastignac sevgilisini iflas ettirecek ahlakta biri değildir. (s. 269)

Ç2: Mösyö de Rastignac sevgilisini iflas ettirecek ahlakta bir delikanlı değildir.” (s. 216)

Ç3: “Şekerim, Bay Rastignac metresini batıracak bir delikanlı değildir.” (s. 199)

Ç4: “Güzelim, metresini mahvetmeyecek yapıda bir genç adamdır Mösyö de Rastignac.” (s. 255)

Ç5: “Hayatım, Mösyö de Rastignac, sevgilisini iflas ettiremeyecek kadar namuslu bir delikanlıdır.” (s. 348)

KM’de yer alan “ma chère” ifadesi, Ç3, Ç4 ve Ç5’teki gibi “şekerim, güzelim, hayatım” şekillerinde çevrilebilmektedir ancak Ç1 ve Ç2’de çıkarma stratejisi ile atlanarak çevrilmemiştir. Cümle düzeyinde bir daraltma işlemi söz konusudur. Yine KM’deki “monsieur” hitabı Ç3’te Türkçe olarak “Bay” şeklinde çevrilmekteyken diğer çevirilerde ödünçleme stratejisi ile “Mösyö” olarak aktarılmaktadır. KM’de yer alan “un jeune homme” yani “genç bir adam” ifadesi Ç2, Ç3 ve Ç5’te yerleştirilerek “delikanlı” olarak kullanılmakta iken Ç1’de söz konusu kişinin genç olduğu vurgusu yapılmadan, çıkarılarak cümle düzeyinde bir daraltma işlemi uygulanmakta ve cümleye sadece “biri” olarak aktarılmaktadır. Ayrıca KM’deki cümle yapı olarak olumlu, anlam olarak ise olumsuzdur ve Türkçe’ye “Azizim, Bay Rastignac, sevgilisini mahvetmeyi beceremeyecek genç bir adamdır” gibi benzeri şekillerde çevrilebilir, ancak Ç1, Ç2 ve Ç3’te hem anlamca hem de yapıca olumsuz bir hale getirilmiştir. Son olarak KM’de bulunmakta olan “maîtresse” ifadesi Ç3 ve Ç4’te ödünçleme stratejisi ile Türk diline “metres” olarak aktarılmakta iken diğer çeviri metinlerde “sevgili” şeklinde Türkçeleştirilerek yani yerleştirilerek

kullanılmaktadır.

104- KM: – Je te dis la vérité quand tu me calomnies, répliqua froidement la baronne. (p. 306)

Ç1: Nucingen baronesi soğuk bir tavırla karşılık verdi:

— Sen bana iftira ettin, ama ben gerçeği söylüyorum. (s. 271)

Ç2: Nucingen baronesi soğuk bir şekilde: “Sen bana iftira ettin, fakat ben doğruyu söylüyorum.” (s. 217)

Ç3: Barones soğuk bir tavırla:

“Bana kara çaldığın zaman, sana gerçeği söylemiştim,” diye karşılık verdi. (s. 200)

Ç4: “Sen bana iftira ediyorsun, oysa ben gerçeği söylüyorum sana,” diye yanıtladı barones. (s. 256)

Ç5: Nucingen Baronesi, onu soğuk bir edayla, “Sen bana iftira ettin, ama ben gerçeği söylüyorum,” diye cevapladı. (s. 350)

KM’de verilen “je te dis” cümlesindeki “te” dolaylı tümleci “sana” olarak verilmelidir fakat Ç3 ve Ç4 haricinde hiçbir cümlede bu kullanım görülmemektedir. Ç3’te ise “calomnie” ifadesi “kara çalmak” olarak halka özgü bir dilde çevrilerek yani yerlileşerek çeviri metin erek kutba yaklaşmıştır.

105- KM: — Ah! vous me mettez du baume sur le coeur, cria le père Goriot. (p. 306)

Ç1: Baba Goriot bağırdı:

— Ah yüreğimin yarasına merhem sürüyorsunuz. (s. 272)

Ç2: Goriot bağırdı: “Yüreğimin yarasına merhem sürüyorsunuz. (s. 218)

Ç3: “Ah, içimi ferahlattınız!” diye bağırdı Gorio Baba. (s. 201)

Ç4: “Oh! Yüreğime su serptiniz!” diye haykırdı Goriot Baba. (s. 257)

Ç5: Goriot Baba bağırdı: “Ah; kalbimin yarasına merhem sürüyorsunuz. (s. 351)

KM’de verilen cümle yine Ç1, Ç2 ve Ç5’te oldukça benzer şekillerde ifade edilmektedir. Söz konusu cümlelerde KM’de verilen “vous me mettez du baume sur le coeur” ifadesi sözcüğü sözcüğüne “kalbimin yarasına merhem sürüyorsunuz” şeklinde çevrilmektedir, ancak yapılan çeviri yanlış olmamakla birlikte “sürüyorsunuz” yerine “oluyorsunuz”

kullanılsa daha anlamlı olabilir. Diğer çevirilerde ise kaynak metinden uzaklaşarak erek kültüre daha yatkın ifadeler kullanılmaktadır.

106- KM: – Et le monde se rit d’une infamie, et il y trempe! (p. 313)

Ç1: — Ve herkes bir alçaklığı alay konusu yapıyor, aynı zamanda bu alçaklığa ortak oluyor. (s. 280)

Ç2: “Ve herkes bir alçaklığı alay konusu yapıyor, aynı zamanda bu alçaklığa ortak oluyor. (s. 225)

Ç3: Ve herkes de bu alçaklığa gülüyor, hem de ona bulaşıyor! (s. 206)

Ç4: “Sosyeteysen bir alçaklıkla alay ediyor ve buna katılıyor! (s. 264)

Ç5: “Ve herkes hem bu alçaklığı alay konusu yapıyor, hem de bu alçaklığa ortak oluyor. (s. 360)

KM cümlesinin Ç1 ve Ç2’de birebir aynı ve Ç5’te ise bunlara çok benzer bir şekilde çevrildiği görülmektedir. KM’de verilen “il y trempe” “ve içine düşüyor” ya da “ona bulanıyor” gibi çevrilebilir ancak Ç3 dışında Ç4’te “katılıyor”, diğer tüm çevirilerde “ortak oluyor” olarak çevrilmiştir.

107- KM: Merci, Christophe. Dieu vous récompensera, mon garçon; moi, je n’ai plus rien. (p. 332)

Ç1: Mersi Cristophe! Tanrı size ödülünü verir çocuğum, benim artık verecek bir şeyim yok. (s. 301)

Ç2: “Mersi Christophe! Allah size karşılığını verir, benim artık verecek bir şeyim yok.” (s. 244)

Ç3: Sağ ol, Christophe. Tanrı seni ödüllendirir, oğlum, bende hiçbir şey yok.” (s. 222)

Ç4: “Teşekkürler Christophe. Tanrı sizi ödüllendirsin, oğlum; benim hiçbir şeyim yok.” (s. 281)

Ç5: Sağ ol, Christophe! Tanrı size mükâfatını verir çocuğum; benim artık verecek bir şeyim yok.” (s. 385)

KM’de verilen “merci” sözcüğünün Türkçesi “teşekkürler” ya da “sağol” olarak ifade edilebilir ancak Ç1 ve Ç2’de ödünçleme stratejisi ile KM’den aktararak bir ölçüde Türkçe’ye uyarlanıp “mersi” olarak verilmiştir. Yine KM’deki “Dieu” ifadesi Ç2’de

yerileştirme stratejisi ile “Allah” olarak, diğer çeviri metinlerde de “Tanrı” şeklinde ifade edilmiştir. KM’de verilen “ne ... plus” olumsuzluk ifadesinin Türkçesi de “artık yok”, “kalmadı” gibi ifade edilebilir ancak Ç3 ve Ç4’te bu ifadenin yer almadığı görülmektedir.

108- KM: – Allons, lui dit Eugène, recouchez-vous, mon bon père Goriot, je vais leur écrire. (p. 338)

Ç1: Eugène kendisine dedi ki:

— Haydi Baba Goriot’cuğum, yatağınıza yatın. Ben onlara yazarım. (s. 309)

Ç2: Eugène dedi ki: “Haydi Baba Goriot’cuğum, yatağınıza yatın. Ben onlara yazarım. (s. 251)

Ç3: “Haydi, yatın, Goriot Babacığım,” dedi Eugène. “Onlara yazacağım. (s. 227)

Ç4: “Hadi, siz yatağa uzanın,” diye yanıtladı Eugène, “benim iyi yürekli Goriot Baba’cığım. Ben şimdi onlara yazarım. (s. 287)

Ç5: Eugène, “Haydi Goriot Babacığım, yatağınıza yatın. Ben onlara yazarım. (s. 394)

Yine Ç1, Ç2 ve Ç5 oldukça benzer cümlelerden oluşmaktadır. KM’de verilen “iyi” anlamındaki “bon” sıfatı, “iyi yürekli” ya da “saygıdeğer” gibi sıfatlarla çevirilerde verilebilir ancak bu ifadeye yalnızca Ç4’te yer verilmektedir.

109- KM: – Il peut s’en tirer, dit le chirurgien, il parle. (p. 344)

Ç1: Cerrah dedi ki:

— Hastalığı atlatabilir, konuşuyor. (s. 316)

Ç2: Cerrah dedi ki: “Hastalığı atlatabilir, konuşuyor.” (s. 258)

Ç3: “İyileşebilir,” dedi cerrah, “konuşuyor.” (s. 232)

Ç4: “Paçayı kurtarabilir,” dedi cerrah, “konuşuyor.” (s. 294)

Ç5: Operatör, “Hastalığı atlatabilir, konuşuyor,” dedi. (s. 403)

KM’de verilen “chirurgien” sözcüğünün Türkçe karşılığı “cerrah”tır ancak Ç5’te doğrudan aktarım stratejisi ile yabancı dilden Türk diline geçerek dile yerleşen “operatör” sözcüğü KM’den direkt aktarılaraq kullanılmıştır. Diğer çevirilerde sözcüğün Türkçe karşılığı verilerek erek okur tarafından daha anlaşılır nitelikte ve kabul edilebilir ölçüde çeviriler oluşturulmuştur. Ç4 ise “Il peut s’en tirer” ifadesi “paçayı kurtarabilir” şeklinde çevrilerek Türk dil dizgesine yönelik bir çeviride buunulmuş ve yerileştirme işlemi sağlanmıştır.

110- KM: – A nous deux maintenant! (p. 354)

Ç1: — Şimdi karşı karşıyayız! (s. 328)

Ç2: “Şimdi başa baş güreşiyoruz.” (s. 268)

Ç3: “Şimdi artık ikimiz baş başa kaldık!” (s. 241)

Ç4: “Hadi bakalım, hodri meydan! İşte başbaşayız şimdi!” (s. 304)

Ç5: “Şimdi karşı karşıyayız, güreşebiliriz!” (s. 416)

KM'nin çevirisi “Sıra ikimizde, şimdi!” gibi bir anlamda olmalı iken Ç2 ve Ç5'te ekleme stratejisi ile fazladan bir bilgi ilave edilerek “bir güreşme” durumu verilmiştir. Yani cüme düzeyinde bir genişletme stratejisi uygulanmaktadır. Bununla ilgili hiçbir bilgi yer almamasına rağmen bu şekilde serbest bir çeviri işlemi gerçekleştirilerek kaynak metne sadık kalınmadığı anlaşılmaktadır.

BÖLÜM VII

SONUÇ VE TARTIŞMA

Fransız yazar Honoré de Balzac tarafından 1835 yılında yayınlanan Goriot Baba adlı eserin Türk diline çevrilen beş farklı çevirisi, süreç öncesi normlar açısından değerlendirildiğinde her çeviri eserde belirli ölçüde kaynak metin üzerine bir bilgi sağlandığı görülmektedir. Çeviri eserler birbiri ile kıyaslandığında çalışma içerisinde Ç3 olarak bahsedilen ve Alfa Yayınları'nın çıkarmış olduğu Nuriye Yiğitler'e ait olan çeviri eserin kaynak metin üzerine en az düzeyde bilgi aktarımı sağladığı fark edilmektedir. Söz konusu eserin arka kapağında kaynak metne kısaca değinilmekte iken diğer çeviri eserlerde kaynak metin ve yazarı üzerine hem arka kapakta hem de ön iç sayfada az ya da çok bir takım bilgilendirmeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda çevirmenlerin kaynak metin ve yazarı üzerine ön bilgilendirme sağlayıp açıklayıcı bir çeviri işlemi ile erek okur için daha açık ve bilgilendirici olmak kaygısı güderek kabul edilebilir ölçüde çeviriler gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılabilir.

Erek dildeki metinler çeviri süreci normları ışığında değerlendirildiklerinde ise hem kaynak metinle hem de birbirleri ile karşılaştırıldıklarında sayfa sayısı açısından hiçbir şekilde benzerlik göstermemektedirler. Kaynak metne sayfa sayısı ile en yakın olan çeviri, çalışmada Ç5 olarak ele alınan ve Bordo Siyah Yayınlar tarafından çıkarılan Sonat Kaya'nın çevirisidir, ancak kaynak metinde hiçbir şekilde bölümlendirme yapılmadığı halde Ç5'te bölümlendirme yapıldığı görülmektedir. Bu durumda Ç5 kaynak metinden tekrar uzaklaşmaktadır. Diğer çevirilerde ise kaynak metinde olduğu gibi bölümlendirme yapılmadığı ancak sayfa miktarı olarak kaynak metinden az sayfa sayısına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çeviri süreci normları bakımından kaynak metin ve çevirilerinin birbirleri ile farklı oldukları kanaatine varılmaktadır.

Çeviri çözümlemesi aşamasında hem kaynak hem de çeviri metinlerden çalışmanın eksenini oluşturacak cümleler karşılıklı olarak seçilerek çevirmenlerin belirledikleri çeviri

normları ve çeviri sürecinde karşılaşmış oldukları sorunların üstesinden gelmek adına kullandıkları çeviri stratejileri ortaya konmuştur. Böylelikle çeviri metinlerin kaynak ve erek kutba olan konumlarının nasıl olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gideon Toury'nin erek odaklı yaklaşımına göre kaynak dil ve kültüre sadakatle bağlı olan çeviriler için “yeterli”, kaynak kutba uzak ama erek dil ve kültür normlarına bağlı olan çeviriler için de “kabul edilebilir” tanımı yapılmaktadır. Ancak bir çeviri için bütünü ile “yeterli” ya da “kabul edilebilir” demek olanaksızdır. İyi bilinmelidir ki kaynak metne tümü ile sadık kalan çevirilerde dahi erek kutba kaymalar olabileceği gibi, erek dil ve kültür normlarına sıkı sıkıya bağlı görünen “kabul edilebilir” nitelikteki çevirilerin de kaynak metinden tamamiyle uzaklaşması düşünülemez.

Tüm bu bilgiler ışığında karşılıklı metin çözümlemesi aşamasında çevirmenlerin çevirilerinde sözcüğü sözcüğüne çeviri, ödünçleme (doğrudan aktarım), somutlaştırma, üstanlamlı-altanlamlı çeviri (genelleştirme ve özelleştirme), ekleme-çıkarma (genişletme ve daraltma), çıkarım, yer değiştirme, standartlaştırma, yabancılaştırma-yerlileştirme, tarihselleştirme-güncelleştirme ve açıklamalı çeviri stratejilerinden yararlandıkları anlaşılmaktadır. Çalışmada Ç1 olarak ele alınan, Oda Yayınları'nın çıkardığı, Nurten Tunç'un çevirisinin basım yılı 1998 olup diğer çeviri eserlere göre daha eski tarihli bir çeviridir. Bu doğrultuda çeviri metinde, çevrildiği tarih ve sosyal ortamın etkisi ile kullanılan dil çağın gerisinde kalarak yer yer tarihselleştirme işlemi uygulanmaktadır. Bu sayede eser, kaynak metnin yazıldığı zamanın diline paralel bir aktarımla dönemin atmosferini de erek kültüre taşımaktadır. Çalışmada ikinci olarak ele alınan metin M. Emre Karaörs'ün çevirdiği ve Morpa Kültür Yayınları'nca çıkarılan çeviri eserdir. Bu çeviride ise gereksiz olarak fazladan bilgi eklemeleri ile yer yer artıklı bir çeviri kullanımına rastlanılsa dahi diğer çeviri metinlere nazaran çıkarma işleminin de en çok kullanıldığı metin olmuş ve bu bağlamda çeviride bir daraltma politikası güdülmüştür. Diğer iki metin Ç3 ve Ç4'te ise salt o metinlere has ya da baskın konumda olan stratejilerden ziyade çeşitli stratejiler tekrarlanarak kullanılmakta, bu sayede çevrilemezlik unsurunun üstesinden gelinmeye çalışılmaktadır. Çalışmada son metin olarak ele alınan Sonat Kaya'nın çevirisinde bulunduğu, Bordo Siyah Yayınlar tarafından çıkarılan Ç5'te de birçok sözcüğün kaynak metinde olduğu gibi hiç çevrilmeden doğrudan aktarım yolu ile erek metne aktarıldığı görülmektedir. Ancak söz konusu sözcüklerin sıklıkla sayfaların alt kısımlarında birer dipnot ile açıklandığı ve açıklamalı bir çeviri yöntemi izlendiği dikkat çekmektedir.

Genel olarak her çeviri metinde somutlaştırma, üstanlamlı-altanlamlı çeviri (genelleştirme ve özelleştirme), ekleme-çıkarma (genişletme ve daraltma), çıkarım, yer değiştirme, standartlaştırma, yerleştirme, güncelleştirme ve açıklamalı çeviri stratejilerinin de birçoğuna yer verildiği görülmektedir. Tüm bu stratejiler ışığında metinlerin kaynak dil ve kültürden uzaklaşarak erek dil ile kültüre yönelik gerçekleştirilen ve kabul edilebilir ölçüde birer çeviri oldukları yorumunda bulunulabilir. Bunun dışında çevirmenler tarafından kullanılan sözcüğü sözcüğüne çeviri, ödünçleme ve yabancılaştırma çeviri stratejileri ile metinler yer yer kaynak kutba yaklaşırsa dahi yeterli düzeyde bir çeviri olduklarını söylemek olanaksızdır. Nitekim daha önce de belirtildiği üzere en kabul edilebilir çeviride bile kaynak metne olan bir takım yakınlaşmalar görülebilmektedir. Ancak söz konusu metinlerde kullanılan stratejilerin türü ve yoğunluğu ile çeviri öncesi ve süreci boyunca izlenen normlar göz önüne alındığında tüm çevirilerin erek dil ve kültürüne yönelik yani “kabul edilebilir” nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca çalışmada sunulan bilgiler ışığında çevirinin ne denli eski bir uğraş olduğu ve hayatın her alanında kullanıldığı gerçeği bir dil öğrenmenin çok önemli olduğunu da ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda diğer toplumlarda yaşayan insanlarla iletişim kurmanın tek yolunun yabancı dil öğrenimi ve çeviri olduğu düşünüldüğünde yabancı dil eğitimi bölümlerinin de bir ülkedeki önemi açığa çıkmaktadır. Kuşkusuz bir yabancı dili öğrenmenin en temel yolu da çeviri ile başlar, birey duyduğu ya da gördüğü yabancı dildeki sözcüğü kendi dilindeki karşılığı ile eşleştirerek sözcük dağarcığına yerleştirir. Ancak kendi dilinden farklı bir kültürün ürünü olan bir başka dilin sahip olduğu kimi sözcüklerin temel, yan, yakın, eş, mecaz anlamları, atasözleri ve deyimler düşünüldüğünde bir dili bütünüyle öğrenmek hem zor hem de uzun bir süreçtir. Bu durumda bir metni okumak, anlamak ve çevirmek için de çalışmada ayrıntılı bir şekilde ele alınan çeviri stratejilerine başvurmak doğru bir yöntem olacaktır. Ek olarak çalışmanın çeviri üzerine sağladığı oldukça kolay anlaşılır nitelikteki bilgiler ve Honoré de Balzac’ın Goriot Baba adlı eserinin Türkçe çevirileri ile karşılaştırmalı çeviri incelemesi üzerine uygulamalı örneklerle yabancı dil eğitimi bölümlerindeki çeviri derslerinde herhangi bir eserin nasıl incelenebileceğini ortaya koyması bakımından kendinden sonraki çalışmalara örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağıldere Timur, S. (2011). *Fransızca-Türkçe deyimler sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akbulut, A. N. (2005, Haziran). *Özerk bir bilim dalı olarak çeviribilim-adı ile kimliği*. Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu'nda Sunulmuş Bildiri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Aksoy, N. B. (2001). Çeviride çevirmen seçimleri ışığında çeviri eleştirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1-16.
- Aksoy, B. (1999). Sosyal bilimler metinleri çevirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 21-27.
- Aksöz, F. (2005). *Almanca teknik metinlerin Türkçeye çevirisinde ortaya çıkan çeviri güçlükleri ile teknik çevirinin çeviri eğitimindeki yeri ve önemi*. Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Aktaş, T. (2001). Kafka'nın "Die Verwandlung" adlı öyküsünün çevirileri üzerine bir inceleme. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 33-46.
- Aslan, O. (1996). Çeviribilimsel metin çözümlemesinin çeviri sürecinde, uygulamasında ve eğitimindeki yeri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), 139-150.
- Ataş, D. (2010). *Waldemar Bonsels'in Arı Maya adlı Almanca romanının çeviri eleştirisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayık, T. (2004). *Teknik metin çevirilerinde terim karşılama yöntemleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Balcı, U. (2012). Şiir dilinde sapma ve alışılmamış bağdaştırmaların çevirisi. *The Journal Of Academic Social Science Studies, International Journal Of Social Science*, 5 (2), 43-53.
- Balzac, H. D. (2012). *Le Père Goriot*. Paris: Le Livre de Poche.
- Balzac, H. D. (1998). *Goriot Baba* (N. Tunç, Çev.). İstanbul: Oda.
- Balzac, H. D. (2001). *Goriot Baba* (M.E. Karaörs, Çev.). İstanbul: Morpa.
- Balzac, H. D. (2004). *Goriot Baba* (N. Yiğitler, Çev.). İstanbul: Alfa.
- Balzac, H. D. (2005). *Goriot Baba* (C. Taşkiran, Çev.). İstanbul: Pan.
- Balzac, H. D. (2006). *Goriot Baba* (S. Kaya, Çev.). İstanbul: Bordo Siyah.
- Baş, F. (2005). Çevirinin diyalektiği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 45 (2), 85-94.
- Başaran, M. A. (2013). Şiir çevirisinde sözdizimsel eşdeğerlik. *International Journal Of Language Academy*, 1 (1), 91-105.
- Baykan, A. (2005). Sosyal-kültürel faktörlerin çevirideki rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 177-197.
- Bayrakdar, F. (2008). *Kültür aktarımında çeviri stratejileri: Yüksel Pazarkaya'nın Türkçe-Almanca çeviri örneğinde bir araştırma*. Yüksek Liasans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Baytok, A. (2003). *Kırgızcadan Türkçeye çeviri meseleleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar ışığında açıklamalı çeviribilim terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Bibina, Y. (2013). Çeviride buluşmak yahut iki ülke arasındaki köprü. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 55-88.
- Boztaş, İ. (1993). Çeviri, çevirmen, dilbilim ilişkisi, çeviride eşdeğerlik ve kayıplar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 55-65.
- Çiftçi, H. (1999). *Hermann Hesse'nin "Siddhartha" adlı romanını Kamuran Şipal ve Yurdanur Salman tarafından yapılan çevirilerinde karşılaştırmalı bir çeviri*

- eleştirisi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Demir, S., & Demirel, Ş. (2009). Richard Bach'ın "Martı Jonathan Livingston" adlı anlatısının Türkçe çevirilerinin eşdeğerlik bağlamında değerlendirilmesi üzerine bir deneme. *Dil Dergisi*, 144, 35-55.
- Doğan, A. (2003). *Sözlü çeviri çalışmaları ve uygulamaları*. Ankara: Hacettepe Doktorlar Yayınevi.
- Ece, A. (2010). *Edebiyat çevirisinin ve çevirmenin izinde*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ece, A. (2007). Erek-Odaklı Kuram, Skopos Kuramı ve Bağlantı Kuramı bağlamında çeviri eğitimi. *Eğitim Bilimleri Dergisi Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi*, 26 (26), 49-58.
- Erdoğan, Ş. (2012). *Mesnevi çevirilerinde izlenen çeviri yöntemlerinin çeviri kuramı açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Eroğlu, A. (2003, Nisan). *Tercüme problemleri ve mealler*. Kur'an Mealleri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Diyanet İşleri Başkanlığı & Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İzmir.
- Evirgen, Ş. (2008). *Tahsin Yücel'in Vatandaş romanının Fransızca çevirisinde ekinsele öğelerin aktarımı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göktürk, A. (2011). *Çeviri: dillerin dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gürçağlar Tahir, Ş. (2011). *Çevirinin abc'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Günay, K. (2007). *George Orwell'in "Hayvan Çiftliği" adlı eserinin Türkçeye çevirilerinin eleştirisi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Gündoğdu, M. (2004, Ekim). *Çeviribilimde yöntem sorunu*. Uluslararası Çeviri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Sakarya.
- Gündüzalp Cihan, N. (2008). *Charles Baudelaire'in şiirlerinin Türkçe çevirileri üzerine inceleme*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Güneş, A. N. (1996). “Çeviri eleştirisi” çevirmen Melahat Togar’ın Üç Kısa Öykü çevirisine dizgisel ve betimleyici bir yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürçağlar Tahir, Ş. (2011). *Çevirinin abc’si*. İstanbul: Say yayınları.
- Hatier-Haşet. (1985). *Le nouveau bescherelle-Fransızca fiil çekimleri onikibin fiil sözlüğü*. İstanbul: Haşet Kitapevi.
- İçöz, N. (2013). 1940 yılı: Türk kültür ve edebiyatında çeviri ile açılan çığır. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 335-344.
- Kabukcık, S. (2013). Çeviri sosyolojisi ve çeviri alanında sosyolojik yaklaşımların çeviribilimde paradigma değişimine etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 37(Temmuz–Ağustos), 1-19.
- Kantemir, E. (1973). Gerçekçilik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 139-155.
- Karadağ, A. B., & Kurt Williams, Ç. (2015). Reformlar çağında Türkiye’de Molière’in yeniden yazımı (19. yüzyılın ikinci yarısı). *Humanitas*, 5(Bahar), 127-136.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayaoğlu, T. (1998). *Türkiye’de tercüme müesseseleri*. İstanbul: Kitabevi Yayın.
- Kızıltan, R. (2000). Tarihte çeviri Antik Çağdan 19. yüzyıl sonuna kadar edebi çeviri kuramları -1 Antik Çağdan Barok Çağın sonuna kadar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(1.2), 71-88.
- Kitabı Mukaddes – Eski ve Yeni Ahit. (1972). *Tevratı Şerif yahut Eski Ahit kitabı*. İstanbul: İstanbul Matbaacılık A. Ş.
- Koç, Y. (2010). *Cumhuriyetten günümüze çeviri faaliyetleri ve teda projesi*. Uzmanlık Tezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Küçükyağcı, N. & Avcı, B. (2011, Ekim). *Türkiye’de çevirmenlik mesleği*. Araştırma Raporu, T. C. Başbakanlık İdareyi Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- Oğuz, D. (2012). *Yazınsal metinlerin farklı dil ve kültürlerle aktarılması üzerine bir inceleme “çocuk yazını çevirisi”*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

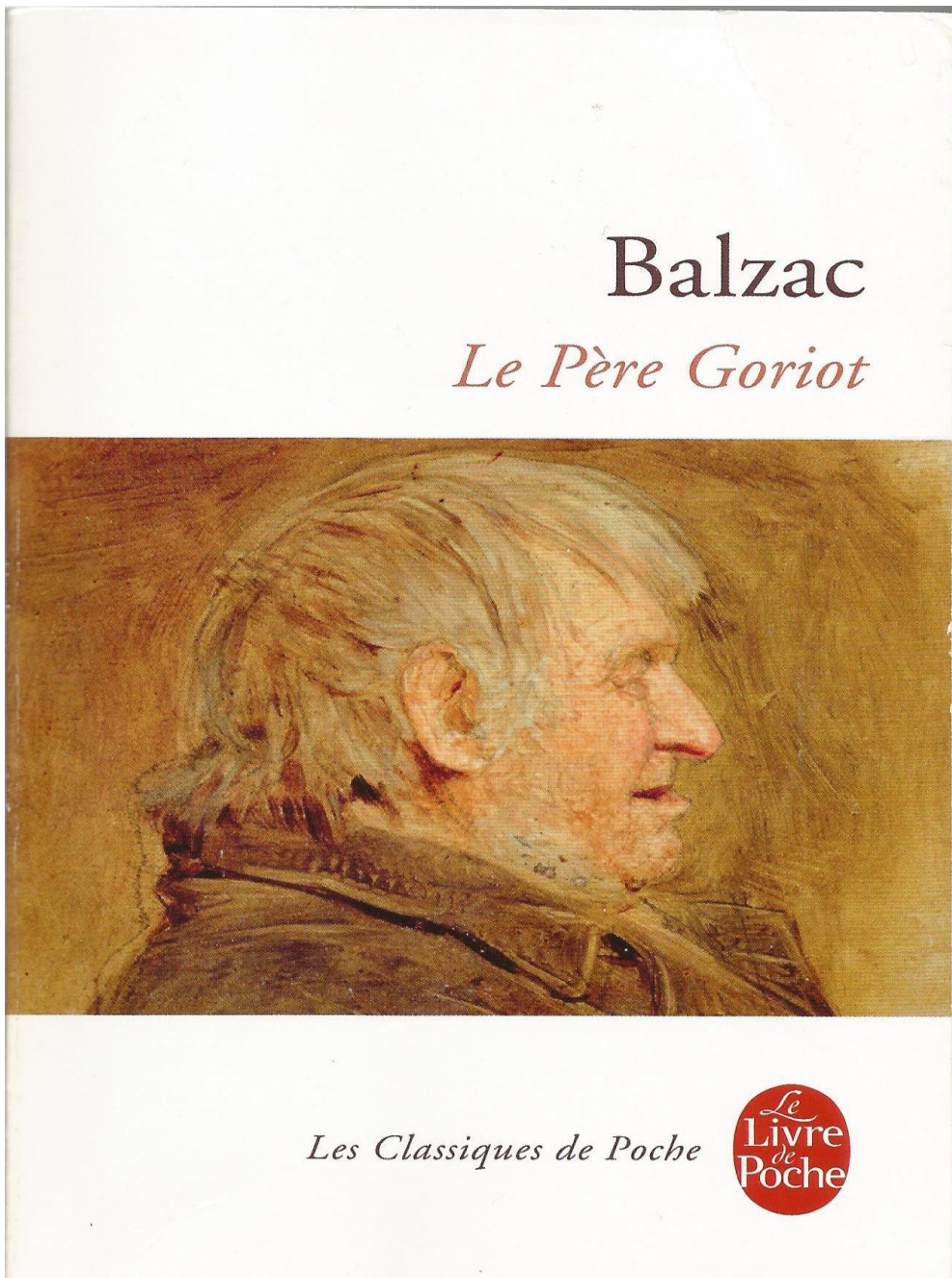
- Önder, M. (2005). *Oyun metni çevirisi ve Harold Pinter'ın Gitgel Dolap adlı oyununun çevirilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ricœur, P. (2008). *Çeviri üzerine*. (S. Öztürk Kasar, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (2008). *Çeviri seçkisi I, çeviriyi düşünenler*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Rifat, M. (2004). *Çeviri seçkisi 2, çeviri(bilim) nedir?, başkasının bakışı*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Savory, T. (1961). *Tercüme Sanatı*. (H. Dereli, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Sevinç, M. (2007). *Erich Kästner'in "Das Fliegende Klassenzimmer" adlı eserinin Türkçe çevirisine eleştirel yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Suçin, M. H. (2007). *Öteki dilde var olmak*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Şahbaz, E. (2013). Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* (La Madone Au Manteau Du Fourrure) adlı yapıtının Fransızca çevirisi üzerine. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10), 629-636.
- Şahin, E. (2010). Balzac ile Esendal'ın kiracıları Goriot Baba ve Ayaşlı ile Kiracıları adlı romanlara karşılaştırmalı bir yaklaşım. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 42, 123-131.
- Tanrıkulu, L. (2010). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Huzur" romanının Almanca çevirisi ("Seelenfrieden") örneğinde edebi çeviri eleştirisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taydaş, S. (2011). Sözlü İletişim Becerileri Dersinde Kullanılan "Conversations Pratiques de L'Oral" kitabındaki Fransızca söz kalıplarının Türkçeye çevirisinde öğrencilerin izledikleri çeviri stratejileri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük* (11. Baskı). Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu. (2000). *Okul Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Uluğtekin, M. G. (2004). *Ahmet Vefik Paşa'nın çevirilerinde Osmanlılaşan Molière*. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yalçın, P. & Pazarlıoğlu, S. (2014). “Üç Hikâye” adlı eser ile türkçe çevirilerinin karşılaştırmalı çözümlemesi. *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science*, 24, 139-159.
- Yalçın, P. & Pazarlıoğlu, S. (2013). “Madame Bovary” adlı eserin Türkçeye çevirileri üzerine bir inceleme. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 1359-1385.
- Yalçın, P. (2008). “Le Petit Prince”'in Türkçe'ye çevirileri üzerine. *Ekev Akademi Dergisi*, 12(35), 383-390.
- Yalçın, P. (2003a). Jean-Louis Mattei'den örneklerle çeviride kültürel unsurlar sorunu. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 47-58.
- Yalçın, P. (2003b). Vedat Gülşen Üretürk'ün Kırmızı ve Siyah çevirisindeki dil kullanımı. *Dil Dergisi*, 118, 34-42.
- Yalçın, P. (2002). “Le Rouge et Le Noir”'ın bir çevirisi üzerine. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 17, 67-75.
- Yaman, H. & Süğümlü, Ü. (2009). Dil bilgisi öğretiminde senaryo tabanlı öğrenme yaklaşımının etkililiği: kelime türleri örneği. *Dil Dergisi*, 144, 56-73.
- Yazıcı, M. (2010). *Çeviribilimin temel kavram ve kuramları*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Yazıcı, M. (2007). *Yazılı çeviri edinci*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Yıldız, S. (2014). *Freudyen psikanaliz kuramları ışığında Balzac'ı incelemek: Tuhaf öyküler*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yıldız, Ş. (2004). Çeviride eşdeğerlik ve çeviri kuramları bağlamında karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 375-386.
- Yılık, M. E. (2006). *Çevirmen odaklı çeviri modeli*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Yılmaz, M., & Benli, N. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının okuma alışkanlığına yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*,12(1), 281-291.
- Yücel, F. (2007a). Çeviri eleştirisi neyi eleştirir?. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(12), 39-58.
- Yücel, F. (2007b). *Tarihsel ve kuramsal açıdan çeviri edimi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Yücel, F. (2011). Çeviride sansürün biçimleri: Tutsaklıkla özgürlük arasında. *Çevirmenin Notu Çeviri Edebiyatı Dergisi*, 14, 50-62.

EKLER

Kaynak Metin

Balzac

Le Père Goriot

« J'ai trouvé une idée merveilleuse. Je serai un homme de génie », s'exclame Balzac au moment où il écrit *Le Père Goriot*. Il vient d'imaginer *La Comédie humaine*, ce cycle romanesque dans lequel les mêmes personnages réapparaissent d'un roman à l'autre. Il vient de créer un monde, le monde balzacien.

Les plus beaux romans, dit André Maurois, sont des romans d'apprentissage. Les illusions de la jeunesse s'y heurtent à la réalité féroce et pourtant pleine de délices. L'amour devient coquetterie, la vertu s'achète, l'argent ruine tout. Seule la passion balzacienne, ici l'amour paternel, résiste, dévorante et implacable. *Le Père Goriot* est la clef de voûte d'une œuvre géniale.

Classiques

Édition préfacée,
annotée et commentée
par Stéphane Vachon.

Couverture : John Faed,
*Étude d'un profil
de vieillard* (détail), 1884.
Collection particulière.
© The Maas Gallery,
Londres / Bridgeman.

texte intégral

30 / 0057 / 7

3,10 €

Prix
France TTC

ISBN : 978-2-253-08579-9

9

782253 085799

www.livredepoche.com

Gazi Ünlü
Merkezi

BALZAC

1230
JAN
1968
99

Türkçesi
Nurten Tunç

GORİOT BABA

GALATYERİ
1968

Balzac GORİOT BABA

MORPA KÜLTÜR YAYINLARI

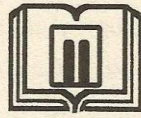
GAZI ÜNİVERSİTESİ
Merkez Kütüphanesi

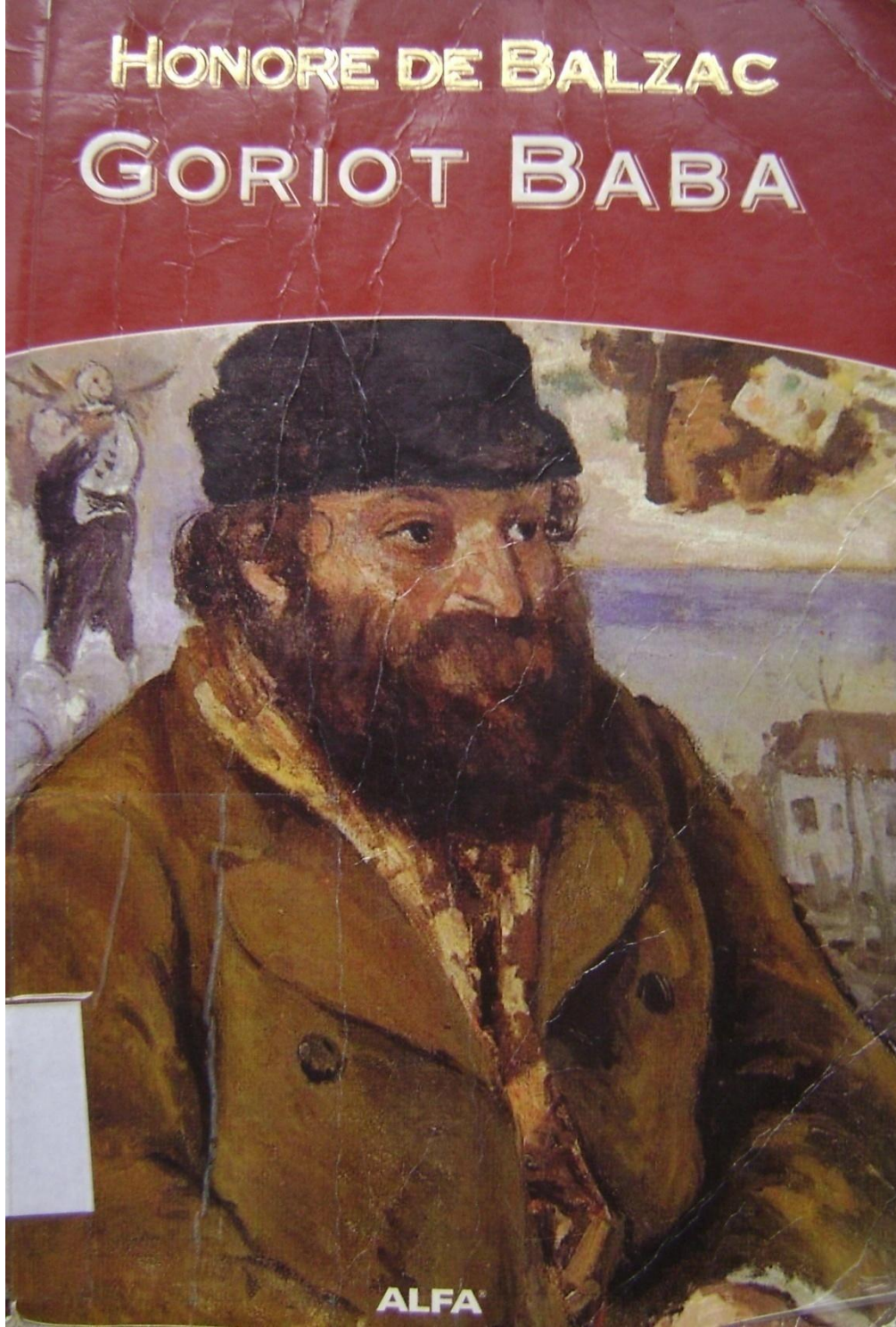

2550702010610002903

Goriot Baba

Türkçesi
M. Emre Karaörs

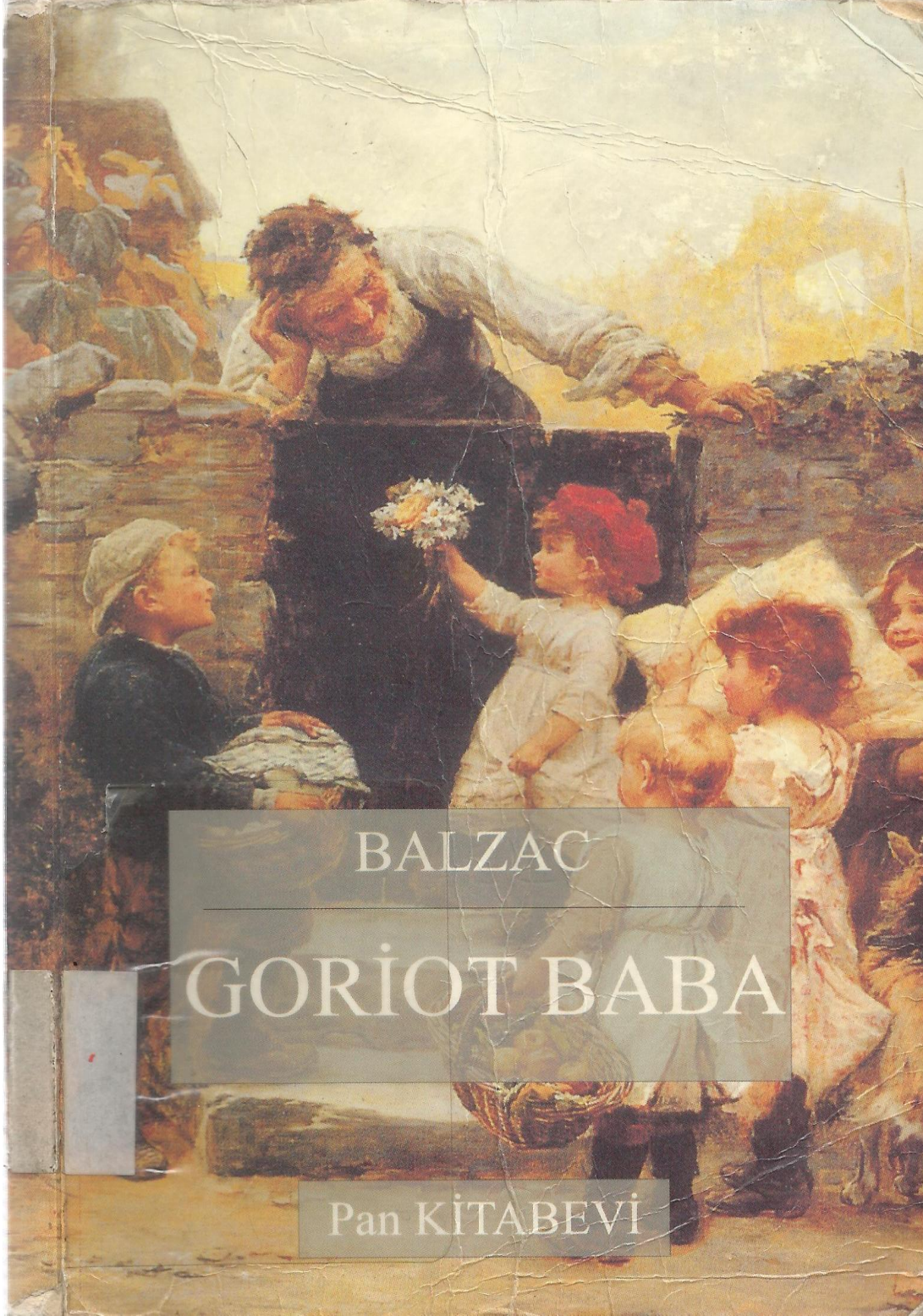

GORIOT BABA

Honoré de Balzac

Çeviren: Nuriye Yigitler

Gazi Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi

161445

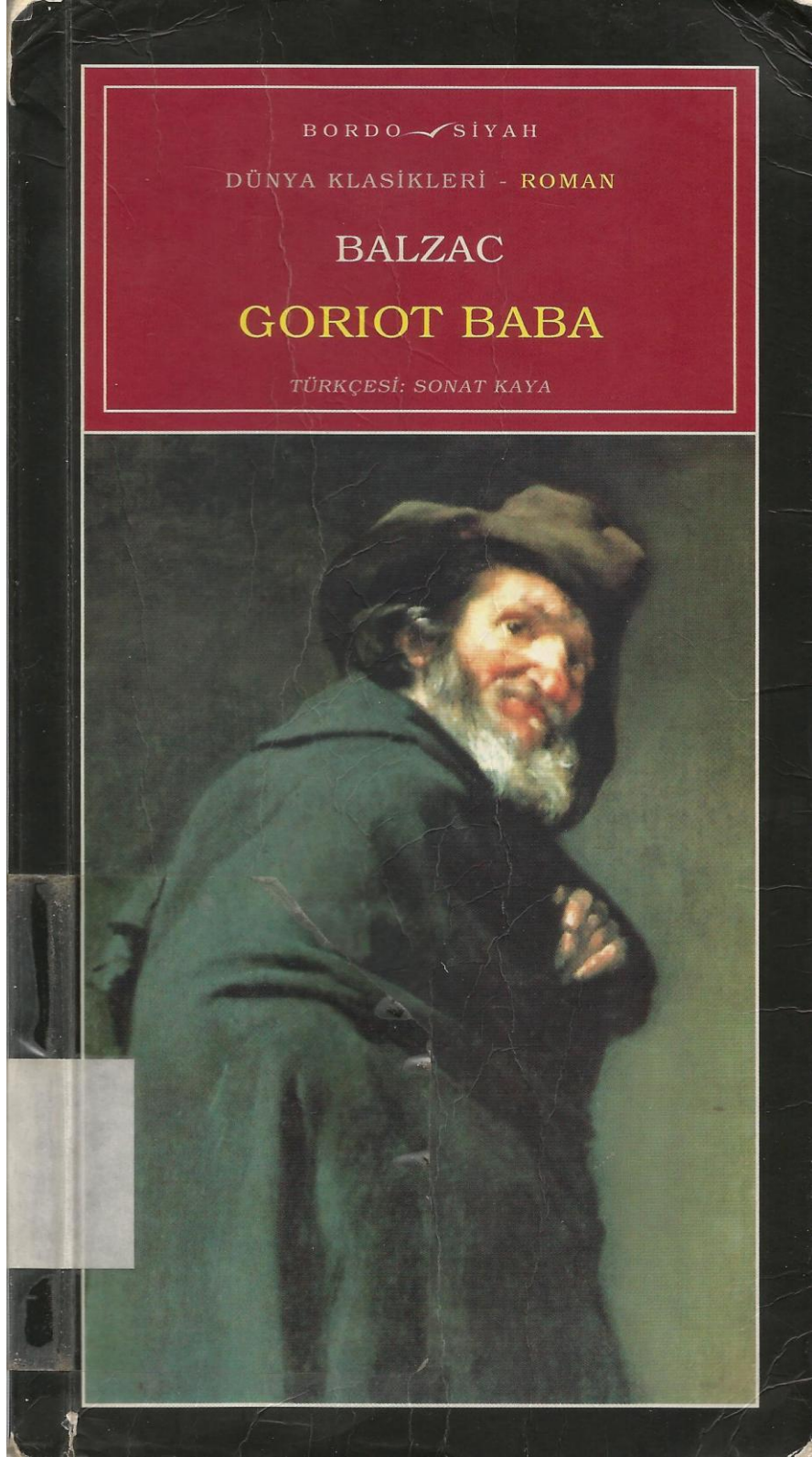
BALZAC

GORIOT BABA

Çeviren
Cem Taşkıran

PAN KİTABEVİ YAYINLARI

GAZİ GELECEKTİR..